LAISVĖ

GRUODIS
1984

Leonardas Valiukas
TIKROJI TREMTIES MISIJA

Vytautas Volertas
VILIAMĖS: JAUNIMAS REPREZENTUOS GYVYBĘ

Dr. Adolfas Damušis
Į PENKTĄJĮ DEŠIMTMETĮ

VYTAUTĄ VAITIEKŪNĄ AMŽINYBĖN IŠLYDĖJUS

Dr. Vytautas A. Dambrava
REZISTENTO ŽVILGSNIS IŠ PIETŲ Į ŠIAURĘ

Dr. Z. Prūsas
LIETUVYBĖS IŠLAIKYMAS IR TV

V. Rociūnas
LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIAI KENNEBUNKPORTE

Juozas Bočys
KATALIKYBĖ IR INTELIGENTIJA ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVOJE

Dr. Kazys Eringis
LIETUVOS OKUPACINĖS "SAVIVALDOS" ADMINISTRACIJA

VEDAMASIS

Nr. 92 (129)

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ TARYBA

Dr. Vytautas Majauskas, Tarybos prezidiumo pirmininkas,
6 Sea Gull Terrace
Ormond Beach, FL 32074

Vytas Petrulis, Tarybos prezidiumo sekretorius,
30115 Brookview
Livonia, MI 48152, USA

Dr. Česlovas Kuras, Tarybos prezidiumo narys,
Windsor, Ont. Canada

Jonas Urbonas, Tarybos prezidiumo narys,
Clawson, MI.

Vincas Akelaitis, Cleveland, OH.

Juozas Ardys, Fairview, Pa.

Dr. Kęstutis Girnius, Muenchen, Vokietija

Kęstutis, Ivinskis, Europos LFB pirm., Bonn, Vokietija

Bronius Nainys, JAV ir Kanados LFB centro valdybos pirmininkas,
7 Glenview Lane
Lemont, IL 60439

Juozas Mikonis, Richmond Hts, OH.

Vacys Rociūnas, "Į Laisvę" redaktorius, Independence, OH.

Dr. Adolfas Sležas, Flossmoor, IL.

●

Rankraščiai, nuotraukos ir knygos siunčiamos redaktoriaus adresu: 7328 Midland Road, Independence, Ohio, 44131

Užsakymus ir prenumeratos mokestį siųsti administracijos adresu: Jonas Prakapas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305

Metinė prenumerata: Australijoje, Jungtinėse Valstybėse ir Kanadoje — $7.00, kitur — $5.00.

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.

Spaudžia TĖVŲ PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Į LAISVĘ

Nr. 92 (129)
1984 GRUODIS

POLITIKOS ŽURNALAS

TURINYS

Skaitytojų žodis. Naujі leidiniai 2

Leonardas Valiukas: Tikroji tremties misija 5

Vytautas Volertas: Viliamės: Jaunimas reprezentuos gyvybę..... 10

Dr. Adolfas Damušis: Į penktąjį dešimtmetį 19

V. R.: Naująjį ganytoją pasitinkant 27

Vytautą Vaitiekūną amžinybėn išlydėjus 29

Dr. Vytautas A. Dambrava: Rezistento žvilgsnis iš Pietų į Šiaurę 37

Dr. Z. Prūsas: Lietuvybės išlaikymas ir TV 41

V. Rociūnas: Lietuvių Fronto bičiuliai Kennebunkporte 46

Juozas Bočys: Katalikybė ir inteligentija šiuolaikinėje Lietuvoje 63

Dr. Kazys Eringis: Lietuvos okupacinės "savivaldos" administracija... 71

Vedamasis 78

"Į LAISVĘ" — lietuvių politikos žurnalas.
Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai.

"Į LAISVĘ" (TOWARD FREEDOM): Lithuanian magazine of politics, published three times a year by the **Friends of the Lithuanian Front.**

Vacys Rociūnas, Redaktorius/Editor
7328 Midland Rd.
Independence, Ohio 44131

Jonas Prakapas, Administratorius/Circulation Manager
14 Thelma Drive
Bakersfield, CA 93305, USA

Lietuvos Nacionalinė

Kur dirba pajėgūs žmonės

Sveikinu su stipriu 1984 m. rugsėjo "Į LAISVĘ" numeriu. Jame sutelkta geros medžiagos ir mums svarbus dr. Vytauto Dambravos straipsnis "Iš Pietų į Šiaurę". Bent kartą metė kritišką žvilgsnį p o l i t i k a s iš Pietų žemyno. Paprastai LF bičiuliai Šiaurės Amerikoje kalba tarpusavy ir apie save, daug kalbėdami apie praeitį. Straipsnis savo turiniu verčia kiekvieną susimąstyti. Iš tikro, esminis klausimas yra: ko gi mes esame verti kaip politiniai veikėjai, gyvendami išeivijoje? Su tėvynėje likusiais rezistencininkais to klausimo nekyla: jų heroiškumu mes galime tik stebėtis. Bet ko yra verti mūsų "tremties" žmonės, kurie apie pavergėją komunistą rusą žodžio net privengia? Rodos visi atvykome, kaip laisvės netekę našlaičiai, frontui trypiant Lietuvos žemę sovietų - nacių kare, daugelis tai užmiršo, idealizmą pakeitė pinigu, o savąjį kraštą — prabangos ieškojimu ir svetimų dievų garbinimu.

Vienas JAV veikėjas mūsų Kongrese prisipažino vienu metu, kad Pietų Amerika jau nurašyta į PLB "nuostolius". Išimtys betgi egzistuoja ten, kur dirba išimtinai pajėgūs asmenys.

Pastabos veiksniams ir neveiksniams yra labai taiklios, Visuotinio Tremties Seimo mintis yra reali ir turi būti įgyvendinta; tai pavyks, jei lietuviai atsisakys savo takelių dėl bendro kelio. Sugestija išguiti lietuvių komunistus iš sovietų ambasados prašosi JAV lietuvių stipraus reagavimo. Šiemetinis Pietų Amerikos Lietuvių Kongresas Venezueloje parodė, ką gali maža Bendruomenė, kai jos vadovas žino, ką, kur ir kaip reikia daryti. Be abejo, dr. Vytauto Dambravos veiklos arena Venezueloje tarp lietuvių ir kitų pavergtų kraštų bendruomenių yra jam per siaura. Mano linkėjimas: atsidurti lietuviškos veiklos viršūnėse ir ten skirti savo talentą, kur jo labai reikia. Lietuvos Diplomatijos Šefas turėtų būti pirmasis atkreipti į tai dėmesį, griežtai atsiribodamas nuo partinio ir veiksnių spaudimo ir likdamas ištikimas Lietuvos reikalui.

Neseniai Amerikos ambasados pareigūnas lietuviams pasikalbėjime prasitarė, kad vyriausybės periodinis leidinys prieš kurį laiką straipsnyje dr. Vytautą Dambravą apibūdino, kaip "legendarinę asmenybę". Buvęs Valstybės Sekretoriaus pavaduotojas Harry Shlaudeman viešai pareiškė: "kad jis savo karjeroje nebuvo sutikęs talentingesnio diplomato, kaip dr. V. Dambravos jo dirbamo darbo srityje". Taip pat labai gražiai pasisako apie dr. V. Dambravą JAV ambasadorius Argentinoje John Davis Lodge: "Garbė Amerikai, kuri jai davė tokį diplomatą ir garbė Lietuvai, iš kurios jis yra kilęs". Jei taip kalba svetimieji, kaipgi tada turėtume kalbėti mes, kuris lietuvių niekad ir niekur neužmiršo, nuo nėvieno nenusisuko, nebuvo "poniškas" (o ta liga mes daugelis sergame) ir vis stengėsi padėti.

Net pavojingame El Salvadore kasmet organizavo Vasario 16 iškilmes, sutraukdamas vyriausybės narius, ambasadorius ir bažnyčios hierarchus, kaip tą man pasakojo viena proga ten dalyvavęs inž. Antanas Rudis.

Šie keli sakiniai papildo redaktoriaus pateiktą žiupsnį informacijos apie autorių: manau, kad biografinė informacija padeda geriau autorių pažinti ir už tai redaktorių sveikinu.

Gaila, kad jo straipsnis nebuvo ištisai atspausdintas rugsėjo numeryje. Istori-

niai atsiminimų forma perteikti aprašymai ar studijos (turiu dėmesy V. Vaitiekūno ir dr. A. Damušio straipsnius) labiau tiktų spausdinti dalimis. Dėkodamas redaktoriui ir "Į Laisvę" kolektyvui, primenu, kad po "Pasaulio Lietuvio" Venezueloje "Į Laisvę" žurnalas (dalelytė nuopelnų priklauso ir žurnalistei a. a. Aleksandrai Valsiūnienei) yra plačiausiai lietuvių inteligentų skaitomas žurnalas, ir jis eina iš rankų į rankas.

Julius Vaisiūnas
Caracas, Venezuela

Dėkoju už vertingas ir papildančias pastabas apie dr. V. A. Dambravą ir jo str. p. "Rezistento žvilgsnis iš Pietų į Šiaurę". Šia proga taip pat su pagarba ir dėkingumu prisimename mūsų žurnalo bendradarbę ir rėmėją a. a. Aleksandrą Valsiūnienę, prieš beveik trejus metus iškeliavusią amžinybėn. Sekančiame "Į Laisvę" numeryje spausdinsime Juozo Kojelio velionės prisiminimui skirtą žodį.

Redaktorius

Visuotinas išeivijos seimas

Apie pasidalinimą darbo sritimis, ginčus, prieštaravimus tarp veiksnių vadavimo darbuose daug, net per daug prikalbėta, gaustai prirašyta.

"Į Laisvę" rugsėjo 1984 m. 91 (128) numeryje dr. V. A. Dambrava savo straipsnyje apie rezistentus išaiškina daugelį atvejų plačiai, pagrįstai, suprantamai, realiai. Perskaitęs, tarp kitko, supratau ir "Pasaulio lietuvio" 1984 rugsėjo Nr. 10 (180) Juliaus Vaisiūno "Ispaniškoji ELTA" mintis apie "erzinimąsi" Venezueloje.

Kol gyvename demokratinėje visuomenėje, visuotinas tremties seimas yra būtinai reikalingas.

A. Valiuškis,
Barrington, R. I

NAUJI LEIDINIAI

Alė Rūta. PIRMIEJI SVETUR. Išstumtųjų dalia. Premijuotas romanas. 378 psl. Viršelį piešė dail. Rasa Arbaitė. Spausdino Draugo spaustuvė, 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. 1984 m. Kaina 12 dol. Gaunama pas platintojus ir leidykloje.

Tai penktasis rašytojos premijuotas kūrinys, atžymėtas Draugo dienraščio 33-jo romano premija. Be šio romano, iš autorės 22 kūrinių: romanų, novelių, eilėraščių, rinkinių, vaikų literatūros, apysakų ir beletristikos, premijomis buvo apdovanoti: Žiogas ir skruzdė (1943), Pakrūmė (1952), Trumpa diena (1955) ir Kelias į kairę (1954).

Šiame romane vaizduojamas pir-

mųjų lietuvių, imigravusių į Pennsylvaniją ir kitas rytines Amerikos valstybes, kūrimasis, sunkios darbo sąlygos, jų džiaugsmai ir nelaimės, jų troškimas kaip galima geriau įsikurti svetimame krašte, bandyti vesti savitą gyvenimą, nepamirštant savosios tautos, religijos ir ten, prie Nemuno pasilikusių artimųjų.

Autorė su nauju ir įdomiu žvilgsniu piešia ano meto imigrantų gyvenimą, kuris besidomintiems tuo laikotarpiu, įneš šviežių vaizdų bei informacijų ir suteiks malonių skaitymo valandų.

Stasys Yla. M. K. ČIURLIONIS. Kūrėjas ir žmogus. Amerikos Lietuvių Bibliotekos leidyklos leidinys, 1984 m. Gausiai iliustruotas M. K. Č. gyvenimo bei jo darbų nuotraukomis. Spaudė M. Morkūno spaustuvė. Aplankas ir meninė priežiūra Petro Alekso. 468 psl., kietais viršeliais. Kaina 15 dol. Gaunama leidykloje, 3001 W. 59th St. Chicago, IL 60629 ir pas platintojus. Kaina 15 dol.

Tai paskutinioji autoriaus knyga, kuriai pilnai užbaigti netikėta mirtis nebeleido. Puikiai išleistoji knyga suskirstyta į 8 skyrius: Pirmoji jo kalba, Pirmoji jo meilė, Sava kultūra — jo rūpestis, Jūratė — jo nebaigtoji opera, Laikas finalinėse jo rungtynėse, Norėčiau, kad mane suprastų. Pakeliui į pasaulinį dėmesį ir Kūrėjo visumos beieškant. "Praaugo jis save, net ir savo mirtį. Tebekalba ir dar ilgai kalbės be žodžių — vaizdais ir muzika" — apie Čiurlionį byloja šios knygos autorius Stasys Yla.

Red. Rimvydas Šilbajoris. MIND AGAINST THE WALL. Essays on Lithuanian Culture Under Soviet Occupation. Išleido Lietuvių studijų institutas su LB finansine parama. Spausdino Draugo spaustuvė, 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. 180 psl. Kietais viršeliais. Kaina nepažymėta.

Šiame straipsnių rinkinyje dalyvauja šie autoriai: Julius Slavėnas su Rusiškuoju komunizmu ir lietuvių nacionalizmu, Vytautas Kavolis kalba apie intelektualinės kultūros deformaciją, A. Štromas — Oficialioji sovietų ideologija ir lietuviai, R. Šilbajoris — Socialistinis realizmas ir literatūros politika okupuotoje Lietuvoje, T. Venclova — apie pasaulinės literatūros įsileidimą į dabartinę Lietuvą, Z. V. Rekašius — Spauda okupuotoje Lietuvoje, J. Gimbutas — Architektūros paminklų apsauga ir restauracija Lietuvoje.

Antanas Salys. RAŠTAI II. Tikriniai vardai, išleido Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija su Lietuvių Fondo parama. Akademijos adresas: Piazza della Pilotta 4, Roma, 1983 m. Redagavo Petras Jonikas. 698 psl. su lietuvių ir prūsų žemių XIII a. žemėlapiu. Kaina 30 dol.

Šiame 45-jame LKM Akademijos kapitaliniame veikale pagrindinė tema tikriniai vardai: įvairūs svetimieji tikriniai vardai, asmenvardžiai, vietovardžiai, tikrinių vardų sąrašai.

Rev. Pranas Dauknys, RESISTANCE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA AGAINST RELIGIOUS PERSECUTION. Pontificia Studiorum Universitas A. S. Thoma Aq. in Urbe. Daktaro laipsniui gauti disertacinis darbas. 1984 m., 184 psl.

Veikalas paskirstytas į septynius

(Nukelta į 60-tą psl.)

TIKROJI TREMTIES MISIJA

LEONARDAS VALIUKAS

Pasitraukiantieji iš pavergtos Lietuvos paskutiniųjų dešimties ar daugiau metų laikotarpyje kalte kala į galvas laisvajame pasaulyje gyvenantiems lietuviams: "Nedarykite to, ką gali atlikti pavergtieji. Šaukte šaukite pasauliui apie padarytą ir daromą komunistų milžinišką skriaudą Lietuvai. Padėkite pavergtai Lietuvai kaip galima greičiau sulaukti laisvės ryto".

Šaukimas visam laisvajam pasauliui apie komunistų padarytą ir daromą kolosalią skriaudą nėra jau taip lengvas žygis. Masės lietuvių net nežino nuo kurio galo pradėti ir kaip tą darbą vykdyti. Gyvename ekspertų ir specialistų amžiuje. Jei tam žygiui neturime tinkamų darbuotojų, turime jų surasti kitataučių tarpe. Jie tą mūsų darbą neatliks už žodį "dėkui". Turėsime jiems už tai pilnai atlyginti.

Veiksniai
ir jų darbai

Mūsų pagrindiniai veiksniai yra: Lietuvių Bendruomenė, VLIK-as ir ALT-ba. Tų veiksnių ir planai ir darbai yra nepaprastai riboti Lietuvos laisvinimo žygyje. Pajėgiausia tam darbui būtų Lietuvių Bendruomenė, turinti potencialų užnugarį. Deja, ir joje nesimato apčiuopiamesnių planų bei atliekamų darbų.

Tie veiksniai nepagaili nei laiko nei pinigo savo kongresams, suvažiavimams ar konferencijoms. Tuo beveik viskas ir pasibaigia.

Yra mūsuose balsų, kad veiksniai turėtų susitarti ir vieningai Lietuvos laisvinimo darbą vykdyti. Dėl nesusitarimo nereiktų daryti tragedijos: Lietuvos laisvinimo darbas yra toks platus ir šakotas — jo pilnai negalėtų atlikti ir keleriopai daugiau veiksnių. Prieš keletą metų gimė pabaltiečių veiksnys: Baltų Laisvės Lyga. To veiksnio pajudėjimas buvo ir veiksmingas ir našus. Jam talkino amerikiečių ekspertų grupė, kuriai reikėjo atlyginti. Nei lietuvių, nei latvių, nei estų tarpe tas veiksnys nerado pakankamo pritarimo ir paramos. Tas veiksnys juda ir toliau, bet savo užsimojimus yra gerokai apkarpęs.

Jaunimas ir jo darbai

Nei ateitininkai, nei skautai beveik nejuda Lietuvos laisvinimo darbe. To jaunimo kaltinti negalime, nes senimas — jų vadovai — nieko jiems nedavė ir neduoda. Be abejo, stovyklose, suvažiavimuose ir taip vadina-

muose vadų kursuose netrūksta gražių žodžių, kurie nieko nereiškia. Lietuvos laisvinimo žygyje reikia konkrečių darbų.

Jaunimo kongresai, pareikalaują didelių piniginių išteklių, priima dešimtimis rezoliucijų, kurių niekas vėliau nebando realizuoti.

Ir ateitininkai ir skautai turi savo spaudą. Joje Lietuvos bylos reikalo ir laisvinimo žygio nė su žiburiu negalima užtikti.

Apkarpytina
betikslė veikla

Kiekvienoje vietovėje, kur tik yra apčiuopiamesnis lietuvių skaičius, taip vadinamos veiklos netrūksta: parengimai — parengimėliai, susirinkimai — susirinkimėliai, "pasižymėjusių" darbuotųjų pagerbimai — pagerbimėliai, vaišės — vaišelės, ir taip toliau, ir taip toliau. Tam tikra dalis lietuvių nieko geresnio negali sugalvoti. Tie lietuviai tuo yra patenkinti ir jaučiasi atlieką "didelį" darbą visame lietuviškame judėjime. Turime savo tarpe ir šviesiau galvojančių lietuvių, kurie tai betikslei veiklai turėtų pasipriešinti ir ją boikotuoti.

Apkarpytini ir didesnieji užsimojimai: tautinių šokių festivaliai, dainų šventės, jaunimo kongresai, taip vadinamos lietuvių dienos, įvairūs kongresai. Įvairūs kongresai (senimo ar jaunimo) taip pat turėtų būti retinami. Šokame ir dainuojame tik sau. Iš kongresų jokios apčiuopiamesnės naudos neturime ir nesulaukiame.

Suprantama, kad nebūtų lengva vienai ar kitai grupei "įsakyti", ką ji turi veikti ar mylėti. Tų grupių vadovai turėtų patys į savo planuojamus užsimojimus šviesiau pažiūrėti ir atsisakyti to, kas Lietuvos laisvinimo žygiui neduoda jokios naudos.

Tie taip vadinami "reikšmingi" žygiai pareikalauja daug laiko, pinigo ir jėgų. Po visų tų "reikšmingų" žygių ir vadovai ir eiliniai lietuviai yra tiek išsisėmę ir išvargę, kad nebeturi nei jėgų, nei pinigo, nei noro imtis tikrųjų darbų, kuriuos jiems yra uždėjusi ir skyrusi tremtis.

Tremties
misijos vadovas

Iš visų veiksnių pajėgiausia yra Lietuvių Bendruomenė: joje yra ir šviesių protų, joje yra masės lietuvių. Kitų veiksnių pajėgumas Lietuvos laisvinimo žygyje yra nepaprastai ribotas (čia kalbame tik apie lietuvių veiksnius).

Iki šiol Lietuvių Bendruomenė tenkinasi tik eiliniais darbeliais. Ji neturi nei trumpalaikių nei ilgalaikių planų Lietuvos laisvinimo žygyje. Į tą darbą neįtraukiami asmenys, turį tam pasiruošimo ir patirties.

Paskutiniųjų kelerių metų bėgyje Lietuvių Bendruomenė jau surenka kasmet apčiuopiamesnę sumą Lietuvos laisvinimo darbui remti. Be didesnių pastangų bū-

tų galima tą sumą ir padvigubinti, jei Lietuvių Bendruomenė išeitų su didesniais užsimojimais.

Lietuvos laisvinimo darbo trumpalaikius ir ilgalaikius planus turėtų paruošti 8 - 10 geriausių protų ir turinčių pakankamai patirties lietuvių grupė. Be abejo, tuos planus turėtų patvirtinti JAV LB ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės vadovybės. Planų vykdymas turėtų būti atiduodamas to darbo ekspertams. Lietuvių tarpe tokių ekspertų kaip ir neturime. Juos reiktų surasti amerikiečių tarpe.

Pradžiai reiktų apie 100,000 dolerių metams: vadovui — 50,000 dolerių, sekretorei — 25,000 dolerių, išlaidoms — 25,000 dolerių. Didėjant darbui, žinoma, didėtų ir išlaidos. Būtų tikra gėda, jei laisvojo pasaulio lietuviai negalėtų kasmet surinkti 100,000 dolerių (ar daugiau) pačiam svarbiausiam darbui — Lietuvos laisvinimo žygiui. Atidavus tą darbą ekspertams, be abejo, tuoj pamatytumėm pasigėrėtinų rezultatų.

Kun. Pugevičiaus darbas

Kun. Kazimieras Pugevičius, vadovaująs *Lithuanian Catholic Religious Aid, Inc.*, atlieka didelį darbą, siekdamas amerikiečių katalikiškąją spaudą. Be abejo, jis galėtų tą darbą plėsti, jei sulauktų daugiau paramos iš veiksnių ir kitų lietuviškų vienetų. Kiek žinoma, piniginė parama jam jo visam darbui yra labai ribota.

Amerikiečių katalikiškoji spauda puikiai informuoja apie Katalikų bažnyčios padėtį ir lietuvių katalikų kryžiaus kelius pavergtoje Lietuvoje. Kun. K. Pugevičiaus ir jo talkininkių pastangomis yra išverčiama į anglų kalbą *Lietuvos katalikų bažnyčios kronika* (iki 1984 metų rugsėjo 1 dienos išversta 62 numeriai), ir atspaudžiama atskirais numeriais ir dideliu tiražu ir paskleidžiama angliškai kalbančios dvasiškijos ir katalikų darbuotojų tarpe. Tą darbą finansavo JAV lietuvių katalikų vienybė. Panašiais laimėjimais negalime pasidžiaugti angliškai kalbančių kraštų pasaulietiškoje spaudoje.

Vienas iš veiksnių darbų

Nė vienas geros valios lietuvis nelinki nė vienam veiksniui greitos mirties. Iš visų veiksnių laukiame konkrečių darbų. Universitetų ir viešosiose bibliotekose yra tikras badas anglų kalba knygų Lietuvos bylos ir kitais lietuviškais klausimais. Knygų negalime sukurti magišku būdu. Jas reikia užsakyti pas sričių žinovus, jiems už darbą atlyginti ir surasti žinomesnę amerikiečių leidyklą, kuri tas knygas išleistų ir platintų. Žinomesnės amerikiečių leidyklos to neatliks tik už "dėkui". Tos leidyklos pareikalaus tam tikros sumos pinigų.

Kiekvienas iš veiksnių turėtų suorganizuoti ir išleisti rimtesnį veikalą anglų kalba vienu ar kitu

lietuvišku klausimu — tai turėtų atlikti kasmet.

Tos iniciatyvos turėtų imtis ir *Lietuvių fondas*. Kasmet jis išmėto didokas sumas bereikšmiams darbams. Lietuvių fondas galėtų kasmet skirti apie 50,000 dolerių rimto veikalo paruošimui ir išleidimui svetima kalba vienu ar kitu lietuvišku klausimu.

Vienas iš Chicagos lietuvių darbuotojų ir bendruomenininkų, lankydamasis olimpiadoje Los Angeles mieste, tvirtino, kad Lituanistinė katedra galėsianti imtis knygų leidimo darbo ateityje. Jei tai tiesa, tai vien dėl to reiktų remti Lituanistinės katedros užbaigimo darbą.

Lietuviškosios spaudos talka

Dienraščiai ir savaitraščiai pasiekia dar didoką masę lietuvių. Visa mūsų spauda stokoja pilnesnių instrukcijų Lietuvos laisvinimo žygyje. Masės lietuvių nežino savo kongresmanų ar senatorių vardų ir pavardžių, nežino kaip į juos kreiptis, nežino jų adresų, nežino kaip jiems net ir trumpą laiškutį parašyti. Panaši padėtis yra su krašto prezidentu ir kitais pareigūnais. Jei redaktoriai patys nepajėgia to atlikti, turėtų surasti talkininkus, kurie jiems (redaktoriams) padėtų. Mūsų spauda turėtų ir privalėtų duoti kongresmanų, senatorių ir kitų pareigūnų vardus, pavardes, adresus ir laiškų pavyzdžius.

Juokinga tik raginti — rašykite laiškus ir siųskite telegramas kongresmanams, senatoriams prezidentui ir kitiems pareigūnams! Masės lietuvių nežino nei jų vardų ir pavardžių, nei jų adresų, nei ką jiems rašyti bei ko prašyti. Krašto pareigūnai visad stengiasi patenkinti balsuotojų norus, jei tik jie pajunta pakankamą spaudimą — politinę jėgą.

Viešosios opinijos formavimas

Be vietinių dienraščių (*Los Angeles Times* ir *Los Angeles Herald Examiner*), šis asmuo skaito *The New York Times* ir *The Christian Science Monitor*. Tie dienraščiai turi didokus skaitytojų laiškų skyrius. Kraštų ambasadoriai ir įvairių grupių žinomesnieji darbuotojai pasisako visa eile klausimų. Niekad neteko užtikti net ir trumpo laiškučio Lietuvos pasiuntinio, LB krašto valdybos pirmininko, VLIK-o pirmininko, ALT-bos pirmininko. Panašių asmenų laiškus dienraščiai gana noriai įdeda. Visi tie mūsų pareigūnai galėtų bent porą ar daugiau kartų kasmet parašyti bent trumpus laiškučius Lietuvos bylos reikalu didesniems ir įtakingesniems krašto dienraščiams. Nepamirštini ir didelius tiražus turintieji krašto savaitiniai žinių žurnalai — *Time*, *Newsweek* ir *U.S. News & World Report*.

Vien tik JAV-se turime keletą šimtų lietuvių, profesoriaujančių krašto kolegijose ir universitetuose. Iki šiol nėra tekę užtikti net

trumpo laiškučio tų lietuvių profesorių krašto dienraščiuose ar žinių žurnaluose. Ar bent vienas iš veiksnių turi tų lietuvių profesorių vardus, pavardes ir adresus? Pavyzdinius laiškus galėtų tiems lietuviams profesoriams paruošti mūsų veiksnių šviesesni protai (reikia manyti, kad tokių veiksniuose dar esama). Dienraščiai ir žinių žurnalai mieliau įdeda profesorių laiškus, negu kad kitų krašto piliečių. Kodėl mes neišnaudojame tų auksinių progų savo reikalų kėlimui ir gynimui?!

Ekspertų talkos paskirtis

Šiam asmeniui teko pradėti JAV LB krašto valdybos visuomeninių reikalų komisijos darbą. Tai buvo paskutiniais Broniaus Nainio ir pirmaisiais Vytauto Volerto pirmininkavimo metais. Tam užsimojimui buvome davę ir savo vardą — JAV LB "News Service". Per porą metų pavyko išgauti beveik visuose krašto didžiuosiuose dienraščiuose vedamuosius, gi *The New York Times* dienraštyje net trejetą vedamųjų. Bent dešimt žinomesniųjų krašto laikraštininkų (columnists) parašė ir pravedė per šimtus krašto dienraščių savo straipsnius (columns). Vienas iš tų laikraštininkų parašė net trejetą straipsnių. Vedamąjį davė ir *U.S. News & World Report* žinių žurnalas. Vien už vietos apmokėjimą tuose šimtuose krašto dienraščių nebūtų pakakę visų Lietuvių fondo resursų.

Buvo manyta, kad JAV LB krašto valdybos visuomeninių reikalų komisija darys pažangą. Jos nesimatė ir nesimato.

Dienraščių redaktoriai neatsisako parašyti vedamųjų Lietuvos bylos reikalu, jei tik į juos tinkamai kreipiamasi ir duodama naujos informacijos. Dažnai laikraštininkai (columnists) stokoja temų savo straipsniams (columns). Jie mielai parašo straipsnį Lietuvos bylos ar kitu lietuvišku klausimu, jei tik jie kontaktuojami, duodant jiems naujos ir aktualios medžiagos.

Televizijos ir radijo srityse mūsiškiai žengia kūdikio žingsniais. Tam darbui barai yra nepaprastai platūs.

Apmokamo eksperto dėmesys turėtų būti kiek galima pilniau nukreiptas į spaudą, televiziją, radiją ir kontaktavimą (per mūsų mases) krašto pareigūnų opiaisiais mūsų klausimais bei reikalais.

Stokojame knygučių, lapelių (kondensuotai parašytų ir puikiai išleistų) Lietuvos bylos ir kitais lietuviškais klausimais, dalinamų kitataučiams visomis galimomis progomis. Tokios literatūros galėtų paruošti apmokamas ekspertas. Reikia manyti, kad be didesnių pastangų atsirastų tokiai literatūrai leidėjų.

Kitos tautinės grupės (JAV žydai) turi šimtus apmokamų ekspertų panašiems darbams atlikti ir juos vykdyti. Mes, lietuviai, tebegyvename akmens amžiuje!

VILIAMĖS: JAUNIMAS REPREZENTUOS GYVYBĘ

Dvasiniai sunkumai ir Kalantos ženklas

VYTAUTAS VOLERTAS

Kivirčai

Gyvenimo ramybė ir jo nelygumai yra vertinami subjektyviai. Dažnai ilgų metų sulaukę taria, — amžių praleidau taikiai, kad mirtis ateitų taiki. Yra niekados iš vargo kojų neištraukiančių ir visada besišypsančių. Yra kenčiančių be jokios priežasties. Jie neturi bičiulių, nes žmonės jiems atrodo esą piktų dvasių bendrininkai. Jie niršta ant 'blogo' dvasiškio, 'blogo' visuomenininko, 'blogo' muzikanto. Tai kasdieniniai mūšiai, sukeliami ne tiesos, bet gandų ir fantazijos. Nors šie mūšiai tikrovėje neegzistuoja, tačiau įsivaizduojama kova prieš pasaulį taip pat yra skausminga.

Ir taikiuosius ir dejuojančius kartais užplūsta lemtingi dvasios kivirčai. Tada suyra pirmųjų ramybė, neatlaikiusi plyšta antrųjų įtampa. Tie šiurpūs momentai, reikalaują greitų sprendimų be jokios pakenčiamos išeities, gali kiekvieną suniekinti. Dažniausiai jie visiškai sulaužo negaluojančius, o tvirtus iškelia virš laiko ir aplinkos.

Lietuviai, tautinio vieneto prasme ir asmeniškai, yra pergyvenę ir pergyvena daug šių kivirčų. Išeivijoje vyresni ir jauni kasdien rungiasi su nutautėjimo ir išlikimo dilema. Okupuotoje Lietuvoje žmogus nepaliaujamai sprendžia, ar prisiimti tylaus vagilio stovį ir nežymiai gerinti savo buitį, ar likti atmestu ir pasmerktu teisingu. Visiškai tautos nepaneigęs partietis kiekvienu žingsniu renkasi arba išdavimą, arba pavojingą savo žmonių gelbėjimo kelią, o gal kvailio rolę. Ir tai yra sunkiau už evangelinį tarnavimą dviems ponams. Visą šio pavojingo balansavimo buhalteriją tvarko laikas, ir ateity jis liudys apie pasėkas. Viliamės palankių duomenų.

Mūsų įgyta skaudi patirtis turėjo pereiti iš kartos į kartą. Tačiau kieto, nebyrančio ir nesuminkomo gniužulio dar nesudarome. Tarp svetimų išsiliejame skystimu, savo tarpe kartais padvelkiame tarkuojamais krienais.

Pavyzdžiai

Prisimintini keli žinomi atvejai, bekompromisiniai skaldę žmogų. Kiekvienas jų paliko skirtingą ženklą, net po daugelio metų nevienodai aiškinamą.

Kai 1940 metais SSSR tankai vertėsi per Lietuvos sieną, mūsų prezidentui reikėjo nedelsiant nutarti, likti krašte, ar pasitraukti. Buvo supinti du gyvenimai, asmens ir valstybės. Neabejojame, kad jis svarstė pirmumą. Turbūt lėmė valstybė, nes Antanas Smetonas negalvojo, kaip Prancūzijos Liudvikas XIV, — L'Etat c'est moi". Prezidento mintys yra nežinomos, tačiau tasai svarstymas turėjo būti skausmingas: niekas jam negalėjo logiškai patarti, liko spėjimas be galimybių pademonstruoti išmintį ar heroizmą. Griežtai pasisakant už valstybę, buvo neaišku, kuri išeitis yra geresnė. Jei pasilikimas atrodytų naudingesnis, ar tada aukoti save ir šeimą, ar tik save? (Vidaus reikalų ministeris gen. K. Skučas ir Saugumo departamento direktorius A. Povilaitis jau buvo gėdingai 'paaukoti'). O gal nepaisyti pareigų, suniekinti vardą ir pasitraukti ne kaip prezidentui, bet dingti bevardžiu bėgliu. Tai lengviausias išsigelbėjimo kelias. Ir šiandien, kai durys praeitin yra atvertos, nerastume politiko, istoriko, valstybininko, drąsiai tvirtinančio, kuris žingsnis tada buvo pats išmintingiausias. Latvijos K. Ulmanis liko krašte, vėliau buvo ištremtas į Rusiją ir dingo be žinios. Į Rusiją buvo išvežtas ir Estijos K. Kate, kur jis 1943 mirė. Mūsų prezidentas nepanaudojo skardaus protesto pasaulio akyse (ginklas, viešas okupanto pasmerkimas užimamos pozicijos vardu). Šis mostas, nors gal naudingas, būtų fiziškai pražudęs jį ir dalį tautos. Be to, A. Merkys, ministeris pirmininkas, ir kitos svarbios galvos jau smaginosi Maskvos taktui (patys vėliau buvo ištremti), ir panašus užmojis gal buvo neįvykdomas.

Beveik visi šiandien sutinka, kad A. Smetonos pasirinkimas buvo teisingas. Tačiau net pro tas praeitin atvertas duris nepaaiškės prezidento dvasinio konflikto milžiniški išmatavimai.

Tik keliomis savaitėmis vėliau (1940 m. liepos mėn. 7 d.) Antanas Sniečkus pasirašė Lietuvos inteligentijos areštų įsakymą, o 1941 m. birželio mėn. 14 - 18 dienomis pravedė baisius trėmimus, Sibiro pražūčiai skirdamas dešimtis tūkstančių savo tautos žmonių. Šis bolševizmo egzekutorius pats trėmimų prižiūrėtojo pareigoms turbūt nesisiūlė, nes tasai pasauly negirdėtas užmojis palietė pusbrolius, o vėliau grasė jo motinai, broliams, seserims. Nors įsitikinome, kad grynaveisliai bolševikai širdžių neturi, bet kaip su instinktais? Instinktai laikosi iki gyvybės praradimo, tad bent jie turėjo kelti siaubą. Juk Sniečkus, Maskvos slaptų mokyklų absolventas, žinojo, kas laukia tremiamųjų, — dauguma žus tuojau, stipriausieji gal patemps metus, du. Ir jis pats tik trumpam laikui išsigelbės: Stalinas šaudydavo liudininkus, įtartinus ir neįtartinus, visus, kurie sukeldavo

nepatogumą. Sniečkus taip pat žinojo, kas bus, jei atsisakys vykdyti: jį pašalins nuo žemės paviršiaus ir niekam nepaaiškins, už ką. Nors poelgis, gelbstint savo žmones, bus karžygiškas, į tautos karžygius jis ilgai nepaklius, nes niekas nežinos dingimo priežasties. O gal galėjo prasisprausti užsienin, atskleisti baisų Stalino planą ir kiek suvėlinti jo vykdymą? Tuo metu nebuvo pramatoma, kas iškils po kelių dienų. (Savaitė vėliau, 1941.VI.22, vokiečiai užpuolė SSSR). O gal Sniečkus sėdėjo, rusų apsuptas, be teisės per duris laukan žengti.

Neabejojame, kad susidariusi padėtis tą susimaišiusį žmogų slėgė. Bet sau jis pasirinko purviną gyvybę, kitiems skyręs mirtį. Karas padėjo Sniečkui išvengti valymų mechanizmo, ir po keliolikos metų jis atsilygino: kukurūzams davė ne tiek Lietuvos laukų, kiek reikalavo Kruščevas. Daugiau užaugino javų, už kiekvieną lietuvio galvą grąžino bent vieną rugio varpą.

Praeitin atvertos durys šiandien rodo tautą suniekinusio žmogaus portretą. Ten įrašytų Sniečkaus bruožų pakeisti negalima, tačiau atsiranda pastangų bent portreto rėmus pagražinti. Tai atlyginamų ir liguistų priešginių bandymai. Pastarieji net prieš savo įsitikinimus eina, suprogramintos prigimties stumiami.

Šiemet daug dėmesio skirta Šv. Kazimierui, todėl žvilgsnis tesustoja ir po jo langu.

Šv. Kazimieras, istorijos teigimu, sveikai augo, gerai mokėsi, daug dirbo, laikydamasis tarp dviejų pasaulių. Tai prabangi karaliaus aplinka ir didmiesčio tikrovė. Salėse matė tūkstančius degančių žvakių, sustatytų brangaus darbo žirondeliuose, kokių šiandien čia nerandame. Matė ir tamsias gatves su elgetomis ir apgavikais. Europos turtingųjų šeimos, piršdamos vaikus ir pačios besilinksmindamos, Krokuvoje šoko, ūžė. Paprastieji sutikdavo badą, kentė ligas, nes Social Security neegzistavo.

Buvo galima vargo nematyti, prie taurės sėdint. Buvo galima jo nesutikti, turtinguose rūmuose ant minkšto kilimo meldžiantis.

Ne malda Kazimierą šventuman nuvedė. Jį iškėlė ryšys su realiu, skausmo pilnu pasauliu. O galėjo laisvai pasirinkti, — iškilmingi tėvų namai, kur nesusitepa rankos, ar kontaktas su pavergėliais.

Jaunuolius visada traukia prabanga. Be to, šv. Kazimierą, numatytą sosto įpėdinį, aukštuomenės glėbin turėjo stumti tėvas (lenkai jį laiko vienu iš geriausių savo karalių, o vienas mūsų žurnalistas jį nemokša vadina) ir motina, abu praktiški žmonės. Jis pasisakė už auką ir paprastumą, visai nesvajodamas, kad bus šventumu atlygintas. Apsi-

sprendimas negalėjo būt lengvas, nes prieštaravo normaliai gyvenimo tvarkai. Savo gynėju pasirinko sąžinę.

Šiemet, prisimindami jo 500 metų mirties sukaktį, girdėdavome kalbas, vedančias trimis kryptimis. Tai katalikų sampratos mintys; šventąjį nemėgiamu lenku laikančiųjų galvojimas; pagaliau — žeminantis požiūris.

Šv. Kazimieras lenkų kraujo neturėjo (tėvas grynas lietuvis, motina austrė). Patikimiausi karaliaus tarnai buvo iš Lietuvos atsivežti. Jaunuolis ruošėsi valdyti Lietuvą ir Lenkiją. O jei lenkai greičiau klijavosi prie šventumo, tai ne po Lietuvą su tėvu keliavusio ir joje ilgokai gyvenusio Kazimiero dėmė. Mūsų abejingumo, šimtmečiais mus lydėjusio ir šiandien nuomones įtaigojančio, taip pat nereikėtų pamiršti, darant sprendimus.

Žeminantis požiūris buvo sukurtas bolševikų okupuotoje Lietuvoje, kad šiek tiek užmaskuotų Vilniaus katedros uždarymą,

Šv. Kazimiero šventė Philadelphijos katedroje: iš k. į d.: Vytautas Volertas — šv. Kazimiero jubiliejaus centrinio komiteto pirm., O. Hewka — ukrainiečių atstovė, dr. Stercho ir ponia — ukrainiečių kongreso pirmininkas ir liuteronų parapijos klebonas Kirsons — latvių atstovas. Antroje eilėje: Pensilvanijos sen. J. Rocks, buv. kongresmanas Dougherty ir Lietuvos vyčių pirm. Loreta Stukienė. Nuotr. Aušros Bagdanavičiūtės

šventojo palaikų išvežimą ir jo šventovės pavertimą antireliginiu muziejumi. Šis pašaipus atsinešimas, lyg su ana puse susitarus, rado atgarsio religijai vėsios išeivijos tarpe. Truputį keista. Juk rimtai netikinčiam šventasis galėtų rūpėti tik tiek, kiek eiliniam darbininkui rūpi Marso atmosferos temperatūra. Jam nesudaro skirtumo, ar ten šiandien yra 3,000 ar 2,900 laipsnių.

Bandyta pajuokiant skleisti, kad šv. Kazimieras buvęs nenormaliai lepus. Tai nesėkmingai sudurstyta kūryba. Istorija tvirtina, kad jį rengė sostui. Ar dviejų valstybių diduomenės, nuo kurių priklausė karaliaus parinkimas, ruošėsi vainikuoti silpnuolį? 1481 - 1483 pavaduodamas tėvą, sutvarkė karalijos finansus. Šiame darbe jam reikėjo grumtis su privilegijų ieškančiais įtakingaisiais, reikėjo su jais pyktis. Ar tai lengvai pastumiamo žmogaus bruožai?

Istorija kalba apie gabumus. Valstybinė veikla rodo energiją. Šalpa atskleidžia ryžtą ir savos nuomonės laikymąsi.

Neseniai, 1972 m. gegužės mėn. 14 d., vidurdienį, Kauno valstybinio teatro sodelyj liepsna sunaikino jaunuolį. Romas Kalanta jai atsidavė savo noru. Lietuvos komunistai, netikėtumo užpulti ir prieš Maskvą teisindamiesi, auką pavadino silpnapročiu. Kai jų pačių žmonės, ypač mokytojai, nesibaimindami ėmė priešingai kalbėti, partija aptilo. Tikrumoje jaunuolis buvęs ramus, geras mokinys, komunistų partijos nario sūnus. Net ir šiandien beveik trylikai metų praėjus, okupuotoje Lietuvoje jis yra laikomas herojumi.

Kodėl ta liepsna atsirado?

Labiausiai patikrintos žinios taria, kad jaunimo būrys nusprendė prabilti apie Lietuvos okupanto siautėjimą. Didesniam pasaulio dėmesiui, ypač tuo metu Maskvoje lankantis JAV prezidentui R. Niksonui, vienas turėjo susideginti. Kas žengs ugnin? Nutarė pasikliauti burtu, o burtas parinko Romą Kalantą.

Be prievartos baisiuose skausmuose mirti, kai laukia gyvenimas, vilioja mergaitės, kai tiek progų linksmintis? Ir kas tasai burtas? Jį lengva juoku paversti. Jei atsirastų įkyriai prikaišiojančių susitarimo laužymą, yra KGB. Užtektų pranešti, ir Kalantą persekiojančius nutildytų. Pats Romas taptų jų globotiniu, atsivertų durys karjeron. Mirtį lėmęs burtas taptų sočios ateities laidu.

Jei pasirodytų bailiu ir nuosprendžio atsisakytų, antrajam jo pavyzdžiu sekti būtų lengviau. Trečiasis tik nusišypsotų. Sumanymas virstų nieku. Jų karta liktų tuščiu kevalu be pavyzdžio ateičiai, taptų nauju laiptu į nesibaigiančią tautos vergiją.

Pasaulio aplinka iš visų kasdien reikalauja sprendimų, daž-

nai neturint duomenų. Romo Kalantos sprendimas lietė jo pačio egzistenciją, nežinant, kiek bus naudos. Nutarimas negalėjo ateiti be kančios. Juk gyvybė yra vienintelis turtas, už kurį vertybės įgyjamos ne sau, bet kitiems, kurio, sykį praradus, jau negalima atsispirti nei gerais norais, nei laime kazinuose ar loterijoje.

Kurios sienos pusėje?

Pirmuose dviejuose pavyzdžiuose dvasinius konfliktus išaugino aplinka. Trečiame ir ketvirtame — ryžtas aukai. Tai panašu į fronte esančius sugaudytus kareivius ir savanorius. Nors Kalantos įvykis yra vėliausias, visų smulkmenų nežinome. Okupuotoje Lietuvoje, SSSR reikalaujant, nemalonius faktus užtrina įstaigos. Gal plačiausiai apie Kalantą galime patirti iš dr. K. Eringio pasisakymų. Pagrindine susideginimo priežastimi štai ką laiko: " . . . nekaltos svajonės apie laimingesnę Tėvynę sklinda iš šeimos į šeimą, iš mokyklos į mokyklą, iš darbovietės į darbovietę. Jos dramatizuojasi, kaitina jaunuolių smegenis ir vaizduotę, priveda pasišventėlius prie veiksmų ir skausmingų aukų". (Dr. K. Eringis, Romo Kalantos aukos dešimtmetis; Į Laisvę, 1983 rugsėjis, nr. 88(125).

Kol esame gyvi, tobulo minčių sutarimo nepasiekiame. Šio sutarimo gal net nemėgstame. Kiekvienas jaučiamės esąs gudriausias, nors tuo pačiu laiku pastebime ir didelę išminties stoką. Todėl ir Kalantos poelgis turi kelias spalvas. "Jaunoji Lietuva tą dieną, tą valandą skausmingai išvydo savo didvyrį — amžininką bendramokslį, kurie jo neužmirš ir neapleis", sako dr. K. Eringis (ten pat). Iš tikrųjų jaunimas ir šiandien Lietuvoje apie jį kalba su didele pagarba ir jį laiko karžygiu. O kiti išeivijoje yra išsitarę: "Nepagalvojo ir išsišoko jaunuolis". Antroji nuomonė rišasi su pomėgiu žemyn spausti viską, kas laikosi truputį aukštėliau ir nevaldo botago. Tarsi būtų tiesa, kad visus įvykius ir žmones, kurie nesiriša su fizine jėga, niekiname, o despotam pataikaujame. Ir kas garsiau aprėkia nepavojingą, tas žemiau lenkiasi stipriam.

Romo Kalantos tragedija nėra savižudybė. Savižudybe silpnieji bando nusikratyti jiems nepakeliamus gyvenimo sunkumus. Tačiau asmeniškos problemos Romo Kalantos nelaužė. Partiečio (ir Sovietų Armijos II Pasaulinio karo veterano) sūnaus saugumas laukiančioje ateityje buvo didesnis, kaip kitų vienaamžių. Mokykloje kliuvinių nesutiko. Apie 'nelaimingą meilę' niekas neužsiminė. Blogi santykiai šeimoje taip pat nepabrėžti. Egoistinių motyvų, kurie supa savižudybes, nejžiūrime.

Silpnuolio kerštas stipresniam, kai nelieka kitokių priemonių, būtų antroji niekinga mirties

priežastis. Tačiau ne kerštas lėmė tragediją. Jaunuolis nešaukė — Sunaikinti rusus, Mirtis komunistams, arba Žudykime priešą. Jo agonijos žodžiai buvo: "Aš žūstu už Lietuvos laisvę" ir "Laisvės Lietuvai!" Savo knygelėje, kurios įrašams apmąstyti turėjo laiko, — jie įtraukti prieš susideginimą, — paliko: "Geriau garbinga mirtis, negu gėdingas gyvenimas".

Ši tragedija buvo visuomeninė, altruistinė auka. "Romo Kalantos suliepsnojimo priežastys be jokių abejonių yra politinės, nukreiptos prieš Lietuvos pavergimą ir pavergėją, yra negęstantis protestas prieš laisvės idealų slopinimą ir laukinį tyčiojimąsi iš žmonių ir visos tautos" (Dr. K. Eringis, ten pat).

Pradžioje taip galvojome beveik visi. Po gero dešimtmečio kiti pradėjo moralizuoti, net teologijos matuoklėmis naudodamiesi. Tačiau kiekviename matavime reikia prileisti paklaidas, kurių ir čia neturėtume atsisakyti.

Ne vienas ankstyvesnis krikščionybės kankinys, jei žodžiu būtų atsisakęs tikėjimo, galėjo išlikti. Tik žodžiu, ne mintimi. Katalikų Bažnyčia leidžia saugoti gyvybę, ir šv. Petro Kristus nenubaudė, kad viešai net tris kartus jo išsigynė. Iš kitos pusės, už tikėjimo išpažinimą žuvusieji yra kanonizuojami. Hitlerio koncentracijos stovykloje lenkas kunigas Kolbė, gelbėdamas vaikų tėvą, pasisiūlė mirti. Į jį SS kareivis pirštu nedūrė ir neklausė, ar nori būti sušaudytas, — savo apsisprendimu žengė priekin iš ilgos eilės kalinių. Kankiniai, tą mūsų laikų kunigą įskaičiuojant, laisva valia pasirinko mirtį ir yra Katalikų Bažnyčios šventieji. Juk jie savo gyvybes ne sunaikino, bet jas paaukojo.

Prieš Romo Kalantos akis neišvedė vieno ar kelių pasmerktųjų, kaip buvo lenkų kunigui Kolbė. Taigi, dokumentais demonstruojant, negalima įrodyti, kad štai jis išgelbėjo žmogų. Bet Kalanta matė prispaustą, dideliame pavojuje esančią tautą, ir neabejojame, kad savo žuvimu šiek tiek perspėjo jos kalintojus. Tai duoklė, kurią skyrė ne vienam asmeniui, bet visai Lietuvai. Jo apsisprendimas kartais niekinamas prielaidomis, kad jaunuolį Kauno teatro sodelin nuvedė paauglio ekstazė. Bet kanonizuotos aukos taip pat pergyveno ekstazę. Vienos grynai religinę, kaip šv. Steponas; kitos humaniškumo sužadintą, kaip įvyko Hitlerio koncentracijos stovykloje; trečios — nuožmiai tiesą gindamos.

Kaip tada išvesti sieną, kur vienoje pusėje matytume garbingus kankinius, o antroje, pritemdytoje, Romą Kalantą? Neatrodytų, kad pridera šio uždavinio imtis. Taip pat nedera pritarti manantiems, kad siena jau stovi. Skubančių architektų konstrukcijos paprastai yra nepastovios. Jas pastum-

dant, galima ką nors individualiai nubausti, ar patinkamam, artimam, atlyginti. Kartais tyčiomis tamsesnėmis užuolaidomis dangstome ryškesnius faktus, ypač okupantui nemalonius. Romo Kalantos mirtis yra tarp norimų paslėpti reiškinių. Kitais atvejais trypinėjame apie pamirštas atliekas, kilnojame, šveičiame jas ir įtikinėjame vieni kitus, kad puvėsys virs auksu. Čia pavyzdžiu gali būti pasitaiką A. Sniečkaus baltinimai. Gal norime tautą paversti vienodo dydžio, vienodos spalvos, vienodos išvaizdos avių banda, kad svetimiesiems būtų lengviau nuo jos kirpti vilnas.

Likęs simbolis

Visose lemtingose varžybose yra riba, ties kuria gyvybės aukos turi liautis, nes jų vertė tampa neįkainojama. Šią ribą pasiekėme dvidešimtojo amžiaus vidury, kai sunyko trečdalis tautos. Kiekvienas mūsų žmogus turi būti saugojamas fiziškai, tautiškai ir psichologiškai. Yra nuostolinga pūkais iškrikti, laukinių vaisių medžiais atželti, skeveldromis vandenin grimzti. Todėl Romo Kalantos pavyzdys neturi būti paskata mūsų jaunimui nei okupuotoje Lietuvoje, nei už jos ribų be ypatingai svarbios priežasties atsisakyti gyvybės.

Bet nuolankus vergavimas taip pat žudo. Jis ne vien fiziškai naikina, jis sužaloja tautos bruožus, kuriems atgaivinti reikia kelių kartų. Iš kitos pusės, jei nepadedama prispaustiesiems, juos paliekant išnaudotojo valiai, nusikalstama žmoniškumui. Nei vergaująs, nei jį stebįs negali būti bejausmiai. Visiško pasyvumo pavyzdžiu — labai nemaloniu žmonijos istorijai — yra Europos semitų tragedija Hitlerio laikais. Europiečiai žydai ilgokai nerodė jokios aktyvesnės spirties, o jų tautiečiai Amerikoje taip pat snaudė. Pinigas be žmonių įsipareigojimo nieko nepirko. Tai buvo jų ankstyvesnio įsitikinimo klaida.

Vergijoje tenka ieškoti staigių, okupanto nepramatomų, vis skirtingų kandžiojimų. Okupantas turi jausti skausmą, nežinodamas kodėl. Tas pats kelias tinka vergijos netoleruojantiems, jos pašaly esantiems. Šioje akcijoje jaunimui liepsnos šauktis nereikia ne tik dėl baisios kainos, bet jau ir dėl originalumo stokos. Aukštųjų mokslo įstaigų išlavintas, jis ras kitokių, okupantą disorientuojančių priemonių, kol galutinio sprendimo momentas dar nenumatomas.

Okupantui yra nemalonu ir pavojinga, kai pavergtieji jį lenkia aukštesne morale, geresniu elgesiu, tvarkingesnėmis šeimomis, gilesniu išsilavinimu, turtingesniu pragyvenimo lygiu, skirtinga, patrauklesne kultūra, kūrybos ir mokslo augimu, aukštųjų švietimo institucijų pranašumu. Neatsitraukia klausimas, kodėl taip yra, ir peršasi rūpestį kelianti

išvada, — kažkas netvarkoje pavergėjo namuose. Ši išvada erzina gyventojus ir žadina nepasitenkinimą.

Mūsų pusę pasiekiančios žinios (ekskursantai, laiškai, spauda, grožinė literatūra) apie Lietuvą, gaila, nedžiugina. Išplitęs alkoholis, palaidumas, apsileidimas, byrančios šeimos lietuvį artina prie ruso. O išeivijoje? Linkstama egoizman, slepiamasi nuo įsipareigojimų, šeimose taip pat dažnokai trupa darna. Tai pakalnės keliai. Reikia apsigręžti ir sukti geresnėmis kryptimis, ypač jaunimui, kuris lemia ateitį. Ši jaunų žmonių auka būtų mažesnio skausmo, kaip Romo Kalantos. Bevalė, subliuškusi tauta jos pačios žemėje, su išnykusia tautos dalimi išeivijoje, nei ko nors reikalauja, nei ką nors pelno. Tokių tautų jaunimas yra panašus į grindyse gulintį šlifuotą akmenį, pakenčiantį jį mindžiojančius sukčius, apgavikus ir budelius.

Šia prasme Romas Kalanta yra pavyzdys, nes savo pačio surastu būdu išsitarė prieš okupantą. Tasai būdas, kitokio nežinant, buvo jo didžiausia auka, todėl ir jaunuolio paliktas ženklas yra ne tik šiai kartai, bet ir istorijai.

Upės dugne nusėdusius užneša dumblas. O kas gimdė, augino, mokslino skenduolius? Kai nyksta pasididžiavimas, kai įsimeta menkėjimas, ne tik šeimos, bet ir visa visuomenė pergyvena skaudų dvasinį konfliktą.

Jaunimas negali būti masė pamėgdžiotojų, tiksliai sekančių tėvus, kurie, nors gerai orientavosi savo laike, atsilieka metų greitkely. (Taip visada buvo ir bus). Tačiau jam yra naudinga prisiimti siūlomą patirtį su subrandinta išmintimi ir jas pritaikyti savo stiliui. Bevardes, smėlyje pasiklydusias, nors ir labai darbščias skruzdelytes, kurios tik savimi rūpinasi, gyvenimas ignoruoja. Jei jos žingsniuose maišosi, be sąžinės graužimo traiško. Apsisprendusias asmenybes jis taip pat žiauriai skaudina, bet retai sunaikina.

Labai trokštame, kad visi mūsų jauni žmonės praaugtų vyresniuosius, kad, aukštai pakilę, laikytųsi savųjų tarpe ir elgtųsi, kaip savi elgiasi, — nerėpliotų palubėn, kad likusieji atrodytų mažesni. Pergyvename dėl žmonių aukų, kaip Romas Kalanta. Kenčiame dėl išdavikiškas dėmes tautoje įspaudusių. Liūdime dėl dingusių be ženklo. Ir džiaugiamės gyvu, pozityviu jaunimu.

Į PENKTĄJĮ DEŠIMTMETĮ

Interviu su dr. Adolfu Damušiu užbaigiant Vliko sukaktuvinius metus

Detroite-Southfielde, Mich., 1983 m. lapkričio 12-13 dienomis įvykusiame Vliko 40 metų sukaktuviniame seime 1983-84 metai paskelbti Vliko sukaktuviniais metais. Seimas "ragina visuomenę pasaulyje šiais metais skirti kuo didžiausį dėmesį Vliko vykdomam darbui". Tikrai buvo prasminga prisiminti Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto darbo pradžią, jo atliktus darbus praeityje ir dabartinę veiklą, kuri turėtų orientuotis į pagrindinį šios organizacijos tikslą — siekti laisvos ir nepriklausomos Lietuvos.

"Į Laisvę" žurnalas yra skyręs ir skiria daug dėmesio šiai laisvinimo darbų institucijai. Per paskutiniuosius kelerius metus yra paskelbęs vertingų Balio Gaidžiūno, Rimvydo Šliažo, Juozo Kojelio, Algimanto Gečio, Vytauto Valtiekūno, dr. Antano Butkaus ir kitų autorių straipsnių. Per pereitus metus bendrai mūsų periodikoje buvo apsčiai pasisakymų Vliko klausimais. Tai rodo visų rūpėstį mūsų Lietuvos dabartimi ir ateitimi.

Pratęsdami mūsų pasisakymus Lietuvos laisvinimo klausimais ir kartu užbaigdami sukaktuvinius metus, kreipėmės į dr. Adolfą Damušį, kuris prieš 40 metų buvo Vliko organizavimo darbų sukūry, yra vienas iš jo steigėjų, vicepirmininkas pirmoje valdyboje nacių okupuotoje Lietuvoje ir dabar akylai seka mūsų politinį, kultūrinį ir technologinį progresą išeivijoje, su keleta klausimų.

---

1. Kaip ir kada išsivystė lietuvių antinacinė rezistencija?

Antinacinė lietuvių rezistencija buvo paskatinta sukiliminės laikinosios Lietuvos vyriausybės tvirta laikysena, siekiant Lietuvos nepriklausomybės įteisinimo. Savu pagrindiniu savarankiško valstybingumo rėmimu ji buvo tąsa lietuvių antisovietinės rezistencijos pirmosios sovietinės okupacijos metais, nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1941 m. birželio 22 dienos, t.y. iki lietuvių tautos sukilimo pradžios prieš sovietinę okupaciją.

Naciams laik. Lietuvos vyriausybės veiklą sutrukdžius 1941 metais rugpiūčio 5 dieną, pogrindyje pradėjo formuotis antinacinės rezistencijos židiniai.

Kaip 1941 metų birželio 22 - 25 dd. lietuvių sukilimas prieš sovietinę okupaciją buvo visuotinai apėmęs visą lietuvių tautą, taip ir antinacinė lietuvių rezistencija, ir pogrindžio ir viešoji, buvo visuotinai išsiplėtusi lietuvių tautoje.

2. Ar pavyko visoms lietuviškoms grupėms susiburti apie vieną

bendrinį antinacinės rezistencijos veiksnį?

Pradžioje, ne. Prof. Juozo Brazaičio bandymas suorganizuoti Tautos Tarybą, kaip rezistencijai vadovaujantį veiksnį buvo kelių politinių partijų suboikotuotas. Tautos Tarybą buvo siūloma sudaryti asmenybių, o ne partijų atstovavimo, principu, narius pasirenkant visoms grupėms, partijoms, rezistenciniams sąjūdžiams sutarus.

Nepavyko ir prof. Tadui Petkevičiui suburti visus į Vyriausį Lietuvių Komitetą. Tą komitetą sudarė valstiečiai liaudininkai, tautininkai, socialdemokratai, nacionalistai, o vėliau ir rezistencinis sąjūdis Lietuvos laisvės kovotojai. Kiekviena ši grupė turėjo po vieną atstovą tame komitete. Tuo tarpu visiems keturiems neantikatalikiško nusistatymo sambūriams kaip kad yra krikščionys demokratai, Darbo Federacija, Lietuvių frontas, Vienybės sąjūdis, tame komitete buvo siūlomas tiktai vienas atstovas. Būk tai buvo daroma iš baimės perdidelės katalikų įtakos tame komitete. Be abejo, su tokiu diskriminaciniu siūlymu tos grupės sutikti negalėjo.

Dėl lygaus atstovavimo nesutarus, Tautos Taryba ir Vyriausias Lietuvių Komitetas veikė atskirai, kiekvienas savo tinklu skleisdami pogrindžio spaudą ir orientuodami visą tautą. Taip Tautos Taryba ir Vyriausias Lietuvių Komitetas kiekvienas atskirai vadovavo antinacinei rezistencijai apie 2 metus, neoficialiais ryšiais viens su kitu pasitardami, iškilus naujoms problemoms iš okupantų pusės.

3. Tad tenka skaityti, kad Lietuvoje buvo du antinacinės rezistencijos laikotarpiai: prieš Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto susidarymą ir po jo?

Visai teisingai. Pirmasis laikotarpis truko nuo nacių okupacijos pradžios iki 1943 m. lapkričio mėn., t.y. apie dvejus metus ir penkis mėnesius. Tada rezistencijai vadovavo du centrai: Tautos Taryba, kurios pirmininku buvo prof. Juozas Brazaitis ir Vyriausias Lietuvių Komitetas, Jono Fledžinskio pirmininkaujamas. Antrasis laikotarpis tęsėsi nuo 1943 metų lapkričio mėn. iki 1944 metų liepos mėnesio, apytikriai aštuonis mėnesius. Tada vadovavo visų apsijungusių grupių bendrinis Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, VLIKas. Jam pirmininkavo prof. Steponas Kairys su dviem vice-pirmininkais: Baliu Gaidžiūnu ir Adolfu Damušiu.

4. Kokia buvo lietuvių antinacinės rezistencijos kryptis?

Prof. Juozo Brazaičio, faktino antinacinės rezistencijos taktikos kūrėjo, įtakoje į tos rezistencijos tikslus nebuvo įtraukti tiltų sprogdinimai ar vokiečių dalinių užpuolimai. Tokie metodai būtų tiktai provokavę okupantų kerštą

ir duotų jam pateisinimą sustiprinti lietuvių tautos naikinimą. Lietuviškoji antinacinė rezistencija brandino lietuvių tautą tautinės savigarbos bei savarankiško valstybingumo troškuliu. Galima neapsirinkant tvirtinti, kad tauta ta sąmoninga Lietuvos nepriklausomybės mintimi gyveno ir savo laikyseną orientavo ta kryptimi, taupiai vykdydama okupanto uždėtas duokles bei stengdamasi išlaikyti gyventojų potencialą Lietuvos teritorijos ribose. Tauta buvo skatinama saugoti žmonių ir tautos turto jėgas ir išteklius Lietuvos nepriklausomybės atstatymui ir tą siekimą ginti visomis įmanomomis priemonėmis, neišjungiant ir ginkluotos kovos.

5. Kokie darbai ir problemos buvo užgriuvę Tautos Tarybą ir Vyriausią Lietuvių Komitetą pirmame laikotarpyje veikiant atskirai?

Pagrindinis rezistencijai vadovaujančių veiksnių rūpestis buvo apsaugoti lietuviškąjį jaunimą nuo mobilizacijos į vokiečių karinius dalinius, o vėliau ir į SS legijoną. Antinacinis lietuvių pogrindis vadovavosi šūkiu: "Kovosime tiktai už Lietuvos laisvę".

Vadovaujantis tuo principu nacių pastangos buvo suboikotuotos. Taip jiems buvo užkirstas kelias suorganizuoti lietuviškąjį SS legijoną. Naciai kerštaudami uždarė aukštąsias Lietuvos mokyklas. Gestapas suėmė visą eilę lietuvių įkaitų ir juos išsiuntė į Stutthofo koncentracijos stovyklą, kurioje didelė įkaitų dalis buvo sunaikinta.

Ypatingą dėmesį rezistencijos veiksniams pirmame laikotarpyje teko skirti ryšiams su viešosios rezistencijos asmenimis, kurie viešai, savo asmeniniu saugumu rizikuodami, gynė lietuvių tautos nusistatymą ir jos siekimus išdrįsdavo viešai pareikšti. Tame slaptosios ir viešosios rezistencijos bendradarbiavime reikėjo daug drąsos ir rizikos. Savo rezultatais tas bendradarbiavimas buvo efektyvus. Tokių bendradarbių buvo visur ir ūkinių organizacijų centruose ir vokiečių įstaigose ir lietuviškame ir naciniame gestapiniame saugume ir įvairiuose visuomenės atstovų sluoksniuose. Štai pora būdingų pvayzdžių. Wulfui ir Hingstui, civilverwaltungo komisarams, suorganizavus ekspediciją žmonėms gaudyti darbams Vokietijoje bei į vokiečių karinius dalinius, Perlojos gyventojus policijoje esantys bendradarbiai įspėjo. Gyventojai pasitraukė į mišką ir iš ten kulkosvaidžių ugnimi pasitiko ekspedicininkus. Pastarieji į mišką drįso įeiti tiktai pasikvietę talkai papildomus tris batalionus. Bet žmonės jau buvo pasitraukę toliau. Štai antras pavyzdys, kai SS-kai įsiveržė į Žiežmarių bažnyčią ir suėmę jaunas merginas bei karinio amžiaus vyrus, prelatas Sužiedėlis viešai protestavo. Jis buvo už tai suimtas. Rezistencija per savo slaptus ryšininkus vokiečių saugume jį

apsaugojo nuo sunaikinimo. Ginkluoti savisaugos dalinių lietuviai kariai Vilniuje panašiu atveju suimtas merginas išvadavo ir pasiuntė į namus.

Rezistencija, norėdama nacių agresiją prieš gyventojus sumažinti, paruošdavo atitinkamus pranešimus apie gyventojų nuotaikas dėl vokiečių žiaurumo ir per savo ryšininkų tinklą pateikdavo tiems, iš kurių saugumas tokių pranešimų pageidavo.

Labai daug pastangų buvo skirta mokyklų darbo gynimui ir apsaugojimui nuo uždarymo bei darbo susiaurinimo. Tas ypač efektyviai pavykdavo, veikiant per švietimo tarėjo įstaigą, ir patį tarėją į tą konspiraciją įtraukiant.

Rezistencija turėjo patikimus ryšius žinioms perduoti į užsienį į anglosaksišką pasaulį.

Per pogrindžio spaudą ir pranešimus į užsienį buvo demaskuojami imperialistiniai nacių planai. Ypatingai kruopščiai buvo iškeliami nacių germanizacijos planai Pabaltijy, industrinio ir žemės ūkių turto grobimas.

Visuomenė buvo gana tiksliai informuojama žiniomis, gautomis iš užsienio, apie sovietų ir anglosaksų bendradarbiavimą, jų sutarimus ir nesutarimus. Labai plačiai buvo informuojama apie pasiruošimą Maskvos konferencijai ir apie didelius Maskvos apetitus prisijungti Pabaltijį, pietų Lenkiją, Besarabiją ir dalį Suomijos bei išsiplėtimą į Balkanus ir Dardanelus. Anglosaksai beabejo tam nepritarė, o Sovietai trukdė susidaryti Šiaurės Europos Federacijai iš Skandinavijos, Suomijos, Danijos. Jie lengvai suintrigavo Vidurio Europos Federacijos idėją iš Čekoslovakijos, Lenkijos, Rumunijos, Vengrijos. Panaudodami Benešo ginčą su lenkais, jie tą įdomią, anglosaksų iškeltą idėją sulikvidavo.

Mums rezistencijoje buvo aišku, kokios užkulisinės intrigos vyko tarp sąjungininkų. Tada buvo žinoma, kaip anglosaksai kur galėjo, organizavo priešsovietines jėgas. Amerikiečių pareigūnai nevengė duoti pareiškimų, kad Jungt. Amerikos Valstybės Pabaltijo sovietams nepripažins. Minint Atlanto chartos dviejų metų sukaktį, Rooseveltas, matyt, jau netekęs kantrybės dėl sovietinių imperialistinių kėslų, taip išsireiškė: "Mūsų priešai yra ne tik Vokietija, Italija ir Japonija, bet ir visos neteisingumo, priespaudos ir nesaugumo jėgos, kurios kliudo žmonijos pažangą". Perankstyva Roosevelto mirtis ir Churchillio rinkimų pralaimėjimas likimiškai padėjo Stalinui realizuoti savo imperialistinius planus.

Labai jautriai pergyvenome, patyrę iš užsieninių savo ryšių, kai 1943 m. birželio mėn. vokiečiai slapta pradėjo bandyti derėtis su sovietais dėl karo pabaigos. Mažųjų tautų likimui tas nieko gero nežadėjo.

Per pogrindžio spaudą abu re-

zistencijos centrai demaskavo vokiečių planą kolonizuoti Suvalkiją bei plotus į vakarus nuo geležinkelio Kaunas - Šiauliai - Joniškis. Jau 1943 metais gegužės mėn. pirmieji kolonistų būriai buvo atgabenti į Lietuvą. Tie kėslai buvo pateikti viešumai krašte ir svetur.

Per ištisus dvejus metus visuomenė buvo intensyviai įtikinėjama saugoti jėgas, laikytis savo krašte, "kovojanti tauta turi ruoštis antrosios sovietinės okupacijos grėsmei". Vyrai, kurie boikotavo vokiečių skelbiamas mobilizacijas, nesiregistravo, buvo skelbiami pirmaisiais kovotojais dėl nepriklausomybės.

Pogrindis demaskuodavo ir savus pareigūnus, kurie persistengdavo vykdydami vokiečių įsakymus.

Vykstant pirmojo tarėjo organizuojamoms visuomenės atstovų konferencijoms, rezistencijos centrai buvo ryšyje su viešosios rezistencijos atstovais, kurie viešai kėlė Lietuvos nepriklausomybės idėją, kaip labai gyvą ir aktyviai lietuvių tautos siekiamą, o taip pat ir Lietuvos kariuomenės idėją, kuri veiktų lietuvių karininkų vadovaujama ir būtų skirta Lietuvos teritorijai ginti.

Visuomenė buvo taip pat informuojama, kaip vokiečiai kursto tautą prieš tautą, kaip jie bijo leisti organizuoti tautiniams kariniams daliniams, o tuo labiau leisti jiems veikti savoje gimtinėje. Jau 1943 metams įpusėjus, lietuvių tautos padėtis sunkėjo ne tiktai dėl teroro iš nacių pusės, bet taip pat iš sovietinių desantininkų ir iš lenkų partizanų pusės. Rezistencijai iškilo naujos problemos ir reikalas ieškoti naujų kelių savų tautinių karinių dalinių organizavimui.

Tos kelios, be abejo, ne visos, problemos ryškina, kiek daug rūpesčių buvo užgulę antinacinės rezistencijos centrus ir kaip sunku buvo juos visus tinkamai išspręsti. O gal visai ir nebuvo įmanoma išspręsti, juk jų visų neišsprendė nei anglosaksai.

6. Kada pavyko visiems susiburti į bendrinį antinacinei rezistencijai vadovaujantį veiksnį, Vyriausiąjį Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą, VLIKą?

Pogrindžio ryšininkai krašte pakartotinai informavo, kad visuomenė neatlaidžiai pageidauja visų bendrinio veiksnio, o, be to, ir vokiečių pralaimėjimai fronte paskubino susijungimo procesą.

Po eilės pokalbių tarp Vyr. Lietuvių Komiteto atstovų Juozo Audėno, Broniaus Bieliuko, ir tarp Tautos Tarybos atstovų Stasio Lūšio, Adolfo Damušio, 1943 metais lapkričio mėn. suėjo abu centrai į vieną vieningą veiksnį Vyriausią Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą, VLIKą. Antinacinėje rezistencijoje tai buvo šviesus įvykis. Visuomenė jį šiltai priėmė ir nuoširdžiai rėmė. VLIko pogrindinė veikla truko iki

1944 metų liepos mėn. Taigi viso aštuonis mėnesius.

7. Kokie buvo VLIKo pagrindiniai rūpesčiai?

VLIKui šalia čia jau anksčiau minėtų rezistencinių rūpesčių ir jų tolimesnio vykdymo iškilo visa eilė naujų problemų. Bent kelios svarbiausios čia paminimos.

Lietuvos ginkluotų pajėgų organizavimo klausimas buvo vienas ir didžiausių VLIKo rūpesčių. Per pogrindžio spaudą susugestyviai ir sustiprintai buvo aiškinamas Lietuvos ginkluotų pajėgų reikalingumas. Tam buvo ieškoma naujų įmanomų kelių. Vietinę Rinktinę suorganizavus tam atsirado naujų vilčių. Vietinės Rinktinės vadovybė buvo ryšyje su VLIKo atstovais. Plane buvo numatyta karūnus ruošti Marijampolėje. O taip pat buvo planuojama realizuoti Tėvynės Saugos idėją.

Suomijos karinis atsparumas ir atmetimas jiems sovietų primetamų žeminančių sąlygų paliauboms kėlė mūsų tarpe viltį apsisaugoti nuo bolševikinės invazijos.

Daug vilčių buvo sukėlusi Ispanijos taikos iniciatyva sutaikyti ašies valstybes su anglosaksais. Bet anglosaksai liko ištikimi Casablankos susitarimui siekti besąlyginės vokiečių kapituliacijos. Su tuo mūsų viltys sugriuvo.

VLIKas stiprino užsienio informaciją, šiuo metu abiem — Tautos Tarybos ir Vyr. Lietuvių Komiteto ryšiais.

Užsienio spaudoje buvo paskleistos viltys, būk vokiečiai svarstą Pabaltijo valstybių nepriklausomybės klausimą. Bet kiek vėliau vokiečiai paskelbė, kad tas bus svarstoma tiktai nugalėjus bolševizmą. Taip ir tas šviesos švystelėjimas užgeso.

O tuo tarpu krašto viduje sąlygos sunkėjo, sovietinių desantininkų ir lenkų partizanų veiklai intensyvėjant. Prie Pirčiupio kaimo jie nušovė keletą vokiečių. Atvykęs baudžiamasis vokiečių dalinys savo kerštą nukreipė prieš nekaltus Pirčiupio kaimo gyventojus. Kaimo pastatus sudegino su moterimis ir vaikais, o vyrus išžudė, viso apie 120 žmonių. Ieškoti desantininkų į miškus vokiečiai nėjo. Bet begėdiškai kerštavo prieš beginklius nekaltus žmones.

VLIKas vieną ryšininką siuntė į Švediją megzti kontaktus su anglosaksų štabais, o kitą į Suomiją ryšiui su karo štabu. Per savo karinį skyrių pastarąjį įgaliojo parūpinti ginklų eventualiems rezistencijos reikalams. Tas ryšininkas buvo suimtas Estijoje. Tada išryškėjo gestapui VLIKo nariai. Devyni VLIKo nariai ir bendradarbiai buvo gestapo suimti, kaltinant valstybės išdavimu, (Hoch Verrat), buvo išvežti į Vokietijos kalėjimą ir perduoti Volksgericht Hof teismo žiniai. Tokiu būdu jie neabejotinai buvo įjungti mirtininkų kategorijon. Jie išliko gy-

vi tiktai dėka anglosaksų bombardavimo, kurio metu buvo sunaikinti teismo dokumentai ir žuvo pora prokurorų. Vietinės Rinktinės štabas buvo suimtas ir ištremtas į koncentracijos stovyklą, daug karių sušaudyta, Marijampolės karūnai su ginklais išsiskirstė. Taip įvyko svarbių planų katastrofa. Pačiu kritiškiausiu momentu tauta liko be vadovybės. Taip 1944 metai lietuvių rezistencijoje prieš okupantus buvo labai tragiški.

8. Kokie darbai charakterizuoja pozityvią VLIKo veiklą ir kokie iššaukdavo VLIKo krizes?

Pozityviausia VLIKo veikla vystydavosi tada, kai jo nariai sugebėdavo darniai bendradarbiauti ir panaudoti visas pozityviąsias lietuvių tautos jėgas kovai už Lietuvos valstybingumą bei okupantų imperializmo demaskavimui. Tas natūraliai sukurdavo pasitikėjimo nuotaiką visoje visuomenėje. Bet kai veikla nelemtai nukrypdavo ne tai į asmeninio pobūdžio nevertas smulkmenas, ne tai į menkas partines intrigas, tada susiformuodavo konfliktai institucijos viduje, bei tarpusaviai ginčai, bei VLIKo krizės. Ir dažnai tam užtekdavo vieno pikto provokatoriaus. VLIKo paskirtį tas žalojo. Tokios ryškios nedarnos veikiant okupuotoje Lietuvoje VLIKe nebuvo. Nacių okupuotoje Lietuvoje, kai visi rezistenciniai sąjūdžiai ir politinės partijos išsikovojo lygaus atstovavimo principą, jie pajėgė kartu pozityviai dirbti ir sutarti.

9. Ar pradėti pasitarimai su Pasaulio Lietuvių Bendruomene padės VLIKui sustiprėti?

Be abejo tas padės ir VLIKui ir Bendruomenei sustiprėti ir įgauti daugiau respekto visoje lietuviškoje visuomenėje ir čia svetur ir Lietuvoje. Destrukcija kylanti iš centrų, kurie turi savai visuomenei vadovauti, atneša daug žalos, ypatingai tokiais sunkiais mūsų tautai laikais. Sutarimas atneštų labai daug palaimos ir sėkmės.

10. Į VLIKo veiklą nesijungia jaunesnioji karta, ar yra kelių jiems prie tos veiklos prisidėti?

Čia tenka skirti du atvejus: įsijungti į veiklą ar įeiti į VLIKą. Į veiklą jauniausioji karta labai aktyviai jungiasi. Tiktai pažvelkime į Lietuvių Informacijos centro veiklą, Americans for Due Process darbus, į Baltų Laisvės Lygos aktyvius veiksmus.

Man atrodo, į tų junginių veiklą jaunosios kartos yra įsijungusios labai aktyviai ir efektyviai. Reikia ne tiktai džiaugtis ir gėrėtis jų našiais darbais, bet reikia juos remti ir moraliai, ir medžiagiškai.

Jaunesniosioms generacijoms įeiti į VLIKą yra daug sunkiau. Mat, reikia įstoti į kurią partiją ar sąjūdį. Gal ir tas spręsis, kai vienas ar kitas sąjūdis ar partija pajėgs surasti jaunesniųjų atstovų.

11. Atšventėte savo deimantinę amžiaus sukaktį. Per visą savo nenuilstamą darbuotę visuomeniniame gyvenime palikote gilių pėdsakų technologijos, lietuvių jaunimo auklėjimo, politikos srityse. Jeigu pradėtumėte gyvenimą iš naujo, ar savo ateitį vairuotumėt tuo pačiu keliu, ar savo talentą ir energiją nukreiptumėt į kitas sritis?

Kai namai dega, griebėsi juos gelbėti. Tad gyvenimas nevyko taip, kaip buvo planuota. Pergyventa daug skaudžių momentų. Man skaudu buvo skirtis su laboratorija Kauno Technologijos Institute, kai mano bendradarbiai užaliarmavo, kad apie institutą sukinėjasi neaiškūs asmenys, greičiausiai gestapininkai. Tada buvau jų pasieškomas. Sprukau, bet jaučiausi skausmingai atplėštas nuo nebaigtų darbų.

Mano mintys dažnai dar ir dabar nuklysta į Menčių, Karpėnų laukus bei į Akmenės miestelį, kur buvo praleistos kelios vasaros, gręžiant kalkinio akmens klodus su grupe studentų technikų projektuojamam cemento fabrikui. Laboratorijoje liko virš tūkstančio kalkinio akmens pavyzdžių ir virš trijų šimtų gręžinių.

Jie sudarė pagrindą kalkinio akmens kokybei nustatyti projektuojamam cemento fabrikui Akmenėje, kurį okupantai pastatė po penkiolikos metų. O mūsų tada viskas buvo paruošta tam projektui įvykdyti dviejų - trijų metų bėgyje.

Jeigu reikėtų tokiose sąlygose gyvenimą kartoti, neatsisakyčiau nuo Dainavos įkūrimo dėl jos uždavinių ir dvasinės vertybės jaunuomenei, labiau įnikčiau į pozityvų profesinį darbą.

Politika nėra mano mėgstama sritis, tiktai laiko aplinkybės įsuko į ją.

Širdingai dėkoju už pokalbį.

V. Rociūnas

Vieningas supratimas savo uždavinių Lietuvai yra labai reikšmingas daiktas. Labai svarbu, kad, nepaisant mūsų pasaulėžiūrinių, organizacinių ar kitokių skirtybių, visi vairuotume į vieną bendrą tikslą, su viena bendra intencija — atstatyti Vasario 16-sios akto galią.

Vytautas Vaitiekūnas
"Bendravimas su Lietuva"

NAUJĄJĮ GANYTOJĄ PASITINKANT

Žinia apie lietuvių pranciškonų provinciolo kun. Pauliaus Antano Baltakio, OFM, paskyrimą viso laisvojo pasaulio lietuvių katalikų vyskupu buvo sutikta su džiaugsmu ir viltimi.

Mūsų išeivijos vyskupai Vincentas Brizgys (g. 1903.XI.10) ir Antanas Deksnys (g. 1906.V.9), ilgus metus nešę lietuvių sielovados rūpesčius, jau anksčiau buvo prašę popiežiaus leisti pasitraukti poilsin.

Nuo 1984 m. rugsėjo 14 — konsekracijos dienos Portlando katedroje, Maine, vysk. P. A. Baltakis tapo didžiausios pasaulio vyskupijos, apimančios Europos, Šiaurės ir Pietų Amerikos bei Australijos kontinentus, lietuvių

Vyskupas (paskirtas) Paulius A. Baltakis, OFM sako pamokslą VII laisvojo pasaulio lietuvių tautinių šokių šventės (1984.7.1) proga Dievo Motinos šventovėje Clevelande. Nuotr. J. Tamulaičio

dvasinis vadovas. Į šias aukštas, garbingas ir sunkias pareigas jį palydėjo konsekracijos apeigas atlikęs popiežiaus delegatas Amerikai arkivysk. Pio Laghi, 22 amerikiečiai arkivyskupai ir vyskupai, jų tarpe ir lietuviai: arkivysk. Karolis Salatka, vysk. Brizgys ir vysk. Deksnys, apie 200 kunigų (jų tarpe 100 lietuvių) bei apie 1000 lietuvių, suvažiavusių iš įvairių Amerikos vietų į šį ramų ir nuošalų Maino valstybės kampelį, o Kennebunkporte — pranciškonų centriniame vienuolyne iškilmingose jo garbei vaišėse dalyarti tūkstančio svečių.

Vysk. P. A. Baltakis ateina Dievo ir lietuvių tarnybon iš tos pačios lietuvių išeivijos kategorijos — Antrojo pasaulinio karo aukų — pabėgėlių - tremtinių. Nors jo tremties keliai ir vingiavosi kitų kraštų kalnais ir lygumomis daugiau, negu daugumos išvietintųjų asmenų, bet ir jam iki valios užteko karčios gyvenimo patirties.

Naujasis vyskupas gimė 1925 m. sausio 1 d. Latvėnų kaime, Troškūnų valsčiuje, Panevėžio apskrityje 11 vaikų šeimoje: 5 seserys ir 6 broliai. 83 metų motina, seserys ir broliai, išskyrus brolį inž. Praną, Washingtone, D. C., gyvena Lietuvoje. Visa šeima buvo išvežta Sibiran ir tik po Stalino mirties buvo jai leista grįžti Lietuvon. Vysk. Baltakis dar prieš konsekraciją buvo prašęs vizos aplankyti Lietuvą, bet viza buvo atšaukta. Mokinosi Troškūnuose ir Kretingos pranciškonų gimnazijoje. 1944 m. baigė Anykščių gimnaziją. Tais pat metais, einant 19 metus, vokiečių išvežtas darbams į Suomiją ir vėliau į Norvegiją. Karui pasibaigus, pasiekė Belgiją, ten įstojo į pranciškonų vienuolyną. 1952 m. buvo įšventintas kunigu. 1953 m. kun. P. A. Baltakis, OFM, atvyksta Kanadon, kur Toronto Prisikėlimo parapijoje ėjo įvairias pareigas, daug dirbo su skautais, ateitininkais, sportininkais, padėjo įsigyti stovyklavietę Wasagoje. 1969 m. perkeltas į Brooklyno vienuolyną, kur pagreitino Kultūros Židinio užbaigimą. 1979 m. išrinktas provincijolu ir gyveno Kennebunkporte, Maine. 1984 m. konsekruotas vyskupu. Vyskupo būstinė — 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207.

Naujojo vyskupo jau laukia daug skubių darbų: vizitas pas Australijos lietuvius, vėliau Pietų Amerika, Europos lietuviai, JAV ir Kanados parapijų vizitacijos, Amerikos vyskupų konferencijos ir t.t. Ant vieno žmogaus pečių užkrauta sunki našta. Gerai, kad naujasis Ganytojas nujaučia tų problemų gausą ir sunkumus.

Ir savo konsekracijos proga pasakytame žody vysk. Baltakis kalbėjo: . . ."Nors išeivijos etninėms bendruomenėms paskirti vyskupai neturi tiesioginės jurisdikcijos tautinių parapijų ir jose dirbančių kunigų atžvilgiu, tačiau, kaip liudija mūsų vyskupų Vincento Brizgio ir Antano Deks-

nio patirtis, nuoširdžiai bendradarbiaujant su lietuvių bendruomenės organizacijomis, galima joms pozityviai ir daug pagelbėti.

Mažėjant lietuvių kunigų skaičiui bei neturint natūralaus, emigraciniu būdu tautinio kraujo transfūzijos, mūsų lietuviškoms parapijoms patikėtą misiją kasmet darosi sunkiau įvykdyti. Iškyla visa eilė naujų problemų, reikalaujančių centralizacijos, kooperacijos, persitvarkymų . . ."

Sveikindami naująjį Ganytoją lietuviams katalikams išeivijoje, linkime Aukščiausiojo globos, sveikatos ir sėkmingo darbo. Nors mūsų vyskupas ir neturi savo katedros ant šios žemės paviršiaus, bet parafrazuodami vieną jį sveikinusį konsekracijos proga, linkime pastatyti katedras lietuvių širdyse, kur be maldos, susikaupimo ir ramybės, galėtų rasti vietos ir mūsų Lietuvos laisvės ir išeivijos tautos išlikimo troškimai.

V. R.

VYTAUTĄ VAITIEKŪNĄ AMŽINYBĖN IŠLYDĖJUS

"Ne diemedį iš palangės išrovė, bet ąžuolą iš mūsų laisvės sodų"

Retėja mūsų tautos darbuotojų-veteranų eilės. Spalio 26 širdies ataka nukirto Vytauto Vaitiekūno gyvybės siūlą. Lietuvių tauta neteko pasišventusio ir energingo kovotojo - darbininko už tautos gerbūvį, Lietuvos laisvę ir lietuvių tautos išlikimą išeivijoje, Lietuvių Frontas — ideologo, veikėjo, rašto žmogaus, redaktoriaus.

Mirtis kartu nusinešė ir daug, daug jo gyvenimo paslapčių. Jokios enciklopedijos, jokie leidiniai neužregistravo jo turiningo gyvenimo kelio. Jo kelionės bendraamžiai ir kiti jo gyvenimo bendrakeleiviai turės šią paliktą tuštumą užpildyti, bibliografuoti jo parašytas studijas ir straipsnius bei atskleisti jo blaškomos ir tragiškos kelionės detalių. Jo kultūrinis ir politinis palikimas yra per didelis, kad galėtume jį leisti nugrimsti užmarštin.

Vytauto Vaitiekūno gyvenimo kelias prasidėjo 1903 metais Škotijoje, kur jo tėvai, ieškodami geresnių gyvenimo sąlygų, buvo emigravę. Bet nusivylę emigrantų dalia, jie vėl grįžo Lietuvon ir įsikūrė Marijampolės apylinkėse. Baigęs Marijampolės gimnaziją,

Vytautas studijavo teisę Kauno universitete, o baigęs studijas vertėsi advokatūra Kaune, tuo pat įsijungdamas į visuomeninę, ateitininkišką ir politinę veiklą.

Stipriai veikė Lietuvos Darbo Federacijoje (įsteigta 1919 m.), kurios vardas 1934 m. buvo pakeistas į Lietuvos Krikščionių Darbininkų Sąjungą. Šio sąjūdžio jaunimas okupacijos metais įsijungė į antibolševikinį judėjimą, o vėliau dalyvavo 1941 metų Tautos sukilime. Pats Vytautas, 1940 metais okupavus Lietuvą, įsijungė į pogrindžio veiklą. Buvo Vliko narys nuo 1943 metų. Vokiečių suimtas, buvo išvežtas į Vokietiją, kur tiktai 1945 m. iš Bayreutho kalėjimo amerikiečių buvo išlaisvintas.

1949 metais emigravo į Ameriką, į New Yorką, vėliau persikėlė į New Jersey valstybę.

Įsijungęs į Patariamąją Lietuvių grupę 1951 metais prie Laisvosios Europos komiteto, kuris jau 1951 metais pasivadino Lietuvos Laisvės komitetu, Vytautas Vaitiekūnas buvo vienas iš aštuonių to komiteto narių. Komitetas, kaip žinome, bendradarbiavo su Altu, Vliku ir Lietuvos diplomatais Lietuvos laisvinimo politiką nustatant ir ją vykdant. Čia velionis buvo daugelio memorandumų, pranešimų, protestų, rezoliucijų autorius ar koautorius. Redagavo L.L.K. žurnalą "Lietuvą", buvo to komiteto pirmininkas.

1976-77 metais redagavo "Į Laisvę". Pervertus čia JAV išleistus ĮL numerius, randame daug jo straipsnių, pasisakančių Lietuvos laisvinimo problemomis, nustatant laisvinimo politikos gaires, analizuojant Lietuvių Bendruomenės uždavinius ir problemas.

Ir jo paskutinis ĮL žurnale (Nr. 91/128, 1984 rugsėjis) straipsnis "Kritiškas žvilgsnis į save — Lietuvių Fronto "priešistorė" su velioniui tipišku kruopštumu apžvelgia LF ir LFB kūrimosi ir veiklos paskirus etapus, nevengdamas ir aštrios, vertingos ir objektyvios savikritikos.

V. Vaitiekūnas buvo dažnas paskaitininkas suvažiavimuose, nutarimų komisijų dalyvis, simpoziumų talkininkas — referentas, bendradarbiavo Aiduose, Drauge, Darbininke, Tėviškės Žiburiuose ir kt. Lietuvių Enciklopedijos bendradarbis.

V. Vaitiekūnas buvo LFB Clevelando sambūrio pakviestas kalbėti prof. J. Brazaičio 10 metų mirties minėjime. Deja, Aukščiausias patvarkė kitaip — jį pasišaukė pas save. Palaidotas iš Švč. Trejybės lietuvių parapijos bažnyčios, Newarke, N.J.

Velionies palikta spraga mūsų išeivijos gyvenime bus ilgai jaučiama. Tokie asmenys neišnyks kaip krintantys ir sudegantys meteorai mūsų gan tamsiuose horizontuose, o bus vertinami ir prisimenami ir po mūsų kartos.

LF bičiulių šeima liūdi netekus uolaus bičiulio, padėjusio

A. A. VYTAUTAS VAITIEKŪNAS
1903 — 1984

formuoti šio sąjūdžio idėjas ir jas vykdyti mūsų tremties salygose.

Jo netekimas palies ir Į Laisvę skaitytojus ir redaktorius. Įžvalgių Vytauto straipsnių nebematysime mūsų žurnalo puslapiuose. Jis kalbėjo ir rašė advokato akademiniu tikslumu ir atsargumu, jausdamas mūsų išeivijos pulsą ir skylai sekdamas okupuotos Lietuvos ir pasaulio įvykių raidą. Jis aiškiai suvokė mūsų išeivijos jai skirtus uždavinius ir pats atiduodamas prideramą duoklę.

Ir dabartinis šio žurnalo redaktorius jo pasiges. Iš velionio yra susilaukęs paramos straipsniais, gerų patarimų, pabarimų ir paglostymų.

Ačiū jam. Išgirdęs apie Vytauto Vaitiekūno pasitraukimą iš mūsų tarpo, paprašiau mūsų mielą bendradarbį Balį Gaidžiūną nors trumpai prisiminti jo bendrakeleivį ir mūsų žurnalo skaitytojams.

Balys Gaidžiūnas apie Vaitiekūną

Lietuvių Fronto bičiuliai Clevelande ruošėsi a. a. Juozo Brazaičio mirties dešimtmečio minėjimui. Manęs prašė, kad į tą minėjimą įsijungčiau, nes ilgesnį laiką teko drauge dirbti VLIKe, daug kur teko drauge važiuoti ir keturius metus gyventi viename name. Apie daug ką rasdavom progos pasikalbėti ne oficialiuose posėdžiuose. Mielai sutikau kalbėti apie J. Brazaitį kaip valstybininką, rūpestingą laisvės darbų darbininką ir gerą kaimyną, kada apie jo ideologinius užsimojimus kalbės jo ideologinis draugas Vytautas Vaitiekūnas, vienas iš VLIKo steigėjų, drauge ėjęs per vokiškus kalėjimus, ir drauge su manim išėjęs į laisvę.

Sutartos apimties minėjimas neįvyko, nes Vytautas Vaitiekūnas nelauktai ir netikėtai išėjo... į kapus. Ir kada apie tai man pranešė Juozas Ardys, LFB Clevelando sambūrio pirm. iš Erie, Pa. ir J. Žilionis iš Clevelando, stovėdamas prie lango perbėgau kelis įsirėžusius įvykius ir į savo užrašų knygelę įrašiau: *Ne diemedį iš palangės išrovė, bet gžuolą iš mūsų laisvės sodų.*

Vienas iš tų įsibrėžtų įvykių buvo Gestapo autobuse 1944 m. birželio 8 d.,, labai ankstyvą rytą — tik aušant, kada mus, automatais ginkluoti gausūs sargybiniai, 22 suimtus lietuvius iš Kauno vežė į Vokietiją. Mums buvo įsakyta nesidairyti ir nesikalbėti. Iki Marijampolės ir nesikalbėjom, nes sargybinių automatų vamzdžiai buvo į mus nukreipti. Bet už Marijampolės toks didelis sargybinių budrumas sumažėjo ir mes pradėjome vienu kitu sakiniu pasikeisti.

Kada pravažiavom Vilkaviškį, greta sėdinčiam Vytautui Vaitiekūnui sakau: Nuo čia tik 3 kilo-

metrai. Ten dabar netikrai dienai keliasi mano žmona, kelia penktus metukus einantį sūnų ir dar metų neturinčią dukrelę. Ir, greičiausiai, jie kalba poterį, kad man nieko blogo neatsitiktų. Ir nieko nežino, kad esu taip arti jų, tačiau vežamas į tolimą nežinią.

Vyt. Vaitiekūnas pažiūri į mane ir atsako: *"Tai toks mūsų likimas, kuriems rūpi, kad tėvynė nevergautų.* Mano šeimą bolševikmetyje išvežė į Sibirą, o dabar iš Lietuvos išveža ir mane. Griaudu, bet griaudintis nereikia. Reikia tik juos neužmiršti, kad išlikę gyvi, galėtume vėl jiems padėti.

Antras įsibrėžtas įvykis iš 1945 balandžio 14 d. Buvom Bayreutho kalėjime. Kada amerikiečiai apsupo Bayreutho miestą ir įsakė politinius kalinius išvesti už miesto į gretimą miškelį, kaliniai pasilypė kur kas sau jieškodami ilgai nematytų draugų. Susitikau nepaprastai išvargusį Vytautą. Jis ir sako: Fiziniai esam gerai apnaikinti, bet dvasia tie patys. Štai, žiūrėk, už tvoros vištų būrys. Joms gausiai papilta grūdų. Jos sočios, o mes baisiai alkani. Ar kada nors ir mes vėl būsim sotūs? Tu turbūt būsi laimingas, nes turi žinių, kad tavo šeima yra kur tai Austrijoje. O mano . . . baisiajam Sibire. Kada su jais susitiksiu?

Ir šį kartą jau aš raminau Vytą, kad reikia laukti naujų įvykių, kurie pažabotų ir komunistinį slibiną. Deja, Vytautas to pažabojimo nebesulaukė, nors su išlikusiais savaisiais ir susirišo.

Į kapų kalnelius išėjusį Vytautą Vaitiekūną prisimenu, kaip labai darbštų ir pareigingą VLIKo narį. Mums nuolat teko būti komisijose, kur reikėjo raštu paruošti svarstymams projektus. Juos ruošdavo rūpestingai ir greit. Jo labai daug pasidarbuota ruošiant ir lietuvių chartą. Vytautą Vaitiekūną pilnai galima įrikiuoti į politinių projektų ir analizuojančių tomų rašto žmonių eilę. Pavarčius vien "Į Laisvę" ir "Aidus", tas teigimas pilnai patvirtinamas.

PASKUTINIS SUDIEV

Atsisveikinant su a. a. Vytautu Vaitiekūnu, prel. Jonas Šernus, Newarko lietuvių parapijos klebonas, pravedė maldas. Po to dr. Adolfas Damušis padarė trumpą įvadą į psalmių, giesmių ir maldų, gautų iš Lietuvos, skaitymą.

"A. a. Vytautas Vaitiekūnas, dar būdamas mūsų tarpe, prašė, kad atsisveikinime su juo nebūtų kalbų. Bet jis labai pageidavo visų nuoširdžios maldos, kad mūsų Viešpats jį priimtų meilingai ir atlaidžiai.

Vytauto gyvenimas nebuvo lengvas. Jis jautriai išgyveno lietuvių tautos ir savos šeimos kančias. Jo asmenybės šviesa ir tvirtumas reiškėsi tarnyba kitiems ir Lietuvoje ir svetur. Jis visad žėrėjo aukos dvasia okupuotos Lietuvos rūpesčiams, jos jaunimo globai. Jo gilus religingumas buvo tas neišsenkantis aukos dvasios šaltinis. O juk didžiausia dovana žmonijai ir veikiančio žmogaus vertė ir kartu jo laimė yra sąmoningas įsitikinimas ir sugebėjimas žemiškoje kelionėje pasišvęsti kitų labui.

Toks ir buvo a. a. Vytauto kelias, kuris sutampa su mintimis, išreikštomis vienos slaptos vienuolės laiške iš Lietuvos, mūsų herojiško kalinio kun. Sigito Tamkevičiaus maldoje ir psalmių ištraukose, kurias čia skaito keli jaunimo atstovai: Emilija Jurevičiūtė, Regina Brazinskaitė, Danguolė Didžbalienė, Gintė Damušytė ir šeši jaunieji Adomavičiai: Rasa, dr. Jūra, dr. Linas, Vladas, Ugnė ir Živilė". Giesmes giedojo sol. B. Miškinis.

LAIŠKAS IŠ LIETUVOS

Amžinybe! Kasdien apie ją galvoju, kasdien ruošiuosi į amžinybę. Nenoriu eiti pas Tėvą viena. Kasdien prašau, kad savu gyvenimu prisidėčiau prie sielų gelbėjimo, kad visi turėtume laimės išvysti patį Jautrumą. Neįmanoma, kad Dievas mus apgautų. Nueisime pas Jį ir tarsime Jam:

— Nesigirsime niekuo, tik tuo, kad įtikėjom Tavo gerumu. Kaip tik tame yra mūsų jėga, visa mūsų jėga, vienintelė mūsų jėga. Jei šitai išnyktų, jei mus apleistų pasitikėjimas Meile, viskas žūtų, nes žmonės patys savyje yra tikri vargšai.

Jei žmonės sugeba būti tėviškai geri vienas kitam ir parodyti tiek daug nesuinteresuotos meilės, tai juo labiau dangiškasis Tėvas apdovanos mus tokiu gerumu, kokio nei mūsų akys neregėjo, nei mūsų ausys negirdėjo, ką Dievas prirengė tiems, kurie Jį myli. Kaip gražiai kalba Šv. Evangelija: "Jeigu jūs sugebate vienas kitam duoti gėrio davinių, tai juo labiau Jūsų dangiškasis Tėvas nesiduos pralenkiamas žmogiško gerumo.

Koks menkniekis atrodo gyvenimas einant į amžinybę? Ar tai galima laikyti gyvenimu, kas yra laikina ir kas t i k r a i turi pabaigą? Šis gyvenimas turi prasmės tik tiek, kiek jis paruošia mus anam, amžinajam. O kas gi yra tas pasiruošimas, jei ne atsižadėjimas savimeilės iki slapčiausių mūsų sielos užkampių, taip pat atsirišimas nuo medžiaginių dalykų? Mano Tėvas trokšta, kad nepasiduočiau niekam, kas neveda į Jį.

Dėkoju Tau, mano Dieve, už tas dienas, kurias man dovanoji. Ir tegul viskas, ką tik darau, siekia to, kad manyje ir kituose augtų Tavo meilė.

Tegul viskas mumyse gieda Tau dėkingumo himną ir liudija mūsų džiaugsmą, kurį patiriame priklausydami Tau! Kokia bebūtų mūsų padėtis ir ką mums beatneštų gyvenimas, — tik nuo mūsų pačių priklauso, kad mūsų buvimas būtų turtin-

gas. Turiu būti gera, neapsakomai gera. Veltui kalbėčiau savo maldas, jei apsileisčiau gerume. Prašau, padėkite man būti gerai, kad nieko nebeimčiau, o visuomet duočiau. Net save pačią atiduočiau už brolius.

Ramybės angelas išsivedė a. a. Vytautą Vaitiekūną į amžinosios buveinės pasaulį, į mūsų Dievo namus.

Mes išlydim jį su psalmių žodžiais ir malda, kur viešpatauja tik ramybė ir amžina šviesa.

Psalmėmis ir giesme užbaigtas atsisveikinimas.

Prof. Juozas Brazaitis ir Vytautas Vaitiekūnas. Šiemet profesoriaus mirties dešimtmetis (g. 1903 m. gruodžio 9 d. — mirė 1974 m. lapkričio 28 d.) buvo prisimintas akademijomis ir pamaldomis.

KUN. SIGITO TAMKEVIČIAUS

MALDA

Reikia mažiausiai rūpintis
kaip ten bus, ar išsilaikysime.
Tikrai išsilaikysime,
jeigu atsiremsime į Kristų.
Supasuoti galima tik vienu atveju,
jeigu pasimesime ir atsiremsime
patys į save.
"Kas praranda savo gyvybę dėl
manęs,
atras ją".
Kokie brangūs šie žodžiai!
Išsižadėdami mes nieko
neprarandame.
Mūsų laukia piktas pasaulis.
Nebijokime jo.
Dievas yra su mumis.
Dievas mūsų gyvenimo laivelyje
nemiega,
kaip kad atrodė apaštalams.
Nereikėjo Kristaus žadinti.
Būkime labai drąsūs
ir Dievas mus perves per visas
audras.
Viešpatie, leisk Tau paaukoti
savo širdį ir visą gyvenimą
už tuos, už kuriuos aukojosi
Tavo mylimas Sūnus.

•

Palydėdami **a. a. VYTAUTĄ VAITIEKŪNĄ** į amžinuosius namus, pagerbdami jo šviesų atminimą, jo ilgų metų kūrybingą darbą ir auką mūsų Tėvynei ir Tautai, vietoje gėlių laidotuvių dalyviai savo aukomis išleidžia šį "Į LAISVĘ" numerį.

Dr. Veronika Adomavičienė
Dr. Rožė Šomkaitė
Newark LB apylinkė
Dr. Adolfas ir Jadvyga Damušiai
Dr. Nijolė Bražėnas-Paronetto
Kazys Jankūnas
Vytautas Mažeilis
Kun. Viktoras J. Dabušis
Petrė Pliškaitienė
Dr. Stasys Skripkus
Dr. Aldona Skripkus
Genutė ir Kazys Trečiokai
Emilija Jūrevičiūtė
Liucija Ermanis
Jonas Valčkus
Albina Bilaitis
Kazys Šlpaila
Algirdas ir Irena Eitmanai
Gintė Damušytė
R. ir G. Didžbaliai
Juozas Pažemėnas
A. ir R. Brazinskai
Alfa ir Viktoras Jokūbaičiai
Dr. Bronius Nemickas
A. ir V. Jarmai
Antanas Pocius
Mr. & Mrs. Stanley Dombrowski
M. B. M.

"Į Laisvę" leidėjai ir redaktorius nuoširdžiai dėkoja už prasmingu būdu išreikštą pagarbą rašto žmogui ir bičiuliui **A. A. VYTAUTUI.**

IŠ PIETŲ Į ŠIAURĘ

Dr. VYTAUTAS A. DAMBRAVA
Caracas, Venezuela, P.A.

(Tęsinys iš Nr. 91 (128)

Ar esame budrūs?

Prieš kiek laiko gavau iš Chicagos laišką, kuriame taip rašoma: "More and more (Lithuanian) infiltrators and agents are appearing every week. There are so many of them, you can literally 'trip on them'. Andropov isn't even sneaky about it".

Ar esame pakankamai budrūs? Ar sugebame išvengti lietuvių, Lietuvos priešų, kurie dėdamiesi krašto interesų gynėjais, tikrumoje yra apmokami išdavikai. Ar ne daug, per daug mūsų tauta kentėjo nuo panašių "draugų"? Girdėjau pasakojant, kad vienam Amerikos lietuviui nuvažiavus į Lietuvą, jam bolševikų saugumas pagrojo žodžius, kuriuos jis pasakė viename susirinkime.

Ar esame pakankamai budrūs ir gudrūs bolševizmo pinklėms išvengti? Bolševistinis voras ir čia, Jungtinėse Valstybėse, mezga savo tinklą, tykodamas aukų?

Ne vienas girdėjo apie sovietų propagandos įrankį — Pasaulio Taikos Tarybą (World Peace Council), turinčią organizacinius padalinius 135 šalyse. Jai vadovauja Indijos komunistas ir sovietų agentas Chandra. *Sovietai savo agresyvinei "taikos politikai" iššarsto kasmet apie keturis milijardus dolerių.* Ir JAV ji prigijo ir net pasiekė Kongresą, vykdydama savo užmačias: kovoti prieš amerikiečių ginklavimąsi ir NATO valstybių aprūpinimą branduoliniais ginklais.

Massachussetts kongresmanas Mel King kategoriškai reikalavo imtis akcijos prieš įmones, gaminančias branduolinę energiją ir ginklus.

1982 metais senatoriai Edward Kennedy ir Mark Hatfield su 19 kitų "kosponsorių" įteikė Senate rezoliuciją, reikalaujančią užšaldyti branduolinių ginklų gamybą. Atstovų Rūmuose irgi buvo pateikta panašaus turinio rezoliucija.

Komunistai vadino šią akciją "didžiausiu Pasaulio Taikos Tarybos laimėjimu visoje jos istorijoje". Tas pats Chandra su KGB pulkininku Radomiru Bogdanov ir Oleg Kharkhardin, dirbančiu

žvalgybos (špionažo) skyriuje, džiūgavo suvilionję Kongreso narius dalyvauti, bendrose "taikos ir nusiginklavimo" diskusijose ir specialiuose posėdžiuose. Iškilo kitos šios aferos įsivėlusių Kongreso narių pavardės: John Burton, Ted Weiss, John Conyers, Jr., Don Edwards, Charles Rangel ir kiti.

Pasaulio Taikos Tarybai išleidus 48 puslapių brošiūrą apie savo laimėjimus, Atstovų Rūmų "Intelligence Committee" nutarė dokumentą įdėti į savo "Congressional Record". Vėliau paaiškėjo, kad kažkokiu tai būdu 14 puslapių iš tos knygelės buvo išleista — puslapiai su tų Kongreso ir kitų Tarybos narių pavardėmis ir fotografijomis. Ką į tai galima pasakyti?

Keistu sutapimu, *nei senatorius Edward Kennedy, nei kiti išvardintieji senatoriai ir "kongresmanai" niekados neparodė jokio susidomėjimo baltų ir kitų sovietinės agresijos aukų likimu.*

Visa tai vyksta prieš mūsų pačių akis. Į Georgetown "taikos" suvažiavimą buvo sutraukti trys šimtai atstovų iš 33 kraštų, jų tarpe du sovietų "svečiai": tas pats KGB agentas Bagdonov ir sovietų ambasados patarėjas Yuri Kapralov, kuris visur maišėsi, kurstydamas protestuoti prieš naujų branduolinių ginklų gamybą. Visa tai vyko kokie trys kilometrai nuo Baltųjų Rūmų!

Spaudoje jaudinamasi, esą lietuviai per mažai domisi Bimba. Aš dėl to nesijaudinu. Aš jaudinuosi dėl sovietų vykdomos infiltracijos per užjūrio lietuviams peršamą spaudą, kuria mūsų žmonės yra kiršinami, šmeižiama "karą pateisinanti" lietuvių išeivijos kunigija, kuri, girdi, nepaklusta Amerikos vyskupų nutarimui kovoti prieš branduolinių ginklų gamybą, ar kad ir tas pseudomokslinis straipsnis "Tiesoje", kurio tikslas buvo suniekinti ir išjuokti dangiškąjį lietuvių tautos globėją — šventą Kazimierą.

Helsinkio nutarimai — priešingos nuomonės

Dar vienas pavyzdys: Helsinkio nutarimai, jų vykdymas, ar nevykdymas. Helsinkio nutarimai, atrodo, sumaišė mums protą ir mes, lietuviai, nesusigaudėme, kaip į tai reikėtų reaguoti. Vieni taikstėmės prie JAV politikos, aiškindami, jog tai geras dalykas, nors ne viskas patinka, kiti Helsinkio nutarimus atmetė "iš principo", prisimindami prezidento Fordo įžanginę kalbą, iš kurios liečiąs paragrafas paskutiniu momentu buvo išbraukas. (Kita Kissingerio "dovana" baltams). Vlikas, atrodo, oficialiai pritaręs, nors gal kai kurie ir abejoję rezultatų palankumu. Skaitėme spaudoje, esą galutinė redakcija yra mums palankesnė.

Palankesnė? Laimėjimas?

Pasakysiu, kaip Helsinkio nutarimus vertina Sovietų Sąjunga. Ne per seniausiai Tokio mieste lankęsis Sovietų Sąjungos Kom-

partijos Centro Komiteto atstovas kalbėjo sovietų ambasados ir KGB personalo nariams apie Helsinkio susitarimų reikšmę. Štai kaip kalbos turinį atpasakoja susirinkime dalyvavęs buvęs KGB majoras Stanislav Aleksandrovič Levčenko: *"Įtraukdama NATO kraštus, o svarbiausia Jungtines Amerikos Valstybes, Sovietų Sąjunga Helsinkio susitarimais pasiekė didžiausio triumfo po antrojo pasaulinio karo. Sovietų strategija buvo geniali kaip tik tuo, kad Vakarų vadai manė, jog jie laimi. Tie kvailiai mus net ragino sutartį greičiau pasirašyti.* Vargšai kvailiai! Jie nesuvokė, kad mes juos sugavome, kaip paukščius tinkle. Vakariečiai svajojo apie mūsų monolitinės visuomenės desintegraciją. Helsinkio nutarimų išdavoje: laisvas pasikeitimas informacija, laisvė keliauti, emigruoti, gynimas žmogaus teisių ir kiti buržuaziniai absurdai. Kokie jie yra kvaili! Mes pardavinėsime jų knygas, žurnalus ir laikraščius—taip, bet tik užsieniečiams skirtuose viešbučiuose, o visą kitą sudeginsime. Vakarų kraštai galvoja, kad (Helsinkio nutarimų išdavoje) disidentų organizacijos dygs, kaip miškuose dygsta grybai po lietaus. Ha, ha, ha. Tegul tie kvailiai tiki. Mūsų garbingieji čekistai žino savo darbą. Per kelis ateinančius metus mes atsikratysime disidentų visam laikui. Mes juos grūsime į kalėjimus, į darbo stovyklas; mes juos perauklėsime, priversdami tapti prodyktyviais sovietų visuomenės nariais. Tuo pačiu metu mes betgi naudosime Helsinkio nutarimų principus kapitalizmo pagrindams pakirsti jų pačių viduje. Mes visomis viešomis ir slaptomis išmonėmis manipuliuosime viešąją oponiją... Vakaruose, ypač Vakarų Europoje, prieš Jungtines Amerikos Valstybes. Mes pasėsime nepasitikėjimo ir neapykantos sėklą prieš "pagrindinį Priešą" (Main Enemy). *Helsinkio nutarimai mums duoda istorinę progą nualinti mūsų priešus ir juos galutinai pribaigti".*

Cinizmo dozė mums ne pro šalį

Šia iliustracija norėjau parodyti, ką apie Helsinkio susitarimus galvoja Sovietų Sąjunga. Duok Dieve, kad tai nebūtų tikroji susitarimų dvasia. Tačiau svarstant susitarimų "dvasią" ir pačius nutarimus, noriu pasakyti, kad *kritiško cinizmo dozė mums visiems būtų ne pro šalį.*

Kunigų žudymai, kunigų Svarinsko ir Tamkevičiaus nuteisimas, Petkaus ir tiek daugelio kitų suėmimai, kalinimai, trėmimai ir kriminalinis psichiatrinių priemonių naudojimas lietuviams bausti ir juos tramdyti, parodo, kad žmogaus teisių kova Lietuvoje yra paaštrėjusi. Lietuvoje Helsinkio dvasios — nė kvapo.

Kai pagalvoju, kaip gražiai ir galingai išeivijos lietuviai ir tremties sūnūs ir dukterys pasirodo

kultūrinėmis manifestacijomis, šokiais ir dainomis, rodančiais jaunosios kartos jėgą ir energiją, aš kiekvieną kartą apgailestaudamas pasigendu politinės programos manifestacijų proga. Silpni dar esame politinėje srityje, neapsisprendę ar neaiškiai apsisprendę dirbame rezistencinį darbą, nežiūrėdami, kas aplink mus darosi. O amžinam budėjimui Lietuvių Frontas yra pašauktas.

Siekime politiniame darbe vienybės — jos būtinai reikia. Atsisakykime asmeniškų kaprizų, ambicijos ir tarpusavio barnių. Atsisakykime pataikavimo politikos. Dažnai, nenorėdami pykdyti valdžios, renkamės pataikavimo kelią, nepasakydami tiesos. Tai bailių politika, kuri nepasitarnauja nei Jungtinėms Amerikos Valstybėms, nei Lietuvai.

Lietuvių Frontas — kovos šauklys!

Mūsų patriarcho dr. Antano Maceinos nubrėžtoji trilypė rezistencija turi būti mūsų veiklos alfa ir omega. Rezistencinis darbas mūsų sąlygose darosi sunkus ir painus, bet jis būtinas visam tremties pasauliui, kuriame mums tenka dabar gyventi. Jį vykdydamas, Lietuvių Fronto sąjūdis atliktų savo misiją, įdegintą kiekvieno mūsų širdyje. Kartoju profesoriaus Maceinos mums mestą šūkį: *"būti kovos šaukliu bei pirmtaku už mūsų tautą bei jos istoriją ir kultūrą". Rezistencija yra Lietuvių Fronto šaltinis ir jo didybės pradas.*

Tebūnie šios mintys proga naujai ryžtis, nepavargti ir ištęsėti. *Drąsa tebūna didžioji mūsų dorybė; vienybė ir broliškas sugyvenimas — mūsų stiprybė ir jėga. Neužmirškime Jeffersono žodžių, kad laisvė atgaunama kovojant centimetras po centimetro.*

Mūsų sąskrydžiai iš JAV, Kanados, o kartais net ir iš Pietų Amerikos tevirsta simboliu nesuardomai visų lietuvių jungčiai, o planai ir nutarimai — kvietimas ryžtingai kovai ir ištęsėjimui. *Tesuranda jaunoji karta kelią į Lietuvių Frontą, kad ateityje mūsų kovos dvasia neišblėstų.*

Laisvės byla yra Dievo byla, tai dirbkime ir melskimės tvirtai tikėdami, jog pergalės rytas išauš. Būkime tik laisvės verti — taip, kaip kovoje kritę mūsų miško broliai, mūsų kaliniai, tremtiniai ir kankiniai — kaip ir mano ištikimasis universiteto dienų draugas Jonas, miško brolis, kritęs nelygioje kovoje už Lietuvos laisvę. Visi jie laukia, kad sudėtosios gyvybės aukos būtų mūsų pašventintos ir įprasmintos galutine rezistencijos pergale.

Dieve, mums padėk!

LIETUVYBĖS IŠLAIKYMAS IR TV

Dr. Z. PRŪSAS

Kaip ir daugeliui mano kartos lietuvių, man teko užaugti lietuviškame kaime, tiksliau, vienkiemyje. Buvo mišrus ūkis. Tėvai augino pardavimui javų, bekonų, turėjo pustuzinį melžiamų karvių, o motina dar augino būrį vištų, ančių ir žąsų. Kai reikėdavo perėti ančiukus, mama nepasitikėdavo antimis. Sakydavo, jos prastos motinos. Nenori sėdėti ant kiaušinių, jos neprižiūri ančiukų ir negina jų nuo varnų. Vištos daug geresnės motinos, todėl joms ir patikėdavo ančiukų perėjimą ir auginimą.

Vištos pastangos išauginti ančiukus viščiukais man, vaikui, būdavo pats juokingiausias procesas visoje ūkio aplinkoje. Kiek ta vištelė nesistengdavo parodyti, kaip reikia kapstytis šiukšlyne, kad kokį grūdą ar slieką galėtų surasti, tiek ančiukai tuo visai nesidomėdavo. Blogiausia, kad jie kur buvę, kur nebuvę, vis puldavo į pro ūkį tekantį upelį. Višta iš proto kraustydavosi: prigers tie kvaileliai!

Kartais pagalvoju, kad lietuviai tėvai Amerikoje irgi gal kartais jaučiasi kaip ta nelaiminga ančiukus auginanti vištelė. Rodos, tiek pastangų įdedi, kad savo vaikus lietuviškai išmokytum. Vaikas kalba puikiausiai, netgi su suvalkietišku akcentu. Nebūtų gėda ir į Lietuvą nuvežti ir ten giminėms parodyti. O nei lietuviška veikla, nei Lietuvos problemomis ir jos ateitimi visai nesidomi. Į lietuviškus parengimus eina tik tėvų paragintas ar stumiamas. Dažnai tėvas ar motina gal pagalvoja: kur mes suklydom, ko nepadarėm, ką reikėjo kitaip padaryti?

Savaime aišku, kad išmokyti vaikus taisyklingai lietuviškai kalbėti yra labai svarbu (deja, daugelis ir to neįstengia padaryti). Bet tai tik vienas, bet ne vienintelis faktorius lietuvybės išlaikyme. Juk būdami Vokietijoje ir ten studijuodami neblogai pramokom vokiškai kalbėti. Kiti gal nė akcento beveik neturėjome, o vokiečiais nepasidarėme. Yra kitų faktorių, kurie gal nemažiau svarbūs, kaip mokėjimas lietuviškai kalbėti be amerikietiško akcento. Norėčiau į vieną iš jų trumpai pažvelgti.

Mano nuomone, amerikoniška televizija yra labai svarbus faktorius, neigiamai veikiantis vaikus išauginti lietuviais. Spėju, kad yra negatyvi statistinė koreliacija (tarpusavio ryšys) tarp valandų, praleistų vaiko amžiuje prie televizijos, ir vaiko lietuviškumo (būtų įdomi tema mūsų studentams, studijuojantiems pedagogiką ar sociologiją!). Sekančios priežastys, kurių šaknys yra televizijoje, gal prisideda prie vaiko atitraukimo nuo lietuviško kamieno, lietuviškos bendruomenės.

1. TV propaguoja ir vysto materializmą

Pavyzdžiui, imkime reklamas, kurios yra pritaikytos trijų metų vaiko mentalitetui. Vaikas gal ir nesidomi pačia programa ir žaidžia kitam kambary, bet viską mes ir puls prie televizijos, kai išgirs jo mėgstamą reklamą. Reklamos peršama mintis: pirk mūsų produktą ir būsi laimingas! Arba vadinamos "Quizz Show" pro-

gramos. Ten vaikas mato, kaip tų programų dalyviai yra laimingi, kaip šokinėja iš džiaugsmo, jei laimi ar šaldytuvą, ar automobilį, ar apmokėtą kelionę ir atostogas Havajų salose. Per tas reklamas ir programas vaikas palengva susiformuoja hedonistinę gyvenimo filosofiją: gyvenimo vienintelis tikslas yra jaustis laimingu, o materialinės gėrybės yra pagrindinė, jei ne vienintelė, priemonė tam tikslui pasiekti.

Jei vaikas išaugs materialistu, puikus lietuvių kalbos mokėjimas bus beveik bevertis. Esu girdėjęs ne vieną Amerikoje išaugusį lietuvių tėvų vaiką sakant: kam man ta lietuvių kalba? Jei tai būtų ispanų, tai gal padėtų profesiniame darbe. Gal man kaip gydytojui, advokatui ar prekybininkui teks turėti reikalų su meksikiečiais ar portorikiečiais, nemokančiais angliškai. Tuo atveju ispanų kalba bus pliusas, konkuruojant su ispaniškai nemokančiais amerikonais. Lietuvių kalba būtų reikalinga tik turint biznį Chicagoje, Marquett Parke, kur nors apie Lithuanian Plaza, bet aš gi tenai tikrai negyvensiu. Tai kam man ta lietuvių kalba. Toks vaikas pramoks lietuviškai tik tiek, kad patenkintų tėvus kol išleis į mokslus, o po to trauks į Alabamą, Louisianą ar dar geriau — į Texas, kur daugiau galimybių praturtėti, kur klimatas ne toks šaltas, kaip Illinois ar Michigane.

2. TV ugdo egoizmą

Ir tie patys amerikiečiai jau pradeda kaltinti televiziją, kad ji yra prisidėjusi prie vadinamosios "megeneration" išauginimo. Atseit, generacijos, tesirūpinančios tik savo gerbūviu, tos, kuriai yra svetimas bet kokios formos altruizmas. Pažiūrėk populiaresnes TV programas, kaip Dallas, Dynasty. Pagrindiniai veikėjai pavaizduoti vienas už kitą didesniais egoistais, tik savo asmeniškos laimės tetrokštą. Nė trupinėlio idealizmo, altruizmo - charakterio bruožų, kurių buvo taip vertinami, mums augant Lietuvoje. Tipiškas pagrindinis TV dramų veikėjas rūpinasi tik savo asmeniškais planais kaip praturtėti ir pagarsėti. Atsiranda, aišku, kliūčių, bet "didvyris" jas nugali panaudodamas įstatymais leistinas priemones (ne taip jau svarbu, ar jos moralios ar nemoralios). Altruizmo ar idealizmo prošvaisčių pasitaiko tik jei paliečiamos ar juodųjų, ar žydų diskriminacijos, ar "moterų išlaisvinimo", ar nusiginklavimo temos. Paskutiniuoju atveju "taikos apaštalai" yra piešiami šviesiomis spalvomis, o tie, kurie nori pasipriešinti rusiško komunizmo ekspansijai, parodomi kaip iškrypėliai ar nemokšos. Egoizmas propaguojamas nuolatiniu laimėtojų garbingumu ir sporte ir vadinamose "situacijų komedijose" ir dramomis pavadintuose vaidinimuose, kur pagrindinis veikėjas turi kokių nors grynai asmeniškų troškimų: ar tai turto, ar garbės, ar gražios žmonos. Jis visada nugali pasitaikiusias kliūtis. Vaikas, kuris nuolat žiūri televiziją, susidaro įspūdį, kad tas, kuris lipa kitiems per galvas, siekdamas grynai asmeniškų tikslų, yra didvyris ir pavyzdys kitiems. Nepasigailėk to, kuris grumtynėse suklumpa — ar dėl savo žioplumo, ar dėl kokių nelaimingų aplinkybių. Taip kaip romėnų gladiatorių kautynėse — mirtis pralaimėtojui! Jei dirbi kurios didesnės bendrovės pardavimų (sales) skyriuje, daryk viską, kad tu gautum visus užsakymus, o tavo konkurentas, atstovaujantis kitą

bendrovę, negautų nė vieno. Nesvarbu, kad jį atleis iš darbo, kad dėl to nukentės jo šeima. Gyvenimas yra kaip tos futbolo rungtynės, o laimėjimas yra viskas. Visos priemonės yra geros, jei leidžiamos pagal įstatymus ir jei už tai nesodina į kalėjimą. Ne taip jau svarbu, ar jos yra moralios ar nemoralios.

Televizijos programose išgarbintas egoizmas kaip vėžys vis daugiau graužia amerikietiškas šeimas. Gyvendamas amerikietiškoje aplinkumoje, pastebėjau, kad ir šeimos, kaip ir biznis, vis daugiau pradeda tvarkytis konkurencijos (competition) pagrindais. Atseit, kuris kurį nugalėsim; kuris kurį priversim daryti taip, kaip aš noriu ar kaip man yra asmeniškai labiau priimtina. Tai žaidimas, kaip primesti savo valią kitiems šeimos nariams, kaip juos nugalėti kaip tose futbolo rungtynėse. Jei tėvas mėgsta meškerioti, o kiti šeimos nariai nemėgsta, vistiek užsispirs ir privers šeimą praleisti atostogas kur nors Kanados užkampyje, kur jie nuobodžiaus, kariaus su uodais ir keiks atostogas. Jei žmona mėgsta keliauti ir lankyti vadinamas istorines vietas, taip atostogas suplanuos, kad vyras grįš iš atostogų vos gyvas po važinėjimo automobiliu šimtus mylių kasdien, vis ieškant tų stebūklingų vietų, kur koks nors Amerikos Nepriklausomybės karų generolas ar koks indėnų vadas buvo nustojęs pusdieniui pailsėti ir pan.

Nesvarbu, kad vyrui tai nei šilta, nei šalta, kad jam būtų daug maloniau praleisti atostogas kur nors prie ežero ar pajūryje. Dėlto nenuostabu, kad šeimos, paremtos individualiu narių egoizmu ir konkurencija dažnai virsta mažu pragaru, o gal kartais ir išyra. Nesvetima tai ir Amerikoje įsikūrusioms lietuvių šeimoms. Sunku tikėtis, kad tokioj šeimoj išaugęs vaikas pasiliktų lietuviu.

Netikslu būtų tvirtinti, kad egoizmas yra vien TV padarinys. Bet TV yra prie to prisidėjusi. Be abejo, ji prisideda ir prie lietuvių vaikų asmenybės suformavimo. O egoistas nesirūpina Lietuva, nes tai nėra pelninga.

3. TV propaguoja "Vieno pasaulio" idėją

Ne paslaptis, kad visos pagrindinės Amerikos TV stotys yra stiprioje vienos tautos įtakoje. Yra duomenų, rodančių, kad ši tauta yra gerokai prisidėjusi prie bolševizmo primetamo buvusiai Rusijos imperijai. Viso pasaulio suvienijimas po komunizmo vėliava buvo įpirštas kaip pagrindinis bolševizmo tikslas. Kada Stalinas tos tautos įtaką Sovietų Sąjungai labai apmažino, fiziniai sunaikindamas tūkstančius labiau prasikišusių jos narių, universalizmo idėja pradėjo koncentruotis į JAV ir į Jungtines Tautas. Šios galvosenos apaštalai niekina patriotizmą ir jį laiko nacizmo liekana. Mažos tautos apkaltinamos kaip karų šaltinis. Pagal šią galvoseną, kas kita būtų, jei būtų tik kelios didelės valstybės, o dar geriau — jei tik viena valdžia viską tvarkanti socializmo pagrindais. Tautiškumą bandoma suplakti su šovinizmu. Vietoj tautiškumo yra peršamas universalizmo idealas: svarbiausia yra žmogus, o ne jo tautybė; svarbiau yra individas ir jo laisvė, o ne kurios tautos laisvė. Todėl jie nenori Sovietų Sąjungos subyrėjimo ir nerusų tautų atsiskyrimo nuo Rusijos. Per TV jie subtiliai indoktrinuoja ne tik jaunimą, bet ir pensininkus. Pastebėjau, kad galvosena ir

kai kurių lietuvių pensininkų palengva "amerikonėja" ir liberalėja, jei jie daug valandų praleidžia prie televizijos. Blogiausia, kad televizija universalizmo mintis jau pradeda pumpuoti subtiliai ir rafinuotai dar mažam vaikui — per vaikiškas programas ir per programas, skirtas daugiau suaugusiems. Programų veikėjai dažnai randa progų šią mintį vis pkrakišti žiūrovams. Rezultatas: jauno žmogaus galvosena yra suformuojama dar prieš universitetą. Kaip tipišką pavyzdį norėčiau papasakoti apie vieną pokalbį, kurį turėjau prieš keletą metu su jauna studente, kurios tėvas yra žydas, gimęs Lietuvoje, bet iš ten išvažiavęs dar vaiku būdamas. Motina vengrė. Tada buvo mada Amerikoje "ieškoti savo šaknų". Tai ta studentė lyg ir norėjo pasidaryti lietuvaite. Lankė prof. R. Šilbajorio lietuvių literatūros paskaitas Ohio valstybės universitete, pramoko kiek lietuviškai. Ji pasipiktino keletu lietuvių poetų, ypač Maironiu. Sakė, jis ne poetas, bet paprastas šovinistinis propagandistas. Vis patriotinės temos, o patriotizmas ir tėvynės meilė yra degeneracinės emocijos, todėl netinkamas poezijai. Spėju, kad TV žiūrėjimas tiesioginiai ar netiesioginiai prisidėjo prie tos merginos tokios galvosenos susidarymo. Taip ji ir nepritapo prie lietuvių. Maironis atbaidė. Apsisprendė už vengrus: išmoko gerai vengriškai kalbėti ir rašyti, praleido pusantrų metų komunistinėje Vengrijoje ir dabar baigia rašyti dizertaciją ekonomikos doktoratui Berkeley universitete, Kalifornijoje Vengrijos ūkio tema.

Taigi, nereikia stebėtis, jei lietuvių tėvų studentas, augintas vaikystėje ne tiek lietuvių tėvų ir lietuviškų organizacijų, kiek televizijos, negali atsispirti spaudimui savo amerikiečių kolegų, kurių galvosena gal dažnai panaši, kaip tos mano minėtos studentės. Nors ir moka lietuviškai, jis pasidaro abejingas lietuvybei ir įsilieja į amerikiečių studentų masę. Nenuostabu, jei jis pradeda save klausti, kas jam svarbiau: Lietuva ar Alabama?

4. TV griauna tėvų autoritetą

Mums išaugusiems Lietuvoje griežtesnėje tėvų kontrolėje, dažnai atrodo, kad amerikiečiai tėvai yra perdaug nuolaidūs savo vaikams. Jų vaikai žino, kad jei užsispirs, tėvai anksčiau ar vėliau nusileis. Ir vaikų psichologai sako, kad negalima vaikų polėkių tramdyti. Kitaip suluošinsi jų psichiką visam gyvenimui. Tą žino ir TV programų kūrėjai. Todėl jie perša savo programas ir reklamas per vaikus. Sudomink vaiką, o jis suras priemonių, kaip savo tėvus priversti, kad tą programą žiūrėtų. Viena iš priemonių sudominti vaiką — tai jį parodyti gudrų, o tėvus atsilikėliais ir kvailokais. Ypač tėvą. Tėvas negalės užprotestuoti, jei bus darbe ar išėjęs į kokį susirinkimą. Bus juoko ir vaikui, o kartais ir mamai, jei tėvas bus parodytas kaip karikatūra, kaip žioplys, kuris išvengia didesnių nelaimių tik vaiko, paauglio ar mamos dėka. Kaip pavyzdį galima paminėti programą "Too Close For Comfort", bet yra dešimtys ir kitų. Toks indoktrinuotas vaikas visai nekreipia dėmesio, jei tėvas bandys jį pabarti už nekalbėjimą lietuviškai ar už atsisakymą vykti į lietuvių vaikų stovyklą.

Žinoma, TV yra tik vienas iš daugelio faktorių, nulemiančių, ar sūnus duktė pasiliks lietuviškoje visuomenėje, ar ištirps amerikoniškoje. Daug nulems ir ar vaikas lankys šešta-

dieninę mokyklą, ar dalyvaus vasaros stovyklose, ar priklausys lietuviškoms organizacijoms, ar augs didesnėje lietuvių kolonijoje. Amerikos lietuviai profesionalai dažnai apsigyvena vietovėse, kur lietuvių kaip ir nėra. Dažnai kai kuriems pasirinkimas yra arba eiti paprastu darbininku į fabriką kur nors prie didesnės lietuvių kolonijos ar apsigyventi toliau nuo lietuvių. Tokį sprendimą dažnai turi padaryti agronomai, miškininkai, veterinoriai (jei nenori užsiiminėti vien tik kačių ir šunų gydymu), universitetų ir kolegijų dėstytojai ir kiti. Tai pliusas lietuviško ambasadoriavimo atžvilgiu. Juk daugelis ir mokslus baigusiųjų amerikiečių dar sumaišo "Lithuanian" su "Lutheran". Bet išsibarstę lietuviai pamatys, kad beveik reikia stebuklo, kad išaugintumėm vaikus lietuviais.

Nelengva atsakyti į klausimą, kodėl vieniems tėvams pavyksta vaikus išauginti lietuviais, besisielojančiais Lietuvos ateitimi, o kitiems mažiau ar visai nepavyksta. Gal tą problemą reikėtų išstudijuoti metinėje Lietuvių Fronto bičiulių stovykloje ar per Los Angeles ruošiamus sausio mėnesio simpoziumus. Būtų naudinga išgirsti, ką darė Damušiai, Kojeliai, Kisieliai, Razmos, Volertai, Gečiai ir kiti, kurie išaugino vaikus ne tik puikiai lietuviškai kalbančius, bet ir daug dirbančius Lietuvos labui. Dar geriau būtų išgirsti iš pačių vaikų — kurie faktoriai nulėmė, kad jie išaugo lietuviais. Būtų įdomu išgirsti ir jų nuomonę apie televizijos įtaką. Gal ir šeštadieninėse mokyklose reikėtų nuvogti vieną kitą pusvalandį nuo gramatikos pamokų ir paaukoti diskusijoms apie neigiamas TV ir aplamai apie amerikoniškos aplinkos įtakas bei pasvarstyti apie altruizmo ir idealizmo pranašumą prieš egoizmą ir materializmą.

Mielas Skaitytojau,

Pastabas apie šį "Į Laisvę" numerį prašau siųsti iki 1985 m. kovo 30 d.

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIAI KENNEBUNKPORTE

Iš reporterio užrašų

Žavus tas Kennebunkportas, Maine. Ši kurortinė vieta lietuviams Amerikoje ilgai buvo mažai žinoma, net ir Rytinio pakraščio mūsų tautiečiai retai tenuvykdavo ten poilsiauti, pasikaitinti saulėje ar pasimaudyti šaltokame, Golfo srovės nebešildomame Atlante. Lietuvių dėmesys į šią nuošalią vietovę buvo atkreiptas tiktai po to, kai lietuviai pranciškonai 1947 m. įsigijo turtuolio rezidenciją ir ten perkėlė savo religinės ir kultūrinės veiklos centrą. Šią gražią rezidenciją naujieji savininkai papuošė šv. Antano koplyčia, gimnazijos rūmais (gimnazija veikė 1956 - 69 metais) — dabar jie paversti vasarvietės viešbučiu, sporto sale, berniukams bendrabučiu. Lietuviško stiliaus Liurdas ir Kryžiaus kelių paminklas (abu arch. J. Muloko projektai), Vatikano paviljono New Yorko parodoje skulptūra (dail. V. J. Jonyno), lietuviškas pakelės kryžius, erdvi ir moderni, naujai pastatytoji koplyčia (arch. J. Kulpos ir dail. V. J. Jonyno projektas) yra išskirtinos religinės temos atrakcijos, kurios sutraukia šimtus vasarotojų vasaros mėnesiais. Baseinas su Atlanto sūriu vandeniu, pušynai, laivelių paviljonas ir čia pat ošiantis Atlantas puikiai prisideda prie atostogaujančių nuotaikos ir malonumų.

Šioje apylinkėje daug miestelių su meno galerijomis ir muziejaus, teatrais, parodomis, istoriniais paminklais ir, aišku, įvairiausiais restoranais. Žodžiu, Kennebunkportas ir jį supą miesteliai yra pasirengę vasarą mielai priimti poilsio ir pramogų ieškotojus.

7-tą kartą

Lietuvių pranciškonų vasarvietę mėgsta dabar ne tik lietuviai, bet ir amerikiečiai, ypatingai lietuvių kilmės žmonės, todėl vasarą čia gauti kambarį nėra taip jau lengva. Reikia užsisakyti labai anksti. Ir šių metų LFB studijų ir poilsio savaitė iš liepos mėnesio vidurio turėjo būti perkelta į rugpiūčio 18 - 25 dienas, nes ankstyvesnei datai negalima buvo gauti pakankamai kambarių. Vasarvietėje čia vyksta didelis judėjimas nuo birželio vidurio iki rugsėjo pradžios: stovyklos, Lietuvių dienos, paskirų grupių savaitės, koncertai, literatūros vakarai ir t.t.

Ir Lietuvių fronto bičiuliai mėgsta šią malonią lietuvių vienuolių prižiūrimą vietovę. Šiemet jau buvo 28-ji JAV ir Kanados LFB studijų ir poilsio savaitė ir septintoji Kennebunkporte (1957, 58, 63, 75, 79, 91 ir 84 metai). Nebuvo ji gausi, tiktai apie 70 asmenų. Dainavoje paprastai susirenka gerokai per šimtinę, o būdavo metų, kai dalyvių skaičius pasiekdavo arti 200 ar daugiau (1968 m. — 208).

Gintė ekskursijoje po Sovietų sąjungą

Rugpiūčio 18 d., šeštadienį, iš pat ryto pradėjo rinktis LFB stovyklautojai. Į iš anksto rezervuotus kamba-

rius daugelis galėjo susikraustyti tiktai, kai buv. ateitininkų sendraugių savaitės dalyviai po pietų išvažinėjo. Todėl šiltas ir giedras oras nemažą entuziastų būrį sugundė tuojau patikrinti Atlanto vandenėlį vidurdienyje, o vakare visi buvo sukviesti į vasarvietės kavinę, kur prisistatė stovyklos "valdžia" — Juozas Baužys, C. v. vicepirm. ir Vladas Sinkus — stovyklos komendantas. Stovyklautojams buvo pristatytas stovyklos kapelionas kun. dr. L. Andriekus ir vyr. vasarvietės bosas tėv. Steponas Ropalas, abu pranciškonai. J. Baužys trumpai apibudino studijinę savaitę, kuri, paskutiniu momentu atsisakius dviem kalbėtojams - paskaitininkams, turės pasikeisti, bet už tai būsią daugiau laiko Atlantui, baseinui, saulei, pasivaikščiojimams po istorines Maino valstybės įžymybes.

Sekmadienio ankstyvų rytą buvo atlaikytos šv. Mišios. Po šiltos dienos stovyklautojai vakare išklausė jaunosios kartos, Lietuvių informacijos centro New Yorke darbuotojos Gintės Damušytės pranešimą apie Amerikos religijų atstovų lankymąsi Sovietų sąjungoje š. m. birželio 7 - 20 dienomis. Pranešimas buvo pailiustruotas skaidrėmis.

Ekskursiją, kurioje dalyvavo 226 įvairių religijų, jų tarpe ir 20 katalikų, atstovų, organizavo protestantų kun. Bruce Rigdon. Pasiekus Maskvą, pasakojo Gintė, ekskursantai, pasiskirstę į mažesnes grupes, lankė bažnyčias, o per provoslavų Sekmines visa ekskursija buvo nuvežta į netoli Maskvos esantį Zagorsko miestą, kur dalyvavo pamaldose, sekė vieno kunigo šventimus (čia yra ir prov. kunigų seminarija), o grįžus atgal į Maskvą, ekskursija nuvyko į baptistų pamaldas, kur įvyko demonstracija už religijos laisvę.

Gintė su kita grupe nuvyko į Volgogradą (buv. Stalingradą), kur po pamaldų visi ekskursantai buvo prov. arkivyskupo pakviesti vaišėms. Gintei paklausus, ar pamaldose dalyvauja ir jaunimas, negautas atsakymas. Bendrai ekskursijos metu buvo sunku susitikti su kitais žmonėmis, nes kur ekskursantai gyveno, įeiti į viešbučius reikėjo gauti leidimą. Nuskridus į Taškentą, buvo aprodytos musolmonų, provoslavų ir baptistų bažnyčios ir pats miestas.

Po to Leningrade vėl susirinko visi ekskursantai. Čia vėl grupėmis lankė bažnyčias ir Damušytė pateko į grupę, kuri aplankė vienintelę katalikų bažnyčią Leningrade, kur jau 18 metų klebonauja kun. Pavilonis. Grupė buvo pavaišinta klebonijoje su iš Lietuvos užsakytu raguoliu, o Gintė turėjo progos su klebonu pasikalbėti.

Maskvoje didelė ekskursantų dalis dalyvavo Sovietų taikos komisijos spaudos konferencijoje, kur buvo iškelti klausimai apie polit. kalinius, įkalintus psichiatrinėse ligoninėse ir kalėjimuose, apie areštuotus neoficialios taikos komisijos narius, kurie norėjo įsiregistruoti, bet jiems neleido, apie invaziją į Afganistaną ir t.t. Į visus klausimus buvo atsakyta pagal sovietų nuolat skelbiamus trafaretus, dažnai piktai ir nemandagiai. Išvykstančią ekskursiją Maskvos metropolitas - patriarchas išlydėjo su šauniu, prabangišku priėmimu.

Ekskursijos vadovas, grįžęs Amerikon, spaudoje paskelbė, kad ten yra pilna religijos laisvė. Taip, tokie, kaip

Gintė Damušytė

šis ekskursijos vadovas Rigdon ar Bill Graham skelbia apie laisves, kurių Sovietijoje nėra.

Apie šv. Kazimiero sukaktuvinius metus

Kennebunkporte tuo metu atostogavo ir šv. Kazimiero sukakties centrinio komiteto pirm. Vytautas Volertas, kuris trumpai pasidalino mintimis apie šių sukaktuvinių metų didžiuosius renginius.

Anot pirmininko, jubiliejui pradėta ruoštis prieš trejus metus. Buvo užangažuoti įvairių sričių žmonės. Užplanuota ir išleisti leidiniai lietuvių, anglų, vokiečių, ispanų, portugalų kalbomis apie šv. Kazimierą. Lietuviškai parašė prof. S. Sužiedėlis. Iliustravo dail. N. Palubinskienė. Anglų kalbon išvertė Marian Skabeikis, ispaniškai parašė dr. V. A. Dambrava. Pašto ženklą paruošė dail. R. Viesulas. Prie jo išleidimo - realizavimo daug prisidėjo arkivysk. P. Marcinkus Romoje. Pagal dial. P. Vaškio projektą buvo nukaldinti sidabro ir bronzos medaliai, išleista kazimierinė grožinės literatūros antologija, bus išleistas šv. Kazimiero albumas, premijuotos šv. Kazimierui giesmės, taip pat atskira knyga apie visus šv. Kazimiero metų renginius plačiame pasaulyje. Prof. Rabikauskas parašė naują veikalą apie šv. Kazimierą pagal naujai surastą medžiagą Vatikano archyvuose.

Iškilmingi minėjimai vyko didžiosiose pasaulio katedrose, kur dalyvavo kardinolai, vyskupai ir tūkstančiai tikinčiųjų.

Kulminacinis sukaktuvinis iškilmių punktas buvo Romoje kovo 4-ją su Popiežiaus audiencija, iškilmingomis pamaldomis, dalyvaujant kardinolams ir diplomatiniam korpusui, ir lietuvišku pamokslu. Dalyvavo arti tūkstančio lietuvių ir Grandinėlės ansamblis iš Clevelando. Susuktas iškilmių spalvotas, garsinis filmas. Popiežiaus mišioms paties Vatikano lėšomis atspausdintas mišiolėlis lietuvių ir lotynų kalbomis. Mišios buvo transliuojamos per televiziją. Italų spauda pirmuose puslapiuose ir vedamuosiuose rašė apie šias iškilmes. Lietuvos vardas niekada nėra taip plačiai nuskambėjęs Italijoje, kaip šiais kazimieriniais metais.

Kad audiencija ir pamaldos buvo tokios iškilmingos, padėka priklauso pačiam Popiežiui, kuris tikintiesiems esąs šventas vyras, o netikintiesiems — didelė asmenybė. Romoje mums daug padėjo ark. Marcinkus, prel. A. Bačkis, prel. L. Tulaba, min. St. Lozoraitis, jr. ir kiti. Nors Grandinėlės pakvietimas (šią idėją rėmė ark. Marcinkus) pareika-

lavo didelių išlaidų (44,000 dol.), bet ji skirtąjį vaidmenį puikiai atliko. Iškilmės Romoje buvo užbaigtos banketu, kuriame dalyvavo 700 svečių.

Oficialiai šv. Kazimiero metai baigiami Toronte lietuvių katalikų kongresu, su prof. P. Rabikausko, dr. J. Girniaus paskaitomis, jaunimo simpoziumu, Dariaus Lapinsko - Kazio Bradūno opera "Dux Magnus", pamaldomis su Toronto kardinolu Carteriu ir pokyliu.

Rašytojas V. Volertas po pranešimo buvo pagerbtas jo gintadienio proga. Dr. Majauskas sukaktuvininkui dėkojo už kazimierinių metų renginius, kuriuose buvo taip išgarsintas Lietuvos vardas.

Savais reikalais

Antradienis buvo atiduotas LF sąjūdžio reikalams apžvelgti. Tai nebuvo kokia oficiali konferencija, kur būtų daromi kokie nutarimai, bet tiktai painformavimas. Posėdžiams pirmininkavo Juozas Baužys. Perdavė buv. LFB tarybos pirm. A. Raulinaičio iš Los Angeles sveikinimus, kuriuose siūlė stiprinti bičiulių solidarumą ir sekančių metų studijų ir poilsio savaitę ruošti Dainavoje. Išklausytas dr. A. Maceinos iš Vokietijos įrekorduotas padėkos žodis už linkėjimus jo deimantinės sukakties proga. Pirmininkaujantis pranešė, kad atgaivinti ryšiai su Australija ir Pietų Amerika. Į Lietuvių kongresą Australijon vyksta dr. Petras Kisielius. Apgailestavo, kad Brazaičio 10 metų mirties metinėms neužbaigta jo monografija, nors keturi jo raštų tomai jau skaitytojų rankose, o penktasis spaustuvėje. Padėkojo Brazaičio raštų redaktoriams A. Skrupskelienei ir Č. Grincevičiui, Į Laisvę fondo pirm. dr. K. Ambrozaičiui ir Į Laisvę žumalo redaktoriui V. Rociūnui.

Nagrinėti lietuvybės išlaikymo, OSI, Baltų lygos ir LB reikalai. Centro valdyba LFB bėgamiesiems reikalams be kasmet mokamo solidarumo mokesčio, kiekvienam sambūriui nustatė vienkartines kvotas, pav. Clevelandui — 2.000 dol., kurią sambūris jau išpildė.

Apie sambūrių veiklą pranešimus padarė: J. Ardys — Clevelando; V. Maželis — New Yorko; Waterburio — V. Kuzmickis; Philadelphijos — B. Raugas; Detroito — dr. V. Majauskas; Chicagos — VL. Sinkus ir J. Baužys, New Jersey — V. Volertas.

Dr. K. Ambrozaitis kalbėjo apie Į Laisvę fondo užsimojimus ir jo finansinę padėtį. Numatytiems leidiniams reikės 36.000 dol. Stabtelta prie LF, PLB, Lituanistikos katedros, Reorgų bylos, Vasario 16-sios rinkliavų reikalu. Apie Vliko posėdį Chicagoje, kur kalbėjo dr. T. Remeikis — PLB PLB vicepirm., pranešė Vl. Sinkus.

Dr. Nijolė Bražėnaitė (Daumantienė), N.Y., kalbėjo J. Daumanto "Partizanų" antrosios laidos anglų kalba išleidimo reikalu, nes pirmoji laida jau išsibaigė. Mirus Step. Zobarskui, Manylands laidyklos likimas dar esąs nežinomas. Reikės ieškoti kitos leidyklos. Perdavė Pauliaus Jurkaus linkėjimus. Siūlė Darbininko redakcijoje, kur ilgus metus dirbo prof. Brazaitis, jo garbei pagaminti specialią įgraviruotą lentą. Dr. Aršitykitė kalbėjo apie išleistus kun. Tamkevičiaus, Svarinsko ir kitų pašto ženklų formoje lipinukus ir jų platinimą. Pelnas eina jų bylų propagavimui ir šalpai.

Draugo spaustuvėje spausdinamas Brazaičio raštų V tomas ir Keliuočio atsiminimų knyga, Morkūno spaustuvėje — Partizanų 3-ji laida. Dr. Kęstutis Girnius rašo knygą apie partizanų kovų strategiją. Paliestas Akiračių mėnraščio išpuolis prieš dr. A. Damušį. V. Rociūnas kalbėjo apie "Laisvę" žurnalo redakcinį ir finansinį stovį. LFB taryba turės surasti naują redaktorių, nes dėl kitų įsipareigojimų jis toliau negalės to darbo tęsti.

Nutarta 1985 m. studijų savaitę ruošti Dainavoje liepos mėn. pabaigoje. Siūlyta pazonduoti galimybes suorganizuoti ekskursiją į Europą.

Žvilgsnis į Lietuvą

Trečiadienio priešpietiniame pranešime dr. K. Eringis kalbėjo apie Lietuvos okupacinę savivaldą, apžvelgdamas jos genezę, vystymąsi ir dabartinę administracinę santvarką, Lietuvos gyventojų sudėtį, rajonų, miestų, apylinkių vykdomuosius komitetus, komunistų partijos neribotą valdžią, tvarkant visus ekonominius, socialinius ir savivaldos reikalus.

Pranešimo santrauka spausdinama šiame žurnalo numeryje.

Iškeliavusiųjų prisiminimas

Tamsa ir tyla viešpatavo vasarvietėje, kai trečiadienį LF bičiuliai prie Kryžiaus stočių susirinko pasimelsti ir prisiminti savo brangius amžinybėn iškeliavusius, Laisvės kovose, okupacijų metais, Sibire žuvusius ir mirusius.

Mišias atnašavo vyskupu Paskirtas Paulius Baltakis, OFM ir tėv. L. Andriekus, OFM, kuris pasakė gilios minties ir poetinio grožio pamokslą, atiduodamas pagarbą visiems, kurie dirbo ir aukojo savo gyvybes, savo talentus, kad lietuvis savo krašte jaustųsi šeimininkas.

Žvakių šviesoje ir gamtos ramybėje skambėjo Pulkim ant kelių, Amžiną atilsį, Jėzau prie manęs ateiki ir Marija, Marija giesmės. Mišių

Nakties tyloje, žvakių šviesoje meldžiamės

metu, perskaičius mirusiojo ar žuvusiojo pavardę, buvo uždegama žvakė.

Su naujuoju ganytoju

Po pamaldų stovyklautojai vėl susirinko kavinėn. Čia atvyko ir vysk. P. Baltakis, kurį stovyklautojai sutiko su nuoširdžiais plojimais. Ketvirtadienio rytų vyskupas priėmė LFB tarybos ir C. V. narius vienuolyno bibliotekoje. Dalyvavo: dr. V. Majauskas, J. Mikonis, J. Ardys, J. Baužys, Vl. Sinkus, V. Akelaitis, V. Rociūnas, dr. K. Ambrozaitis ir dr. A. Šležas.

Dr. Majauskas pasveikino naujai paskirtąjį vyskupą visiems laisvajame pasaulyje gyvenantiems lietuviams katalikams, linkėdamas Aukščiausiojo globos, sveikatos ir pažadėjo frontininkų paramą šią sunkią, atsakingą, bet garbingą misiją vykdant.

Vyskupas trumpai apžvelgė artimiausius jo darbo planus, kaip parapijų lankymą JAV-se, vėliau Europoje, Australijoje ir Pietų Amerikoje. Jo padėtis bus skirtinga negu buvusiųjų vyskupų pirmtakų: apie jo paskyrimą pranešta visiems Amerikos ir kitų kraštų vyskupams, kurių vyskupijose gyvena lietuvių, jis bus kviečiamas į Amerikos vyskupų konferencijas, kaip pilnateisis narys, šv. Kazimiero kolegija Romoje pavesta jo jurisdikcijai ir t.t. Jis pasisakė bendradarbiausiąs su visais, kuriems rūpi religiniai ir tautiniai reikalai.

Dalyvavusieji pateikė eilę klausimų, į kuriuos, kaip amerikiečių spauda jau spėjo duoti "smiling Bishop" vardą, vyskupas nuoširdžiai atsakinėjo.

Vyskupas į Kennebunkportą parvyko iš skautų stovyklos Vermonte, kur ėjo kapeliono pareigas.

Neužplanuotas simpoziumas

Šiai 28-jai studijų ir poilsio savaitei buvo numatyta tema "Žvilgsnis į Lietuvą". Pasikeitus originaliai stovyklos datai (liepos 14 - 21), pasikeitė kiek ir pati stovyklos studijinė programos dalis. Atkrito prelegentai, kurie turėjo šia tema kalbėti ir kurie neseniai yra iš Lietuvos atvykę.

Mūsų studijų ir poilsio savaitė, sakyčiau, greičiau tapo poilsio negu studijų savaite, bet, kadangi oras buvo puikus atostogautojams, niekas smarkiai nepergyveno dėl šių organizatorių pakeitimų. Todėl daug kas šioje studijinėje dalyje teko improvizuoti, ieškoti kitų skubių sprendimų užkaišioti spragas, ypač norint bent dalinai pagrindinės temos svarstymus pratęsti. Taip ir atsirado šios svarstybos.

Laimė, kad čia stovyklautojų tarpe buvo asmenų, kurie šios temos išryškinimui turi didelį žinių bagažą. Simpoziumas, pavadintas *"Abipusis žvilgsnis į Lietuvą — Kaip jie žiūri į mus ir kaip mes čia atliekame savo mums skirtą misiją išeivijoje?*

Moderatorius V. Rociūnas pristatė tris pagrindinius kalbėtojus. Bronius Michelevičius, neprikl. Lietuvos karininkas, Amerikoje turėjęs atsakingas pareigas, apkeliavęs kone visą pasaulį, visą laiką domisi Sovietijos, Lietuvos ir pasaulio politika. Akylai seka pasaulio įvykius, juos analizuoja, naudodamasis savo didžiule biblioteka anglų, rusų, lietuvių ir kitomis kalbomis. Senas prof. J. Brazaičio ir dr. A. Damušio draugas. Michelevičius kalbėjo tema — *Sovietų saugumo sustiprinta veikla iš-*

Kalba Bronius Michelevičius. Prie stalo: Vacys Rociūnas — simpoziumo moderatorius ir referentai: Kazys Ambrozaitis ir Kazys Eringis.

eivijos lietuvių tarpe. Šių dienų padėtis, sovietų žvalgyba ir kaip saugotis.

Dr. Kazys Eringis, prieš trejus metus pasitraukęs nuo sovietų tyrinėjimų ekspedicijos laivo ir įsikūręs JAV-se, plačiai važinėja po kraštą su paskaitomis, daug rašo spaudoje, mūsų žurnalo ir kitos lietuvių spaudos bendradarbis kalbėjo apie *Pavergtos lietuvių tautos atskirų grupių žvilgsnį į išeiviją.*

Dr. K. Ambrozaitis, LB krašto tarybos prezidiumo pirmininkas, lietuvių Fondo darbuotojas, Į Laisvę fondo pirm., kalbėjo tema — *Ar išeivija pateisina kovojančios Lietuvos viltis kultūriniu ir politiniu atžvilgiu?*

Sovietų žvalgybos ir deversantų veikla, kalbėjo p. Michelevičius, visais laikais buvo intensyvi laisvojo pasaulio valstybėse, bet ji dar padidėjo per paskutinius kelerius metus, kai įsitempė pasaulinės politikos padėtis. Tai aiškiai matyti iš spaudos, TV, radijo ir t.t. Ypatingai toks sovietų žvalgybos organų veiklos pagyvėjimas pastaruoju metu pastebimas JAV, vadinasi, tas paliečia ir mus, lietuviškąją išeiviją, gyvenančią Amerikoje.

Pagrindiniai sovietų žvalgybos ir saugumo organai yra: 1. KGB — Komitet Gosudarstvennoj Bezopasnosti —, kurį sudaro atskiri departamentai, direktoriatai, sektoriai ir t.t. Ypatingai pažymėtini žvalgybos, kontražvalgybos labai stipri propagandos žinyba užsienyje, pačioje Sovietų sąjungoje, taigi ir Lietuvoje ir 2. GRU — Glavnoje Razved Upravlenie — karinė žvalgyba. Visos tos anksčiau išvardintos žinybos ar departamentai priklauso vyriausiajam organui — KGB.

Visos tos žinybos veikia per bendradarbius (prijaučiančius, pav., kongresmanus, ypatingai įtakingus Amerikoje asmenis ir t.t.), per užverbuotus informantus - agentus. Vadovauja veiklos koordinatoriai, taip vadinami rezidentai: Sovietų ambasados etatiniai tarnautojai (apie 80% etati-

nių tarnautojų vykdo KGB uždavinius, o tik apie 20% dirba tikrąjį ambasados darbą). Kalbėtojas davė eilę jų veiklos pavyzdžių.

Neprikl. Lietuvos laikais Sov. saugumas daugiausia veikė per vietinę komunistų partiją. Jie buvo infiltravę bent po vieną patikimą informantą į kariuomenės dalinius, įstaigas, svarbesnes įmones, politines grupes bei organizacijas. Tai buvo kadrai ateičiai. Tai pamatėm, kai sov. kariuomenė okupavo Lietuvą — politrukai kariuomenėje, įmonėse ir kitur, pav., Karo mokyklą baigę leitenantai Šarupičius, Lunia ir kt. sovietams okupavus Lietuvą, tą pačią dieną buvo paskirti pulkuose politrukais.

Pirmosios sov. okupacijos laikotarpyje sov. žvalgyba ir saugumas ypatingai daug lietuvių, sukištų kalėjimuose, užverbavo šnipinėti savuosius ir slaptai veiklai užsienyje. Antrą kartą okupavus Lietuvą, jų daug pasitraukė į Vakarus ir pradėjo savo veiklą išeivių tarpe. Be to, pats verbavimas tęsėsi ir DP stovyklose. Atvykę į JAV, vieni iš tokių užverbuotų Lietuvoje ir Vokietijoje prisipažino Amerikos saugumui apie jų užverbavimą, kiti iki šiol tyli, bet yra sovietinių agentų primenami "dirbti", o trečioji, gal didžiausioji grupė, dirba ir šiandien. Pav. Alseika (tariamas Jakaitis) apie tai atvirai pasisako savo knygoje "Išdavystės keliu". Tokių tarpe buvo ir pulk. Mikuckis. Morkus ir kiti.

Vokiečių okup. metu daug agentų buvo infiltruota į jauną, dar be patirties, lietuvių pogrindį. Jie veikė neva kaip "ištikimi" pogrindžio nariai, leisdami įvairius atsišaukimus, laikraštukus, išduodami Geštapui pogrindžio aktyvesnius narius. Čia reikėtų paminėti, kad 1942 metais prie Glavnoje Razvied Upravlenie buvo įsteigtas Otdel Partizanskogo Dviženija. Čia prelegentas vaizdžiai pateikė tos veiklos pavyzdžių: pav., Lietuvos pietuose veikė Zimanas, vėliau tapęs "Tiesos" redaktoriumi, Rudnikų girioje, Lietuvos šiaurėje, Biržų miškuose veikė Meškupas, kuris žuvo kautynėse.

Ir dabar sovietų agentai veikia lietuvių išeivių tarpe. Pagrindinis sov. slaptosios veiklos motto buvo — neskubėti su veiklos pradžia ir neapkrauti informantų ir agentų uždaviniais. Kaip pavyzdį galima paminėti sov. gen. Penkauską (Penkovskiy), sovietų orinės apsaugos ir vairuojamų raketų viršininką, kuris buvo užverbuotas JAV ir britų žvalgybai, greitai pakliuvo, nes buvo perkrautas įvairiais uždaviniais. Kitų uždavinių tarpe yra bendradarbių verbavimas ir infiltracija: ką verbuoti, kaip prie jo prieiti, kas turi daugiausia žinių apie organizaciją ir komitetų veiksliuosius narius, kaip prieiti: direct approach — tiesioginiai, ar per tarpininkus; kur: susirinkimuose, klubuose, įmonėse, pobūviuose, užsimaskuojant didelio patrioto kauke ar besidominčiu to asmens mėgstamais dalykais.

Anksčiau, po II pas. karo, sovietiniams agentams Amerikoje buvo lengva veikti, pav. vienas buvęs KGB karininkas, kurio veiklos sritis buvo JAV, pasakė, kad tai "per nuobodi" tarnyba, nes per lengvai viską sužinai, o kitas pasakė: jei žinom, kad toks dalykas yra, jį gausim, tik viskas priklauso nuo laiko ir pinigų.

Kodėl skverbiamasi į etnines grupes? Tos grupės, jų tarpe ir lietuviai, yra "šašas" sovietinei vyriausybei. Todėl jų agentams pagrindinis uždavinys yra ne tik karišky žinių

rinkimas, bet ardyti mūsų vieningą veiklą ir įvairiais būdais kompromituoti vadovybes ir t.t.

Mes lietuviai perdaug plepam: ką tik nugirdę norime tuo pasigirti "paslapčiu žinojimu", plepame nepažįstamų ar mažai pažįstamų asmenų tarpe. Reikia saugotis savo tarpe — prisiminkime tiktai mūsų pogrindininkų veiklą. Kai kurie pogrindžio nariai išduodavo savo noru ar per prievartą kitus narius bei atidengdavo pogrindžio veiklą. Tokių pavyzdžių turime gana daug.

Pastebėję, ar sužinoję ką nors įtartino, neplepėkime, bet rimtai pagalvoję ir pasitarę su artimu bičiuliu, spręskime kas darytina. Tik prisiminkime ir pogrindžio veiklos tuojau po karo tam tikrus atvejus: tarp mūsų veiksnių politinių grupių buvo didelis nesutarimas ir kova dėl įgaliojimų iš okup. Lietuvos. Būdavo tuojau plepama: "mūsų žmonės ar žmogus eina į Lietuvą", norint pasigirti prieš konkurentą. Tas žmogus dar neišvyko, o jo ten jau laukia sovietų saugumo organai.

O kaip su dabar atvykstančiais iš okup. Lietuvos? Jų neabejotinai yra gerų ir blogų. Blogi gauna aiškias instrukcijas kaip elgtis — jie paprastai būna išėję specialų kursą, turi aiškias instrukcijas. Jiems, kaip jau minėta, įsakyta neskubėti, pirmiau aklimatizuotis, kitaip sakant, legalizuotis, ir tik tada pradėti vykdyti uždavinius. O mes nebūkime naivūs ir nenuvertinkime savęs, sakydami — "mes nesvarbūs", "nieko nežinom". Žvalgybos organams visokio pobūdžio informacija yra reikalinga. Mes esame kad ir maži, bet svarbūs ratukai tos milžiniškos JAV mašinos. Sugriovus kelis ar vieną ratuką, mašina nustoja veikti, ir mūsų lietuvių tarpe bus suardytas vieningumas. Siųsdami savo agentus į lietuvišką visuomenę, sovietai vienu šūviu nušauna du zuikius: infiltruoja sau agentą ir sukelia nepasitikėjimą lietuvių išeivių tarpe tais "gerais" atbėgėliais (išsivadavusiais iš pragaro). Reikia būti atsargiems su įtarimais, o taip pat su per greitu sutikimu ateivio su iškėstomis rankomis. Tam viskam reikia naudoti šaltą protą, surinkti duomenis ir svarbiausia — reikalingas patyrimas.

Dr. K. Eringis, kalbėdamas apie ok. Lietuvos lietuvių pažiūras į mūsų išeiviją, suskirsto net į 8 paskiras grupes: 1. inteligentų — sąmoningoji grupė (pavergtos tautos laimė) deda didelių vilčių į išeiviją. Pagal juos, tai pavergtos tautos balsas laisvajame pasaulyje. Bet jie išeivijos susiskaldymą laiko didele nelaime, juos priverčia liūdėti, nors blogų organizacijų visoje veikloje ir nemato. 2. paprasti, patriotiniai nusiteikę žmonės pasitiki išeivija ir jos atliekamais darbais. 3. jaunesnioji karta pozityviai žiūri į išeiviją. 4. partinė grupė, kuriai krenta atsakomybė už tautos išdavimą, teisindamiesi teigia, kad jie viską darą, kad išeiviai galėtų atvykti į savo kraštą, palaikyti kultūrinius ryšius, 5. partinė mažuma, kaip stribai, KGB į išeiviją žiūri labai priešišku, negatyviu žvilgsniu, norėtų pajungti lietuvius į propagandinį darbą už dabartinę Lietuvos santvarką. 6. įvairūs, gerai gyveną žmonės, norį dar geriau gyventi ir iš išeivijos įsigyti deficitinių dalykų. 7. pragmatistai, skeptikai patenkinti esama padėtimi ir jiems išeivija nesvarbus veiksnys ir 8. kelių gildijų žiopliai visai neturį jokių pažiūrų į išeiviją.

Dr. Ambrozaitis savo pranešime

nurodė eilę reiškinių, kurie nepateisina kovojančios Lietuvos dedamas viltis į išeiviją. Nors Lietuvos pogrindis ir stebisi, kad išeivija dar taip ilgai išliko per daug nenutautusi, bet čia iš tikrųjų vaizdas nekoks: iš 59 lituanistinių mokyklų beliko 24, iš anksčiau 19 kolegijų, kur buvo dėstoma lietuvių kalba, beliko šešios, bendras lietuviškas potencialas nukrito net 50%, mišrios šeimos sparčiai didėja.

Išeivija nesirūpina Sibire vargstančiais ar iš ten į Kraštą sugrįžusiais be sveikatos ir globos. Neįvertinta 1941 metų sukilimo reikšmė. Sugaišome daug laiko "bekariaudami" Vliko grupėse, nors gal tomis varžybomis buvo išvengta visiško sustingimo. Neįsteigta egzilinė vyriausybė. Mūsų palaima LB organizavimas, kitos etninės grupės ir to nepajėgė padaryti. Bet ir mūsų kai kurios organizacijos nustojo veikti arba jų veikla sumažėjo. Bijomasi, kad laikas mus pralenks. Dabar reiktų daugiau dėmesio nukreipti į kultūrinius laukus.

Po visų pranešimų buvo daug klausimų, į kuriuos atsakinėjo kalbėjusieji.

Su poetu Leonardu Andriekum

Poetas, "Aidų" redaktorius, teisės daktaras, kunigas Leonardas Andriekus, OFM buvo pagrindinis svečias ketvirtadienio vakare surnošto literatūros vakaro vasarvietės sporto salėje.

Marija Raugienė pristatė poetą, nors jį visi stovyklautojai gerai pažįsta iš jo rytmetinių pamaldų, gilių pamokslų, jo poezijos knygų, susitikimų studijų ir poilsio savaitėje.

Autorius penkių knygų, kurių dvi išverstos į anglų kalbą. Dabar Brooklyno pranciškonų vienuolyno viršininkas, "Aidų" redaktorius, nešąs ir žurnalo leidimo rūpesčių naštą.

Šis vakaras ir buvo pašvęstas pokalbiams apie kultūros žurnalą "Aidus" ir jo ateitį bei naujai išleidžiamą poezijos rinkinį.

Poetas Andriekus prisipažino, kad jam buvo didelis džiaugsmas, kad buvo suteikta proga kalbėti apie "Aidus", kurie ateinančiais metais švęs 40 metų sukaktį ir 35 metų sukaktį, kai juos leidžia pranciškonai. Prie "Aidų" išugdymo daug prisidėjo ir LF bičiuliai. Šiuo metu žurnalui nemaža bendradarbių ir skaitytojų problema. 25 - 45 m. amžiaus grupėje beveik nėra skaitytojų. Spausdinimo išlaidos nepaprastai iškilo. Turime 1200 atsiskaitančių prenumeratorių,

Leonardas Andriekus, OFM

spausdinama 1500 egz. Kiekvienas numeris kaštuoja apie 4300 dol. Į Lietuvą patenka 15 egz. Amerikoje redaktoriais yra buvę K. Bradūnas, Antanas Vaičiulaitis ir dr. J. Grinius. Abu pastarieji po 15 metų.

Senoji karta yra pranciškonų stiprybė, ir "Aidai" susilaukia paramos tik iš vyresniosios kartos. Redaktorius prašė "Aidams" padėti.

Antroje vakaronės dalyje tėv. Andriekus paskaitė 12 religinės minties eilėraščių iš naujai perkurtų "Saulė kryžiuose" (1966 m.) eilėraščių knygos. Jau paruošta antroji laida. Po gražių eilėraščių pynės išsivystė įdomus pokalbis su klausytojais. Į klausimą, kodėl jo eilėraščiai tokie liūdni, poetas, parafrazuodamas vieną italų poetą, atsakė: — Priimu dvidešimtojo amžiaus pasaulį su jo pergyvenamais skausmais.

Pabaigoje poetas buvo pasveikintas 70 metų amžiaus sukakties proga, sugiedota Ilgiausių metų ir su solenizantu pasivaišinta vynu, sūriu ir užkandžiais. "Vakaras ilgai liks kaip artimo bičiuliškumo įrodymas" — su charakteringu poetui šypsniu palydėjo išsiskiriančius literatūros vakaro dalyvius.

Tauta ir išeivija

Šia tema rugpiūčio 24 d. kalbėjo Connecticut valst. universiteto prof. dr. Benis Mačiuika. Prelegentas (g. 1927 m.) studijavo Heidelbergo universitete (1946 - 1948), Chicagos universitete, parašęs disertaciją (1963 m.). Connecticut valst. universitete dėsto moderniąją Europos ir Rusijos bei Sovietų s-gos istoriją. Daugelio žurnalų bendradarbis, rašęs okupuotos Lietuvos klausimais, keletą kartų lankęs dabartinę Lietuvą, visą laiką sekąs Sov. sąjungą ir Lietuvą "iš tolo".

Benis Mačiuika

Prelegentas iš karto perspėjo, kad kai kurie teigimai bus negailestingi, bet nemėginsiąs nusakyti ateitį. Čia duodama trumpa jo pranešimo santrauka.

Du trečdaliai Lietuvos gyventojų gyvena miestuose. Visuomenė pasidaro miesčioniška, ji turi jau kitokią sociologinę plotmę, jos gyvenimas daug komplikuotesnis. Tauta amžiaus atžvilgiu pasikeitė: tiktai apie 20% žino apie nepriklausomą Lietuvą, 50% lietuvių nebeprisimena Stalino, pasikeitė gyvenimo būdas; keturi penktadaliai jaunimo yra perėję aštrią indoktrinaciją, gerai pažįsta partijos kontrolę; jų pažiūros apspręstos, tai iššaukia apatiją, tampa apolitikai; rūpinasi savo privačiais reikalais.

Dalis stovyklautojų prie Kryžiaus kelių paminklo

Ta indoktrinacija palengva tautą atskiria nuo pasaulio; pastatyta "Geležinė uždanga". Stipriai ryškėja sumaterializėjimo tendencija: naujos mašinos, geresni butai, atostogos — pirminiai siekiniai. Išsivystė savisaugos jausmas — didelis atsargumas, nes tiek daug informuotojų, šnipų ir jų pačių tarpe.

Apie 400.000 inteligentijos dirba kūrybinėse ir technikinėse srityse. Bendrai, Lietuvos vaizdas neša kokiu nors būdu specifinis negu Latvijoje, Estijoje ar Rusijoje.

O kaip reikalai išeivijoje? Prelegentas sakėsi skaitąs visą išeivijos spaudą, išskyrus Naujienas, stebįs lietuvišką veiklą. Čia pastebimi dideli generacijų skirtumai: 50-60; 30-40 ir jaunimas. Pastebimas intensyvesnis tautybės pajutimas, nors tai nesulaiko nuo tirpimo proceso. padėtis liūdna, bet ne beviltiška. Reikia elito, kuris vadovautų. Lithanistiniai seminarai, rengiami Ohio valstybėje, paruoš keletą tuzinų vadovų. Dalis jaunimo atbaidoma dėl rietenų, dėl siauro priėjimo prie klausimų, "standartinis būgnelis" nežavi jaunimo, dažnai atbaido nuo dalyvavymo organizacijose. Išeiviją silpnina — pažiūrų dviveidiškumas, dvigubas standartas — didelis skirtumas: kas viešai sakoma ir kas daroma, neišbalansuoti teigimai, neobjektyviai sprendžiami klausimai, pav. OSI.

Tautos nusistatymą išeivijos atžvilgiu sunku apspręsti: su kuo kalbi ir kokia atmosfera, artimieji ar tik pažįstami. Tautoje stipriausias pasipriešinimas rusifikacijai — čia nėra tolerancijos nei vienoje gyventojų grupėje. Mažesnis pasipriešinimas sovietinei sistemai. Tam tikras pasipriešinimas partijos aparate — įstatymai interpretuojami skirtingai.

Tauta iš išeivijos lauktų: 1. daugiau paramos Lietuvos reikalų kėlimo tarptautiniame forume ir 2. stipresnių ryšių palaikymo, geresnės informacijos apie išeivijos darbus. Tai svarbiau kai kam negu materialinė parama, kuri daug kam yra liuksusas. Suprasti tautos gyvenimo sąlygas. Masinio pasipriešinimo negalima laukti. Tauta bijo didelių nuostolių. Tai kalba praeities patirtis, kai negavo kitų paramos.

Išvadoje dr. Mačiuika teigė, kad gal reikalai ir pesimistiškai skamba, bet, palyginus 1913 ir dabar 1984-sius metus, vistiek atrodo geriau. Nelauktina svarbių ir greitų pasikeitimų. Reikia rengtis ilgesniam tos padėties laikotarpio užsitęsimui, nors, aišku, gali būti ir netikėtumų.

Klausimų - atsakymų sesijoje išryškėjo: sovietai turi gerų mokyklų technikinėje srityje net 124 specialybės. Lietuvos žmonės didžiuojasi atsiekimais, kuriuos laiko jų nuopelnu, egzistencija diktuoja dviveidiškumą, kolaboravimą. Jaučia režimo spaudimo padidėjimą: dabar sunkiau negu Chruščiovo laikais. Nutautėjimas laisvajame pasaulyje vyksta didesniu tempu. Viena iš Lietuvos stiprybių — Katalikų Bažnyčia.

Solistė Daiva Mongirdaitė ir pianistas dr. Saulius Cibas

Mongirdaitės - Cibo koncertas

Tradicijų, sakoma, negalima laužyti. Buvusios 27 LFB studijų ir poilsio savaitės buvo užbaigtos koncertais. Ir šiai nebuvo padaryta išimtis. Paskutinę stovyklos dieną, penktadienio vakare stovyklos dalyviai buvo laimingi galėję išgirsti du iškilius menininkus: solistę, sopraną Daivą Mongirdaitę ir pianistą, medicinos daktarą Saulių Cibą. Koncerto pranešėjas — dr. Vytautas Majauskas.

Solistė koncertą pradėjo su arija iš op. La Traviata — Giuseppe Verdi — "Ah, for'e' lui che l'anima Sempre libera". Toliau girdėjome tris Felix Mendelssohn dainas: Das erste Veilchen, Auf Fluegeln des Gesanges ir Neue Liebe. Ir pirmoji dalis buvo užbaigta su arija iš op. "Fidelio" — Ludwig van Beethoven "O waer ich schon mit dir vereint".

Dr. Cibas paskambino Erno Dohnanyi Etude, o solistė atliko ariją iš op. "La Traviata" — "Addio del passato", tris Vytauto Klovos dainas: Močiutės dvarely, Rūta žalioji, Aš išdainavau visas dainužėles ir pabaigai Victor Herbert dainos: Kiss me again ir Italian Street Song. Solistei akomponavo dr. Saulius Cibas.

Abu menininkai buvo klausytojų mielai ir nuoširdžiai sutikti, nepagailėjo aplodismentų.

Su šauniu koncertu, po jo sekusiomis vaišėmis ir šokiais, 28-ji LFB stovykla buvo palydėta praeitin. Dabar nesakome "sudie", o tik "iki pasimatymo", nes žaviojo Kennebunkporto su lietuviais pranciškonais ir jų vasarviete greitai vėl pasigesime. Ir šias eilutes rašančiam ta kelionė į šį Atlanto pakraštį buvo tryliktoji piligriminė dvasios atgaiva.

V. Rociūnas

(Visos studijų ir poilsio savaitės nuotraukos Vytauto Maželio)

NAUJI LEIDINIAI

(Tęsinys iš 4 psl.)

skyrius: Trumpa Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorinė apžvalga, Katalikų Bažnyčia nepriklausomoje Lietuvoje 1918 - 1940, Sovietų invazija 1940, Lietuva po 1944 m. vėl komunizmo valdžioje, Ar galima katalikybė ir komunizmo koegzistencija sovietinėje valstybėje, Teologiniai svarstymai, išeinant iš lietuvių patirties, apie persekiojimo teologiją.

Bronius Kviklys, LIETUVOS BAŽNYČIOS 4. IV tomas. Panevėžio vyskupija. Išleido Amerikos Lietuvių Bibliotekos leidykla, 3001 W. 59th St., Chicago, IL 60629. 1984 m. Architektūriniai tekstai dr. inž. Jurgio Gimbuto, dail. ir technikinis redaktorius Petras Aleksa. 532 psl.

Kietais viršeliais. Gausiai iliustruota bažnyčių, koplyčių, varpinių, vyskupų, kunigų, įvykių-veiklos nuotraukomis. Tai Broniaus Kviklio ketvirtasis tomas iš Lietuvos Bažnyčių serijos leidžiamų knygų. Nepailstantis rašto žmogus su savo veikalais, yra aukštai vertinamas ne tik lietuvių, bet ir popiežius Jonas Paulius II apdovanojo "Už Bažnyčią ir Popiežių" ordinu, kuris buvo įteiktas Pasaulio lietuvių katalikų kongreso baigiamajame baliuje, 1984.9.2 Toronte.

PETRAS KARUŽA. Redagavo Antanas Vaičiulaitis ir Bernardas Brazdžionis. Išleido Kazys Karuža, poeto, beletristo, laikraštininko brolis, gyvenąs 3675 Monon St., Los Angeles, CA 90027. Gaunama Draugo spaustuvėje, pas platintojus ir leidėją. 400 psl., kietais viršeliais. Kaina 15 dol.

Knygoje atspausdinta "Giesmės apie daiktus ir žmones", "Margi žiedai", "Aukštyn prie saulės", P. Kapsainio slapyvardžiu pasirašyti "Raštai" (Vaizdai, feljetonai ir aprašymai, straipsniai literatūros klausimais, knygų ir teatro recenzijos, teatras ir kinas, sukaktys ir sukaktuvininkai, nekrologai, atsiminimai ir Kazio Karūžos atsiminimai. Puikus brolio atminimui pastatytas paminklas.

MŪSŲ HORIZONTUOSE

— **Prof. dr. Vytauto Vardžio,** Oklahomos universiteto politinių mokslų skyriaus dekano, studija apie žmogaus teises Baltijos šalyse — Die Frage der Menschenrechte in Estland, Lettland und Litauen — vokiečių kalba išleido Vakarų Vokietijoje veikiantis Baltiečių institutas. Tai 30 puslapių atspaudas iš instituto metraščio "Acta Baltica" 22-jo tomo.

— **Rašytojas Vincas Kazokas** (g. 1919 m. sausio 15) širdies smūgiu mirė 1984.10.30 Sydney, Australijoje. Buvo Australijos LB savaitraščio "Mūsų pastogė" redaktorius. Yra išleidęs savo poezijos rinkinį, išvertęs

keletą knygų. Bendradarbiavo spaudoje, ypač "Ateityje", "Aiduose", "Į Laisvę" ir kt.

— **Linas Kojelis**, Baltųjų Rūmų tautybių reikalams pareigūnas Lietuvių respublikonų Illinois lygos, buvo išrinktas labiausiai pasižymėjusiu asmeniu — Man of the Year; spalio 24 d. įteikiant įgraviruotą metalinę plokštę Chicagos Tautiniuose namuose. Linas ir jo tėvas Juozas Kojelis yra mūsų žurnalo nuoširdūs bendradarbiai. Pagerbiamąjį Alto vardu sveikino dr. Jonas Valaitis ir LB vardu LB tarybos prezidiumo pirm. dr. K. Ambrozaitis.

— **Chicagos LFB** sambūrio valdybą sudaro: pirm. dr. Petras Kisielius ir nariai: Anatolijus Kairys, Ona Kavaliūnienė, Vytautas Kazlauskas, dr. Juozas Kizys ir Kazimieras Kriaučiūnas.

— **Balys Raugas**, Delran, N.J., pakviestas perėmė "Kario" žurnalo redagavimą. Buv. LFB Centro valdybos pirm., taip pat redaguoja visų šv. Kazimiero minėjimų leidinį.

— **Rašytojas Jurgis Gliauda** parašė naują romaną "Kovo ketvirtoji", iš šv. Kazimiero gyvenimo paskutiniųjų dienų. Viršelį piešė Paulius Jurkus.

— **Clevelando** LFB sambūriui vadovauja valdyba iš pirm. Juozo Ardžio, sekr. Vytauto Brizgio ir ižd. Juozo Damušio.

— **Aloyzo Barono** vardo konkurso premija paskirta **Jurgiui Gliaudai** už novelę "Labirinte". Lietuvių rašytojų draugijos sudarytoji novelės konkurso komisija iš pirm. dr. Mirgos Pakalniškytės - Girniuvienės, Antano Gustaičio ir Stasio Santvaro iš devynių atsiųstų novelių atrinko Meduzos slapyvardžiu pasirašytą novelę. Šių metų premijos mecenatas buvo **dr. Zigmas Brinkis**.

— **Dr. Petras ir Stefanija Kisieliai** yra 1985 metų Aloyzo Barono vardo

LFB tarybos prezidiumo pirmininkas dr. Vytautas Majauskas, pamiršęs žiemos malonumus ir slidininkų sveikatos rūpesčius, atsidūrė Floridoje — saulės ir Atlanto bangų globoje.

Arch. Edm. Arbo
spalvota grafika

novelės konkurso mecenatai. Premija — 500 dol.

— **Į Laisvę fondas** lietuviškai kultūrai ugdyti išleis okup. Lietuvoje mirusio kultūrininko ir "Naujosios Romuvos" redaktoriaus Juozo Keliuočio atsiminimus, kurie slaptais keliais pasiekė išeivijos lietuvius. Knygoj aprašoma autoriaus dviguba tremtis į Sibirą pokario metais. Pirmą kartą J. Keliuotis buvo ištremtas neva dėl ryšių palaikymo su partizanais, dėl "šmeižiančios" literatūros platinimo. Šie mesti kaltinimai nebuvo įrodyti. Sąžiningų rašytojų dėka jis po dviejų metų buvo sugrąžintas Lietuvon, bet saugumas vėl greitai sufabrikavo antrą bylą ir jis vėl buvo ištremtas į Sibirą, iš kur sugrįžo tiktai po Stalino mirties. Planuojama šiuos atsiminimus išversti ir į kitas kalbas.

— **Petras Milašius,** Clevelando LFB sambūrio narys, yra vienas iš stambiausių lietuviškųjų darbų rėmėjų Clevelande. Be Lietuvių Fondui įneštų 11,000 dol., jis, dirbęs tiktai darbininku automobilių pramonėje, įvairiems lietuvių projektams remti yra paaukojęs per 25,000 dol. Keletas žymesnių pažymėtini: Lituanistinei katedrai 2,000 dol., liet. Dievo Motinos parapijai 4,000 dol., Kento valstybinio universiteto lituanistikos stipendijai 1,100 dol., Grandinėlei 2.000 dol., Clevelando vyrų oktetui 2.000 dol., Tėvynės garsams 2,000 dol., ir t.t.

— **Dr. Kazys Pemkus,** Ateitininkų Federacijos vadas su valdyba ir specialiu komitetu ruošiasi 1985 m. įvykstančiam Ateitininkų kongresui.

— **Dr. Antanas Razma,** vienas iš Lietuvių Fondo pradininkų, naujai išrinktas LF valdybos pirmininku. LF pagrindinis kapitalas peršoko 3 mil. ribą, kai paskelbtasis 50,000 dol. vajus, kad gautų pažadėtą 100,000 dol. auką, gerai pasisekė. LF ateities tikslas — 5 mil. dol. pagrindinis kapitalas.

— **Dr. Kazys Ambrozaitis,** dirbąs Gary ir Merrillville metodistų ligoninėse kaip radiologas specialistas ir 24 metus kaip tų ligoninių radiologijos direktorius, gruodžio 2 d. buvo pagerbtas gydytojų, biznierių ir visuomenininkų pokylyje, kur buvo įteiktas "Distinguished Service Award" žymuo.

Mielas Skaitytojau,

Prašome apsimokėti, jei dar nesi to padaręs, prenumeratą. Prenumeratos mokesčiu ir auka palaikai "Į Laisvę" leidimą. Laiku atsiskaitydamas sumažini brangias pašto išlaidas ir administracijos darbą.

Administratorius

29-toji Lietuvių Fronto bičiulių studijų ir poilsio savaitė bus 1985 m. liepos 28 — rugpiūčio 4 dienomis Dainavoje.

Planuokime ir dalyvaukime!

LFB centro valdyba

KATALIKYBĖ IR INTELIGENTIJA ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVOJE

JUOZAS BOČYS

Okup. Lietuva

Neretai tenka išgirsti priekaištų dabartinės Lietuvos inteligentijos adresu dėl to, kad didelė dalis inteligentų nesirūpina savo tautos kultūra ir jos likimu, yra prisitaikėliai, savanaudžiai, perdėm lojalūs tarybiniam režimui.

Tokie priekaištai žymia dalimi yra teisingi, bet vis dėlto reikėtų pabandyti daugiau išsiaiškinti, ar visais atžvilgiais didžioji Lietuvos inteligentų dalis yra pasyvi prisitaikėlė prie režimo, o jeigu taip, tai kokios priežastys tai nulemia. Gal galėtume mūsų inteligentijos gyvenime įžvelgti ir kai kurių gaivesnių ir optimistiškesnių niuansų?

Inteligentų padėtis Tarybų Lietuvoje iš tikro yra sunki ir komplikuota. Inteligentija, ypač humanitarinė, yra labiausiai ideologizuojama, indoktrinuojama visuomenės dalis. Tiesa, tarybinis pilietis yra pradedamas ideologizuoti jau nuo vaikų darželio, tačiau studentija — būsimoji inteligentija gauna itin didelę, be to, susistemintą, argumentuotą ideologijos porciją (tokių disciplinų, kaip: dialektinis ir istorinis materializmas, TSKP istorija, politinė ekonomija, mokslinis komunizmas, ateizmas — pavidalu). Beje, šis ideologinis poveikis nėra labai įtaigus, jis yra gana paviršutiniškas dėl savo deklaratyvumo, dogmatiškumo ir atotrūkio nuo gyvenimo realybės, bet vis dėlto studentų, bent jau dalies, sąmonėje palieka pėdsaką. Pirma, dėl to, kad tarybinė studentija yra gerokai nutolusi, tiksliau, nušalinta nuo daugelio gyvenimo tikrovės sričių (su kuriomis susiduriama baigus aukštąjį mokslą), todėl nelabai sugeba ideologiją vertinti tikrovės požiūriu. Antra, studentija neturi galimybės plačiau susipažinti su marksizmui alternatvvinėmis filosofinėmis ir socialinėmis koncepcijomis, todėl komunistinei ideologijai konceptualaus, teoretiškai argumentuoto mąstymo lygmenyje nelabai turi ką priešpastatyti. Tarybinė aukštoji mokykla nemoko studentų savarankiškai mąstyti socialiniais klausimais. Mokyklos uždavinys ideologijos požiūriu yra ugdyti standartiškų įsitikinimų "masinius piliečius", patikliai priimančius oficialiąją propagandą.

Todėl jaunuoliai, baigiantys tarybines aukštąsias mokyklas, pagal savo pasaulėžiūrą daugiausiai yra paviršutiniški, primityvoki,

netgi vulgaroki materialistai, retai kada turintys gilius materialistinius įsitikinimus arba mokantys juos argumentuotai ginti. Reikia pripažinti, kad studentų ir jaunųjų inteligentų tarpe nestoka ir religingų arba bent jau nepriimančių materializmo jaunuolių (tai atskiras klausimas), tačiau didžiuma pradedančių inžinierių, medikų, mokytojų ir t.t. vis tik savo pasaulėžiūra yra paviršutiniški materialistai (kas ne visada reiškia, kad jie būtų komunistai, tarybinio režimo šalininkai).

Religijos atžvilgiu šitokie materialistai yra indiferentai, jie religijai nėra priešiški, o neretai net daugiau ar mažiau palankūs. Daugelio netikinčiųjų palankumą religijai lemia netiesioginiai veiksniai, ypač ta aplinkybė, kad Bažnyčią persekioja valdžia. Jauni specialistai dažnai kalba: "Aš pats į dievą netikiu, tačiau religija niekam nieko blogo nedaro". Arba taip: "Aš pats netikiu, bet suprantu, kad religija, atsisakiusi kai kurių archaizmų, mūsų visuomenei yra labai reikalinga". Vienas gabus jaunas specialistas atvirame pokalbyje draugams pasakė, jog norėtų būti giliai religingas. Daug indiferentų religijai (katalikų Bažnyčiai) yra palankūs dėl dorovinių, tautinių, kultūrinių motyvų. Taigi viešoji, bet ne oficialioji, visuomenės nuomonė religijai, Bažnyčios veiklai Lietuvoje yra esmėj palanki, nepaisant netoli keturiasdešimtmečio inertingos ateistinės propagandos. Dauguma indiferentų ateistinės propagandos nemėgsta, į propagandininkus žiūri su pajuoka ar panieka. Neveltui direktyviniuose nurodymuose ateistinės propagandos bei auklėjimo klausimais pastaruoju metu dažnai primenama, kad reikia kovoti ne tik su religija, bet ir su abejingumu religijai, tuo labiau su pakantumu, tolerancija Bažnyčiai. Ateistinio auklėjimo tikslas esąs ugdyti ne ateistus — indiferentus, bet karingus ateistus, giliai neapkenčiančius bet koki religingumo apraiškų. Veidmainingai teigiama, kad Tarybų Sąjungoje visų konfesijų tikėjimas yra laisvas ir nevaržomas, bet kartu pabrėžiama, kad kiekvieno komjaunuolio, tuo labiau komunisto, pagaliau kiekvieno tarybinio inteligento pareiga yra visur ir visada kovoti su "religiniais prietarais". Tiesa, spaudoje tai rašyti vengiama. Šiaip ar taip, žodinės kampanijos prieš religinį indiferentizmą pasekmės yra greičiau priešintos tam, ko nori ateistinės propagandos vadeivos.

Deja, pasaulėžiūrinis materializmas tolesniame gyvenime daug kam puikiai susiderina su pragmatiniu materializmu, karjerizmu, moraliniu nihilizmu, korupcija. Ne vieno karjeristo pasaulėžiūra galėtų būti reziumuojama taip: "Jeigu tikrovė yra tik materija, vadinasi, gyvenimo prasmė tėra medžiaginės gėrybės,

malonumai, valdžia, garbė". Vis daugiau žmonių šiandien supranta, kad totalinės materialistinės pasaulėžiūros į žmonių sąmonę diegimas yra viena iš dvasinių priežasčių šių dienų Lietuvoje paplitusių blogybių, kaip savanaudiškumas, gobšumas, korupcija, girtavimas, nusikalstamumas.

Savo profesinio darbo srityje inteligencija, labiau negu kitų socialinių sluoksnių žmonės, yra susijusi su oficialiąja ideologija ir biurokratija, valdžios aparatu, administracija, nuo pastarosios daugiau priklauso. Galima tvirtinti, kad inteligentija Tarybų Lietuvoje (skirtingų profesijų — savaip) yra labiausiai prie režimo pririštas, sociališkai mažiausiai savarankiškas gyventojų sluoksnis. Dėl to inteligentai, labiau negu kitų sluoksnių žmonės, yra tiesiog priversti veidmainiauti, slėpti, maskuoti savo tikruosius įsitikinimus, juos reikšti tik siauroje privataus gyvenimo srityje. Priešingu atveju gresia darbo praradimas, o tai dažniausiai atima galimybę iš viso dirbti pagal savo profesiją. O tai, atsižvelgiant į ekonominius gyvenimo sunkumus, nėra mažareikšmis dalykas. Dėl to mokytojui ar aukštosios mokyklos dėstytojui darbo praradimas yra kur kas skaudesnis, netgi tragiškesnis, negu, pavyzdžiui, darbininkui. Be to, vidutinioji inteligentija yra mažiausiai apmokamas, neturtingiausias gyventojų sluoksnis, turintis mažiausiai nelegalių pajamų, beveik neprieinantis prie materialinių gėrybių ir negalįs jų vogti.

Dėl šių priežasčių vidutinioji mūsų inteligentija (mokytojai, dėstytojai, mokslo ir kultūros darbuotojai ir pan.), kuri gyvena tik iš darbo atlyginimo ir vos suduria galą su galu, yra "tylioji", "paklusnioji", tiksliau, priversta tokia būti mūsų visuomenės dalis. Bet tai ne visada reiškia, kad ši inteligentų dalis iš tikro būtų abejinga kultūrai, tuo labiau, kad ji pilnutinai priimtų tarybinį režimą. Prisitaikoma daugiausia tik išoriškai. Vidutinis inteligentas yra savotiškas "masės žmogus", valstybės tarnautojas, — jis maždaug laiku ateina į darbą, pasyviai atsėdi susirinkimuose, kantriai atstovi eilėse prie pomidorų ir tualetinio popieriaus, nes yra priverstas taip daryti, kad galėtų išmaitinti vaikus, o dažnai tik į senatvę gauti valdišką ankštą butą. Jis negali drąsiai eiti į bažnyčią arba reikšti savo politinius įsitikinimus, nes tuo pretekstu jį išmes iš eilės butui gauti, darys kliūčių jo sūnui ar dukrai įstoti į institutą ir pan. (čia dar palyginti švelnios valdžios sankcijos). Darbininkas ar kolūkietis šiuo atžvilgiu yra savarankiškesnis, jį mažiau ideologiškai kontroliuoja, nors nemažai išnaudoja.

Tačiau paskutiniu metu aiškėja, kad ši inteligentų dalis darosi vis reikšmingesnė išlaikant tautinę sąmonę, ypač dorovingumą,

netiesiogiai ir religingumą, kaip esminius tautinės sąmonės elementus. Atrodo, kad šiuo požiūriu vidutinė inteligentija atsistoja šalia valstietijos, tradicinės lietuviško tautiškumo ir religijos saugotojos, o kai kuo pradeda valstietiją pralenkti.

Vidutinioji inteligentija mažiau už valstiečius, t.y. kolūkiečius, girtuokliauja, nes tam neturi lėšų, be to, yra sąmoningesnė. Tai yra blaiviausia mūsų tautos dalis. Daugiausia kovotojų už blaivybę yra iš jos tarpo. Šių inteligentų šeimose paprastai auga bent du vaikai, atgyja įsitikinimas, kad šeimai laimę duoda geri vaikai, netgi darosi savotiška gera mada turėti ne vieną, o daugiau mažylių. (Gaila, šių eilučių autorius neturi po ranka statistinių duomenų šiais klausimais).

Šie vidutiniosios inteligentijos bruožai krinta į akis dėl to, kad kaimuose (anaiptol ne visose Lietuvos dalyse) nemažėja kai kurios negerovės: girtavimas, amoralumas, cinizmas, abejingumas tikėjimui. Kaimuose kai kur gausėja šeimų skyrybų, kas bent prieš 10 metų buvo retas dalykas. Dažniausia skyrybų priežastis — vyrų girtavimas ir storžieviškumas. Kaimuose gausu eismo nelaimių ir savižudybių, taip pat daugiausia dėl girtavimo. Kai kur kaimuose labai trūksta jaunų merginų (išeina į miestus), kitur nėra jaunų vyrų, dėl ko negausėja jaunų šeimų.

Girtavimo priežastys — atskiras, sudėtingas klausimas. Viena iš priežasčių ta, kad kaimo žmogus yra nuolatos morališkai žlugdomas, nes jis yra pusiau beteisis asmuo, o jis daug kur tiesiogiai priklauso nuo kolchozo valdžios — nuo brigadininko ar pirmininko valios. Kaimiečiai turi labai daug ir sunkiai dirbti, sėjos ar rugiapjūtės metu — neretai dienomis ir naktimis. Didelės darbo normos kolchozo laukuose paskiriamos net nėščioms moterims. Beteisiškumas ir sunkus darbas vyrišką kaimiečių pusę natūraliai skatina girtauti. Padėtis nedaug gali pagerėti net jeigu kolchozo valdžia yra protinga ir žmoniška. Kolchozo pirmininkui netgi sunku būti žmoniškam, nes aukštesnė valdžia iš jo reikalauja vis didesnės produkcijos, be to, trukdo protingiau tvarkytis nereikalingais nurodinėjimais ir pamokymais.

Kita kaimo girtavimo priežastis yra ta, kad čia parduotuvėse visada yra stiprių alkoholinių gėrimų (degtinės ir prasto, alkoholizuoto vyno). Beveik nebūna gerų natūralių vynų, šampano ir pan. Be to, rajonams reikia vykdyti alkoholio pardavimo planą, kurio neįvykdžius, sutrinka finansai — nėra iš ko mokėti atlyginimų. Dėl to būna atvejų, kad kaimo žmonės yra net skatinami pirkti ir gerti prastos kokybės alkoholinius gėrimus. Žmonijos istorijoje turbūt nebuvo tokios santvarkos (net kapi-

talizmo pradžioje), kurios ekonomika tokiu laipsniu, kaip Sovietų Sąjungoje, remtųsi alkoholizmu.

Dėl šių priežasčių tradiciniai kaimo dorovės pastatai yra gerokai susilpnėję. Be to, aktyviausioji kaimo jaunuomenės dalis išeina į miestus, nors ten materiališkai gyventi yra sunkiau, tačiau darbas yra lengvesnis, be to, žmogus yra laisvesnis negu kaime. Dauguma kaimo žmonių supranta savo sunkios būklės priežastis ir tai teikia vilčių, kad gyvenimo sąlygoms pasikeitus minėtosios negerovės pradėtų nykti.

Inteligentija, iš viso miestiečiai, yra objektyviai geresnėje būklėje negu kaimo žmonės, nes darbo požiūriu yra laisvesni, savarankiškesni. Sunkesnėje būklėje yra tik kaimo inteligentai (mokytojai, gydytojai, agronomai), nes ji daugiau ir gana neaprėžtai, netiesiogiai priklauso nuo vietinės valdžios.

Čia suminėtos ir dar daug neminėtų priežasčių nulemia tai, kad vidutinioji inteligentija, kuri yra gana gausi, darosi Lietuvoje pagrindinė, be to, *sąmoningai įsitikinusi*, tautinių ir religinių vertybių saugotoja. Šias vertybes išlaiko ir kaimas bei darbininkai, tačiau jie tai daro daugiau gaivališkai ir išoriškai. Tiesa, ir kolūkiečių bei darbininkų tarpe netrūksta blogiui atsparių žmonių, tvirtai įsitikinusių savo tautos patriotų, tačiau kasdieniniame gyvenime jie nedaug tegali savo įsitikinimus pareikšti, tuo labiau dirbti tautiškai svarbų darbą. Inteligentija, ypač jaunesnė karta, pradeda geriau suprasti fundamentalių vertybių — dorovės, religijos, tautiškumo — svarbą kaip atskiram žmogui, taip ir tautos likimui. Grįžimas prie šių vertybių darosi sąmoninga didelės inteligentų dalies orientacija.

Dėl čia suminėtų priežasčių inteligencijos ir valstiečių (kolūkiečių) bei darbininkų religingumas daug kuo skiriasi. Valstiečių ir darbininkų tarpe daugiau išlieka tradicinis religingumas, kurio svarbiausias elementas yra bažnyčios lankymas, laikymasis kai kurių pagrindinių katalikybės sakramentų. Valstiečiai viešai tuokiasi bažnyčioje, krikštija vaikus, su bažnyčia laidoja mirusius, gana gausiai dalyvauja pamaldose, ypač per pagrindines šventes. Kolchozų valdžia į tai beveik nesikiša, nebent tik tada įsikiša, kada šventė sutampa su neatidėliojamais ūkio darbais. Dažnai tenka girdėti, kad kolchozai netgi duoda mašinas tikintiesiems važiuoti į bažnyčią, dėl ko aukštesnė (rajono) valdžia kolchozų vadovybę bara. Kaimo žmonės beveik visi bažnyčioje tuokiasi ir krikštija, dėl ko labai nerimauja partinė respublikos vadovybė bei karingieji ateistai. Per svarbesnes šventes galima pamatyti nemažai kaimo jaunimo (merginų ir vaikinų), einančio prie šv. komunijos.

Tačiau tai yra tik matomoji arba apeiginė kaimo žmonių re-

ligingumo pusė, nedaug ką sakanti apie vidinę, dvasinę jo pusę. Šiuo požiūriu kaimo žmonių tikėjimas yra gana negilus, savo išraiška — tradiciškas, kai kada ir primityvus. Atlikinėdami pagrindines bažnytines apeigas, žmonės gana menkai nusimano apie dvasinį jų turinį, kai kam tai iš viso nerūpi. Labai atsilikęs yra religinis žmonių švietimas, nes tam nėra elementariausių sąlygų. Vaikai paviršutiniškai ir nesistemingai religiškai paruošiami, vaikų mokymas bažnyčiose yra viena labiausiai saugumo persekiojamų ganytojiško darbo sričių, katastrofiškai trūksta religinės literatūros — Šventraščio, katechizmų, maldaknygių ir kt. Žmonės naudojasi prieškarine, o kartais dar XIX amžiaus išleista literatūra. Šio rašinio autorius ne kartą yra girdėjęs, kaip per šermenis giedama iš carizmo laikais išleistų knygų, kurių žodynas yra užterštas polonizmais, o daugelis žodžių ("tajemnyčia", "mučelnykas", "apieravonė" ir pan.) jau vidutiniajai žmonių kartai yra sunkiai suprantami arba atrodo juokingi. Žmonės dėl to nekalti, o kalta sovietinė valdžia, kuri, pasauliui melagingai kalbėdama apie religijos laisvę Sovietijoje, religinės literatūros platinimą ir religinį vaikų mokymą traktuoja kaip politinius nusikaltimus.

Kaimo ir mažų miestelių tikintieji, jų viešas tradicinis arba bažnytinis religingumas dabartinėmis sąlygomis yra pagrindinė Lietuvos katalikų Bažnyčios atrama.

Lietuvoje, kaip ir kitur Rytų Europoje, Bažnyčia yra ir ateityje neabejotinai bus religijos branduolys, kartu atliks ir nepamainomas dorovinio bei tautinio auklėjimo funkcijas.

Inteligentija, žiūrint išoriškai, yra žymiai mažiau religinga negu kaimo žmonės, nes mažiau lanko bažnyčią. Šito priežastis, kaip jau minėta, yra ta, kad inteligentija yra labai paveikta ideologiškai. Be to, inteligentai paprasčiausiai bijo viešai reikšti savo tikėjimą, nes tai jiems gali labai brangiai kainuoti. Kaimo žmogus, būdamas labiau priklausomas nuo tiesioginės valdžios, nebijo prarasti darbo, tuo tarpu inteligento padėtis kitokia — darbo praradimas jam dažnai reiškia ir profesijos praradimą. Dėl to net ir religingi ar bent religijai prijančiantys inteligentai vengia lankyti pamaldas, bažnyčioje viešai tuoktis, krikštyti vaikus. Daug kas šitai daro slaptai, bet tai, deja, ir lieka šeimos arba siauro artimųjų ratelio paslaptimi. Dabartinėje Lietuvoje, ginant religijos teises, yra labai svarbu viešai ir atvirai dalyvauti religiniame gyvenime, tačiau inteligentija šitai mažiausiai gali sau leisti.

Tačiau tokia padėtis visai nereiškia, kad inteligentija iš tikrųjų būtų mažai religinga. Inteligentas yra atgrasintas nuo religijos, atpratęs nuo Bažnyčios, bet

nebūtinai yra abejingas religijai plačiąja prasme. Vakarykštis paviršutiniškas materialistas, susidurdamas su gyvenimo sunkumais ir netikėdamas komunistine propaganda, suabejoja ir materializmo, kaip pasaulėžiūros, teisingumu. Jis darosi tolerantiškas alternatyvinėms marksizmo pasaulėžiūros kryptims, tame tarpe ir religijai, jomis gyvai domisi. Išvarginta nepaliaujamos oficialiosios propagandos, kasdieninio gyvenimo sunkumų ir moralinio cinizmo, didelė dalis inteligentijos savaime krypsta prie aukštesnių dvasinių vertybių, kartu ir prie religijos. Žmonės Lietuvoje yra labai pasiilgę to, kas kilnu, tauru, šventa, kas teikia tikrąją gyvenimo prasmę. Apie tokį pasiilgimą byloja ne tik pokalbiai siauruose rateliuose, bet ir spaudoje (oficialioje) kaskart pasirodantys samprotavimai.

Lietuvoje inteligentijos tarpe paskutiniais metais yra pastebimas dvasinio gyvenimo ir religinės minties suaktyvėjimas, ką galima kiek sąlyginai pavadinti nebažnytiniu religingumu. Tai būdinga daugiausia vidutiniajai inteligentijai, nes aukštoji inteligentija (profesūra, žymūs menininkai, rašytojai), žinoma, ne visa, yra perdaug prisitaikiusi, ne tik realiai, bet ir dvasiškai, prie sovietinio režimo. Nors, atrodo, kad ir jos tarpe yra galimi lūžiai ir posūkiai.

Nebažnytinis ar neinstitucinis religingumas yra paplitęs Vakarų šalyse, tačiau Lietuvoje jis yra kitoks negu Vakaruose. Lietuvoje nebažnytinis religingumas nėra savotiška opozicija Bažnyčiai, kas būdinga Vakarų visuomenei, o tik besiformuojanti savita religinio gyvenimo forma sovietinio režimo sąlygomis. Beje, kai kurie veiksniai, sąlygojantys nebažnytinį religingumą Vakaruose, yra būdingi ir Lietuvai.

Apie nebažnytinio religingumo formavimąsi Lietuvoje byloja augantis žmonių domėjimasis religija apskritai, kaip dvasinio gyvenimo būdu. Nelabai svarbu kokia religija, svarbu, ką ji gali duoti gero šiuolaikiniam žmogui, kiek gali patenkinti jo dvasinius poreikius, būti dvasinė atsvara realybės sunkumams ir beprasmybei. Visuose sovietinės imperijos gyventojų sluoksniuose yra jaučiamas dvasinis vakuumas ir daug žmonių supranta, kad tą vakuumą gali užpildyti religija, ieško būdų su ja suartėti. Tai padaryti nevisada yra lengva, tad naudojamasi tais religinės išminties šaltiniais, kurie yra prieinami.

Lietuvoje inteligentija, ypač jaunesnio amžiaus, gyvai domisi krikščionybe ir Rytų religijomis, ypač budizmu, stengiamasi susipažinti su pirminiais šių religijų šaltiniais, žymiais šiuolaikinių teologų darbais. Labai mėgiami, nors sunkiai gaunami, A. Maceinos veikalai. Cirkuliuoja gana gausi nelegali religinė literatūra. Religija dažniausiai domimasi intelektualinių interesų plotmėje,

tačiau daug kas bando religijos tiesomis vadovautis gyvenime, savaip jas interpretuodamas, surasti savito tikėjimo kelią. Toks religingumas, žinoma, yra labai individualizuotas, bet už tai jis yra gyvas ir neformalus, reikalingas žmonėms, padeda jiems išlaikyti dorovingumą, atsispirti ateistinei propagandai.

Dėmesys religijai sutampa su inteligentijos tarpe plintančiu domėjimusi Rytų medicina, ekstrasensais, mistika ir pan. Tokie interesai, žinoma, yra tolimi tradiciniam katalikiškajam tikėjimui, bet vis tik jie griauna materialistinės pasaulėžiūros, tuo pačiu ir marksistinio ateizmo pagrindus.

Sunku būtų ką nors aiškaus pasakyti apie religijos ieškančių žmonių santykį su bažnytiniu religingumu. Daug kas Bažnyčiai yra tolimi dėl anksčiau minėtų priežasčių, taip pat dėl to, kad Bažnyčia Lietuvoje yra gana tradicinė, gal net archaiška. Tai yra pasekmė tos nenormalios padėties, kad Lietuvos katalikų Bažnyčia yra izoliuota nuo katalikiškojo pasaulio. Daugelio jaunų inteligentų Bažnyčios tradiciškumas, įprastos bažnytinės apeigos netraukia, nors labiau išsilavinę ir moderniškesni kunigai su jaunais inteligentais lengvai randa bendrą kalbą. Gyvas domėjimasis religija (nesvarbu kokia) nevienam jaunam inteligentui ilgainiui padeda giliau suprasti ir bažnytinio religingumo prasmę.

Reikia pasakyti, kad bažnytinį ir nebažnytinį religingumą galima atskirti labai apytikriai, tačiau neabejotina, kad religija Lietuvoje plėtojasi šiom dviem kryptim, tarp kurių iš esmės nėra priešiškumo. Be to, atrodo, kad tai yra tik pradžia įdomaus proceso, ateityje galinčio stiprėti, virsti plačiu tautos dvasinio gyvenimo suaktyvėjimu, atgimimu. Žymioje vidutiniosios inteligentijos dalyje vyksta iš šalies nepastebimas, bet tautos ateičiai svarbus vyksmas. Todėl Lietuvos inteligentiją reikėtų vertinti atsargiau, įžvelgti joje daugiau skirtingų tendencijų.

Kalbant apie dabartinę Lietuvos inteligentiją, būtina atsisakyti trafaretinės schemos: "Jeigu viešai nereiški savo opozicinių įsitikinimų, vadinasi, daraisi režimo sąjungininkas, nes režimui pakanka, kad žmonės tylėtų". Suprantama, garbė tiems žmonėms, kurie drįsta savo opozicinius įsitikinimus reikšti viešai ir kovoti iki galo. Jie daug padarė, kad Lietuvos laisvės klausimas šiandien plačiai skambėtų pasaulyje. Tačiau neteisinga reikalauti, kad kiekvienas būtų didvyris. Ne visi gali ir moka viešai kovoti, ne visi tam reikalui yra pasiruošę. Nuolatinis tylus darbas gali būti nemažiau prasmingas už viešą veiklą, didvyrio balsas nedaug reiškia, jeigu neturi gausingo, tegul ir tylaus, užnugario.

LIETUVOS OKUPACINĖS "SAVIVALDOS" ADMINISTRACIJA, JOS ŽINYBŲ SU MASKVA IR TARPUSAVIO SĄVEIKA

DR. KAZYS ERINGIS

Kalbėti prabėgmais, tiek kiek leidžia glaustai pasakyti šio straipsnio apimtis, apie Lietuvos okupacinės "savivaldos" administraciją — reiškia kalbėti apie valdžią atskirose vietovėse (vlastj na mestach). Tai reiškia, kad Maskvos diktatūrinė absoliutizmo valdžia, sutinkamai su veikiančiomis direktyvomis ir slaptais uzusais, yra pilnai įgyvendinta mažiausioje administracinėje celėje (pvz. adm. rajone). Tai anaiptol ne decentralizuota valdžia, bet tik viską galinti daryti vietoje (įkalinti žmogui išnykstant be pėdsakų, deportuoti, provokuoti, žudyti ir pan.) centrinės valdžios vardu. Suprantama, tai galioja ne visam okupaciniam laikotarpiui vienodai. Ir dar: rusiškasis imperializmas pasižymi tuo, kad ir monarchizmo, ir sovietų dogma šventiviškiau yra "nušvitinta" užgrobtuose kraštuose. Tačiau beatodairiškumas stipriau yra išreikštas didžiosiose tautose (pvz. ukrainiečių, gal kazachų).

Konkretizuojant pabrėžtina, kad Sovietų Sąjungos komunistų partijos valdančioji klika remiasi rusų "deržimorda". Tai rusų tautos nusikaltėlių padugnės, kurios įsisavinę kosmopolitinį marksizmą žudymo praktikos reikalams pajungė jį rusų imperializmo tikslams. Sovietų Sąjunga — tai tik marksizmo - leninizmo dogmos fikcija. "Sovietų Sąjunga" yra meluota kategorija. Po jos skraiste slepiasi Sovietų Rusija, carų imperializmo tęsėja šiuolaikiniame pasaulyje. Po ta skraiste yra slepiamos pavergtos tautos ir užkariautos valstybės.

Turint omenyje minėtas ištakas, mūsų pavergta ir teriojama tauta turi reikalą beveik su puse amžiaus užsitęsusia komunistinės Rusijos okupacija ir su jos okupacine administracija.

Lietuvos okupacinio režimo priešakyje ir aukščiau už viską stovi Sovietų Sąjungos komunistų partija, jos centro komitetas ir politinis biuras. Praktiškame gyvenime tai "Alfa ir Omega", privaloma kartoti nepailstant. Įsidėmėtina ant visados, kad Lietuvos komunistų partijos ir jos centro komiteto nėra. O yra tik pasaulio viešosios nuomonės klaidinimui fikcija — melagingas užrašas ant Vilniaus rūmų, skelbiąs, kad juose esąs Lietuvos komunistų partijos centro komitetas. Tikrovėje — tai Sovietų Sąjungos komunistų partijos teritorinis komitetas. Taigi, akivaizdu, kad 42 rajoninių, o ir 15 respublikinio pavaldumo miestų bei jų rajonų Lietuvos komunistų partijos komitetų taip pat nėra. Yra tik sovietų, t. y. užsienio kompartijos agentūros, nepriklausomai nuo to kokios tautybės kadrai ten dirba.

Lietuvos komunistų partija buvo panaikinta 1941 m. balandžio 17 - 21 dienomis. Tai atsitiko po 10 mė-

nesių sovietams užgrobus Lietuvą, kai ta partija jau buvo atlikusi Lietuvos valstybės duobkasio vaidmenį. Prieš pat Maskvai užgrobiant Lietuvą, 1940 metų balandžio mėn. buvo perregistruoti Lietuvos komunistų partijos nariai,[1] kurių buvo tik 1,736. Iš jų Lietuvos žydai, kaip tautinė mažuma, sudarė 82.2%, lietuviai 15.8%, Lietuvos rusai ir kt. tautinės mažumos 2.0%. Kaip žinia, sovietai Lietuvą okupavo 1940 m. birželio 15 d. Praėjus pusei metų (1941.1.1) į Lietuvos komunistų partijos gretas jau buvo inkorporuota 958 Maskvos atėjūnai, daugiausia rusai, kurie jau sudarė 31.6% narių.[1] Vis daugiau infiltruojant atėjūnų ir svetimtaučių, kaip minėjome, Lietuvos kompartija buvo uždaryta, suliejant ją su Sovietų Sąjungos kompartija.

Pažymėtina, kad Lietuvos kompartija, panašiai kaip Latvijos ir Estijos, matyt egzistavo tik formaliai. Kaip nurodo A. Trapans,[2] Latvijos kompartijos nepriklausomumas nuo Sovietų Sąjungos komunistų partijos daugiau buvo regimybė, negu tikrovė. Tą patį liudija visa veikusios pogrindyje Lietuvos kompartijos istorija. Juo labiau, kad patekę Sovietų Rusijon pagrindiniai tos partijos veikėjai, beatodairiški lietuvių revoliucionieriai, karvedžiai ir kariškiai (Angarietis, Jankauskas, Kasperaitis, Putna, Smuškevičius, Uborevičius ir kt.), vos išdrįsę užsiminti apie partijos bei profesionalų savarankiškumą, buvo įkalinti ir sunaikinti.[3] Manoma, kad tik mirtis apsaugojo nuo sunaikinimo ir pagrindinį partijos aktyvistą V. Kapsuką. Ryšium su tuo, kaip du iš daugelio pavyzdžių, galima nurodyti pirmosios (1940 - 1941 m.) sovietų okupacijos faktus. Tada sovietai okupavę Lietuvą ėmė pašarus ir produktus armijai išlaikyti iš suvalstybintų ūkių ir už juos neatsiskaitydavo. Tuometinis Valstybinių ūkių valdybos direktorius V. Vazalinskas, jausdamas atsakomybę už grobstomą turtą, nuėjęs į taip vadinamą Lietuvos kompartijos centro komitetą paprašė pritarti atleisti jį iš einamųjų pareigų. Ten sekretorius Icikas Meskupas jam pareiškė: "Eik ir dirbk darbą, kuris tau pavestas, o kai būsi nereikalingas — būsi atleistas ir sušaudytas!" Kitas nemažiau būdingas pavyzdys iš daugelio paminėtas toks: Sovietai, okupavę šalį, panaikino Lietuvos krašto apsaugos ministeriją ir likvidavo Lietuvos kariuomenę. Ji buvo pertvarkyta į sovietų armijos 29-jį teritorinį šaulių korpusą. Daug kareivių ir karininkų, neišskiriant ir kariuomenės gydytojų, buvo areštuota, išvežta ir sunaikinta. Vyriausias korpuso gydytojas pulk. A. Matukas, susirūpinęs dėl areštų ir kariuomenės gydytojų išvežimo, pareiškė minėto korpuso politinei vadovybei, kad jis netekęs gydytojų negali atsakyti už karinio junginio medicininę tarnybą. Įsodintas pareigoms atėjūno politrukas įsakmiai pulkininkui pabrėžė, kad "Jeigu tu neatsakyti — naganas atsakys!" (suprask, būsi sušaudytas). Visa tai paryškina okupanto ir okupacinės administracijos, siautėjant atėjūnams, beatodairišką žiaurumą.

Sovietai, antrą kartą 1944 m. okupavę Lietuvą, gausiai įsodino į kompartijos ir administracijos vadovybę atėjūnų, daugiausia rusų, Lietuvai plėšti, kolonizuoti ir terorizuoti. Šalia partijos pirmojo sekretoriaus (t. y. pirmininko) A. Sniečkaus, centro komitete atsirado daugybė atėjūnų, aukštų pareigūnų ir biuro narių.

Lietuvos okupacinę administraciją sovietai suformavo ministerijų pagrindu, sujaukdami ir nuvertindami nepriklausomos Lietuvos 11 ministerijų ir joms tolygių įstaigų funkcijas. Kad europietiškiau atrodytų, Maskva savuosius "liaudies komisariatus" ir komisarus 1946 metais pavadino ministerijomis ir ministrais. Taigi, ir Lietuvoje ministerijų ir jų lygio įstaigų vadovai sudaro okupacinės administracijos "vyriausybę". Toje "vyriausybėje" 1946-1970 m. buvo labai daug atėjūnų.[4] Pavyzdžiui, 1946 - 1956 mėtais Ministrų tarybos pirmininką reprezentavo M. Gedvilas. Tuo metu jo *pirmuoju* pavaduotoju buvo ir šeimininkavo(!) atėjūnai V. Pisarevas (1946-1953), vėliau P. Levickis (1956-1958). Tuo tarpu *pavaduotojais* buvo taip pat atėjūnai D. Mamajevas (1946-1947), A. Sokolovas (1946 - 1954), V. Boreiko (1947 - 1949), K. Liaudis (1947 - 1950), A. Čistiakovas (1950 - 1958), P. Kulvecas (1965 - 1975), J. Rusenko (1975 ir dabar).

Okupanto atėjūnais užpildytos buvo ir ministerijos.[4] Valstybės saugumo (MGB)ministrais buvo D. Jefimovas (1946 - 1949), M. Gorlinskis (1949), P. Kapralovas (1949 - 1953). Miško pramonės ministru buvo A. Ponomariovas (1946 - 1948), Žuvų pramonės — A. Zasypkinas (1946 - 1949), Valstybės kontrolės — A. Jefremovas (1948 - 1958), Komunalinio ūkio — J. Sviščiovas (1946 - 1957) ir E. Karlo (1966 - 1971), Lengvosios pramonės — F. Teriošinas (1946 - 1953), Vidaus reikalų — P. Kondakovas (1953) ir K. Liaudis (1953 - 1954), Vietinės pramonės — S. Skodinas (1946 - 1947), P. Kurys (1947 - 1949), N. Kaluginas (1949 - 1951), V. Boreiko (1951 - 1953) G. Kuskovas (1973 - 1975) ir G. Simenko (nuo 1975), Žemės ūkio — K. Liaudis (1947 - 1950), Statybinių medžiagų pramonės — N. Liubimcevas (1946 - 1953), Statybos — P. Šeremtjevas (1946 - 1948), V. Kotovas (1948 - 1950) ir A. Bialopetrovičius (1958 - 1962), Tarybinių ūkių — D. Mamajevas (1950 - 1953) ir P. Kučinas (1954 - 1956), Miško ir popieriaus pramonės — A. Ponomariovas (1948 - 1949) ir P. Kurys (1949 - 1951 ir 1953 - 1954), Vietinės ir kuro pramonės — V. Boreiko (1953 - 1957), Miestų ir kaimų statybos — K. Ufimcevas (1955 - 1957), Ryšių — N. Belianinas (1955 - 1968), Tekstilės pramonės — F. Teriošinas (1955 - 1956), Celiuliozės, popieriaus ir medžio apdirbimo pramonės — P. Kurys (1965 - 1968), Kaimo statybos — A. Bialopetrovičius (1965 - 1967), Baldų ir medžio apdirbimo pramonės — P. Kurys (1968 - 1980). Be to, vyriausybės narių teisėmis buvo šie atėjūnai valstybinių komitetų ir kt. įstaigų pirmininkai: Valstybės plano komisijos — A. Petrovas (1951 - 1956), Valstybės saugumo komiteto (KGB) — K. Liaudis (1954 - 1959), Gamybinio techninio mokymo komiteto — A. Dzisko (1966 - 1973), Plano komisijos pirmininko pirmasis pavaduotojas ministras B. Bialopetrovičius (1962 - 1963), Centrinės statistikos valdybos viršininkas B. Dubasovas (1960 - 1973) ir J. Rusenko (1973 - 1975), Vyriausios materialinio techninio tiekimo valdybos viršininkas J. Kiriuscenko (1971 - 1978).

Iki 1946 metų buvusiuose komisariatuose atėjūnų buvo dar daugiau, ir jie sutartinai plėtė Stalino terorą.

Todėl 1944 - 1953 metų, taip pat dar ir 1954 - 1956 metų laikotarpiai buvo patys kraupiausi Lietuvos istorijoje.

Stalino teroro metais Lietuvoje, siautėjant MVD vidaus kariuomenei ir jos karininkų vadovaujamiems vietinių naikintojų (skrebų) būriams, tautos intelekto kūrybinės galios buvo visiškai sutryptos. Apie to laikotarpio okupacinės "savivaldos" žinybų pozityvią tarpusavio sąveiką netenka nei kalbėti. Tai Maskvos okupacinių direktyvų žiauriausiomis aplinkybėmis įgyvendinimo laikas, piktnaudžiaujant valdžia ir valdžios priemonėmis. Tai žudymo, persekiojimo, trėmimų, bėgimo iš namų ir įkalinimo metai.

Tačiau Maskvos okupacinis režimas Lietuvoje nei kiek nepakito ir praėjus 40-čiai metų nuo antrosios sovietų okupacijos pradžios. Čia nėra prasmės tai plačiau nušviesti. Tik pažymėsime, kad Maskva, savo ir pavergtųjų tautų nelaimei, ir toliau atžagareiviškai žongleruoja Laisvės ir Tiesos vertybėmis, ir atvira absoliutizmo diktatūra dangsto visaliaudinės valdžios ir kolektyvinio vadovavimo skraistėmis. Okupantas gyvenimą užpildė įvairių teisinių aktų pakartojimais ir jų pagausinimais, dažniausiai priespaudą pasunkinant. Būdinga, kad darant pagal tuos aktus politinius sprendimus valdžia persistengia, o priimant ūkinius sprendimus — jų dažniausiai nepaisoma. Todėl gimtosios kalbos sfera siaurinama, rusifikacijos plečiama, religija laisvės vardu persekiojama.

Pažymėtina, kad okupacinės valdžios veiksmų beatodairiškumas 40 metų tarpsnyje bangavo ir banguoja, t. y. turi "potvynius ir atoslūgius". Taip visų pirma yra todėl, kad gyvneimas nestovi vietoje. O antra, sovietų sistema pasižymi tuo, kad ji visuomet skleidė ir skleidžia mitą apie melagingą jos tobulėjimą iš esmės: apie tariamąjį peraugimą į naujo (!) tipo demokratiją.

Turint omenyje tuos diktatūrinės elgsenos pulsavimus, pabrėžtinai neperiodizuodami praėjusį laiką, pažvelgsime į svarbesnes 40-ties metų okupacinės tikrovės išraiškas.

Būdinga, kad Maskva neturi nei pas save, nei juo labiau užgrobtuose kraštuose žmoniškos tvarkos pakeisti vyriausybę ir vadovaujančius kadrus. Anksčiau minėti ministrų tarybos pirmininko pavaduotojai, ministrai ir kiti taip pat susiję su KGB (MGB) viršininkaujantieji atėjūnai visų pirma, šalia teroro plėtimo, jaukė krašto teritorinį suskirstymą ir jo žinybų įtakos sferas. Tuo pretekstu buvo keičiami "vadovaujantys kadrai", taip pat ir "ministrai". Tai tikra daugpartinio parlamentarizmo gyvensenos parodija, tartum "liucipieriaus šokis".

Nepriklausomoje Lietuvoje buvo 23 apskritys, neskaitant Klaipėdos krašto. Šie administraciniai vienetai buvo suskirstyti į 267 valsčius.[5] Maskva, karine jėga okupavusi Lietuvą, jėga nušalino ir valstybinę administraciją. Antrosios okupacijos pradžioje tuoj susmulkino valsčius, kad panaikinti valdymo tradicijos likučius. 1948 m. Lietuvoje jau buvo 320 valsčių. Kad sugriauti nepriklausomos Lietuvos administracinį padalinimą ir galutinai panaikinti valstybės valdymo tradiciją, atėjūnas 1950 m. birželio 20 d. panaikino apskritis ir pagal Rusijos pavyzdį įsteigė keturias sritis (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių), panaikino valsčius

ir įsteigė 87 administracinius rajonus. Tuo buvo pašalinti iš administracinio aparato nepakankamai patikimi santvarkai tarnautojai, o taip pat ir susikompromitavę galvažudžiai (sužvėrėję skrebai, įvairūs inspektoriai ir kt.). Siekiant tų pačių tikslų, 1954 m. buvo sustambintos seniūnijos: iš 2,866 padaryta 1,224, pavadinant jas apylinkėmis. 1963 m. taip pat sustambinti rajonai: iš 87 padaryta 41 (šiek tiek priartėta prie apskričių!). Tais metais vėl sustambintos apylinkės: iš 1,224 padaryta tik 653 (ir čia šiek tiek žengta link valsčiaus buvusio ploto). Tokiu būdu rajonai maždaug užima pusę buv. apskrities ploto, o apylinkė — pusę valsčiaus ploto.

Toks administracinis teritorijos perjaukimas išplaukia iš sovietų diktatūros dogminės prigimties. Taip reikalaujama elgtis ne tik jaukiant teritoriją ar įstaigų priklausomybę, bet ir darbovietių kabinetus, kai vieną raudoną degraduotą poną ar diktatorių pakeičia kitas.

Dabar Lietuvoje yra 44 admin. rajonai ir 11 respublikinio pavaldumo miestų: Alytus, Birštonas, Druskininkai, Marijampolė (Kapsukas), Kaunas, Klaipėda, Neringa, Palanga, Panevėžys, Šiauliai ir Vilnius.[3] Tų miestų plėtimo ir plėtros programos priklauso respublikos kompetencijai. Taip buvo apsaugoti nuo visiško surusinimo Druskininkai, Palanga ir Neringa. Buvo atmestas tunelio statybos projektas nuo Kuršių marių sąsmauka iš Klaipėdos į Neringą, apribojant besaikį tranzitinį okupanto autotransportą iš Karaliaučiaus į Klaipėdą ir atgal. Bet atėjūnas trypia šias nuostatas ir niekindamas lietuvių tautą plečia tranzitinį autotransportą išilgai Kuršių Nerijos. Tuo užkišami poilsiniai Neringos keliai ir Klaipėdos keltai sunkvežimiais. Tuose saugomos gamtos keliuose ir poilsiui tarnaujančiuose keltuose lietuvis yra tik pastumdėlis mašinų aibėje, besisaugantis ar prašinėjantis okupanto pavežti. Mat čia keleiviniai autobusai tarnauja ne žmogaus patogumui, o valdžios kišenei.

Maža to, Maskva per komjaunimo organizaciją ir Rašytojų sąjungą pasiekė, kad Nidoje būtų pastatyti "Auksinių kopų" statiniai ir "Rašytojų rūmai" atėjūnams. Šie abu statinių kompleksai yra įterpti pusiaukelėje tarp Nidos kurorto ir jūros paminklinės parabolinėse kopose taip, kad tas kopas ir jų brandžius saugomus pušynus sunaikinti. Takų takais žmonių srautas slenka miškais į miestelį ir atgal, į jūrą ir atgal. Ir todėl saugoma augalinė danga yra žuvimo išvakarėse, o kopas griauna betvarkė. Miestų statybos projektavimo institutas ir Neringos architektas priešinosi šių statinių vietos parinkimo užmačiom, bet veltui. Lietuvos statybos reikalų komitetas ir Gamtos apsaugos komitetas nesugebėjo atsispirti atėjūno valdžios savivalei, nors įstatymai ir buvo komitetų pusėje.

Atskirai tiksliną paminėti Lietuvos TSR liaudies ūkio tarybą, kuri buvo įkurta 1957 metais.[4] Tai įstaiga, superministerija pramonei ir statyboms valdyti. Tai savitas 1917 metais Sovietų Rusijoje įkurtos Aukščiausios liaudies ūkio tarybos prototipas. 1919 m. sausio 20 d. buvo įsteigta ir Lietuvos - Baltarusijos Aukščiausioji liaudies ūkio taryba. Nuošaliau valdymo esantieji Lietuvos specialistai į 1957 metų kūrinį žiūrėjo nepatikliai.

1957 m. birželio 6 d., įkūrus Liaudies ūkio tarybas, šakinė valdymo sistema buvo pakeista teritorine gamybine. Tarybos buvo sudaromos pagal ekonominius rajonus. Buvo bijoma rajonų jungimo ir mažos respublikos kompetencijų galutino susiaurinimo. Bet įkūrus tarybas, buvo panaikintos sąjunginės ir sąjunginės-respublikinės ministerijos. Įsteigus Lietuvos Liaudies ūkio tarybą, 10 ministerijų pasidarė tos Tarybos *valdybomis*. Visos kitos ministerijos tapo *respublikinėmis*.[4] Tačiau Maskvoje stalinistai, Chruščiovo neoficiali opozicija (!), tuojau pradėjo šaukti, kad yra pažeistas centralizuoto pramonės ir statybų valdymo principas (!). Todėl 1958 m. iš likusių Lietuvoje 16 ministerijų — 12 vėl buvo padarytos sąjunginėmis - respublikinėmis: autotransporto ir plentų, socialinio aprūpinimo, švietimo, teisingumo.[5]

Tačiau Maskvos stalinistams to buvo per mažai. Jie ir toliau jaukė ir jungė visoje imperijoje liaudies tarybas. Pagaliau 1962 m. tarybos buvo sustambintos ir įkurta TSRS Liaudies ūkio taryba, pakertant teritorinio valdymo principą. Tada buvo įsteigti kai kurioms pramonės šakoms valdyti komitetai. Netrukus visos Liaudies ūkio tarybos buvo panaikintos (1965 m. rugsėjo 25 d.) ir vėl įsteigtos šakinės sąjunginės ir sąjunginės - respublikinės ministerijos.

Po tų visų pertvarkymų ir supurtymų buvo 7 *respublikinės ministerijos:* autotransporto ir plentų, kaimo statybos, socialinio aprūpinimo, statybos, švietimo, viešosios tvarkos apsaugos, vietinės pramonės. Tai ministerijos — okupuotos Lietuvos fasadui papuošti. 1967 m. balandžio 15 d., apgaulei padidinti, buvo įsteigtos dar dvi respublikinės — Buitinio gyventojų aptarnavimo ir komunalinio ūkio — ministerijos. Bet užtat kaimo statybos, statybos, švietimo, viešosios tvarkos apsaugos ministerijos bei Aukštojo ir spec. vidurinio mokslo komitetas buvo pervesti į sąjungines - respublikines ministerijas (!)

Taigi, už to apgaulingo fasado 1967 m. buvo 20 sąjunginių - respublikinių ministerijų. Tai finansų, gynybos (kaip minėjome — nėra nei įstaigos, nei ministro, o buvo ir yra tik "respublikinis" (!) komisariatas rekrūtams į tolimų imperijos kraštų tarnybas ir užsienio grobikiškus karus išvaryti), kultūros (!), maisto pramonės (!), melioracijos, miškų ūkio, prekybos (!), ryšių, užsienio reikalų (iki 1966 m. net penkerius metus iš eilės nebuvo ministro!) ir kt.

Deja, dar ne viskas. Už to fasado slepiasi apie 30 sąjunginių ministerijų, kurių kategorijai dabar priklauso ir gynybos, ir užsienio reikalų, taip pat susisiekimo, pramonės šakų ministerijos, įskaitant ekonominių ryšių, atominės energetikos komitetus, valst. banką, prokuratūrą ir kt. žinybas. Tos sąjunginės ministerijos ir žinybos valdo ir realizuoja apie 36% Lietuvos produkcijos. Į jos paskirstymą Lietuvos administracija neturi apčiuopiamos įtakos.

Nepaneigiamai vergiška yra tai, kad Lietuvai ministerijas ir kitas žinybas įsteigia ir panaikina Maskva. Sąjunginėms - respublikinėms ministerijoms įmonės ir organizacijos priskiriamos pagal TSRS Aukščiausios tarybos prezidiumo tvirtinamą sąrašą. Tuo tarpu nepriklausomose valstybėse ministerijas ir kt. vyriausybines žinybas steigia arba parlamen-

tai, arba valstybės vadovas, arba sava vyriausybė.

Lietuvos okupacinės administracijos valdžią reiškia trys aukščiausio lygio žinybos: Sovietų Sąjungos komunistų partijos regioninis komitetas, kuris kaip anksčiau minėjome melagingai vadinasi Lietuvos kompartijos CK (LKCPK), LTSR Aukšč. tarybos prezidiumas (LTSR ATP) — parlamento ir prezidentūros parodija ir LTSR Ministrų taryba (LTSR MT) — vykdomoji valdžia, kuri vadovauja vyriausybei (žr. aukščiau) bei miestų ir rajonų vykdomiesiems komitetams (burmistrų įstaigoms). Pastarųjų pilnos parodijos esmę atskleidžia jų pilnas pavadinimas. Anksčiau: Darbo žmonių deputatų tarybos vykdomasis komitetas! Dabar: Liaudies deputatų tarybos vykdomasis komitetas! Tai tarybos, kurios nuo pat apačios iki aukštybių nieko negali nutarti esmingo, o veikia pagal Maskvos SSKP CK direktyvas, rėksmingai skelbiamas LPK CK vardu.

Vykdomieji komitetai (miestų rajoniniai, kaimų rajoniniai) — tai sudėtingos įstaigos, kuriose susikryžiuoja daugelio vyriausybinių žinybų (ministerijų ir kt.) nurodymai ir ūkinės veiklos profesinės taisyklės. Straipsnio apimtis neleidžia jų darbo aptarti. Pvz. rajoniniame komitete yra planavimo, finansų, švietimo, sveikatos apsaugos, statybos ir kt. skyriai, architekto įstaiga, ir pats didžiausias skyrius — žemės ūkio gamybinė valdyba. Jos viršininkas, kaip taisyklė, yra aukštąjį mokslą baigęs agronomas. Kartu jis yra ir vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas. Apie 1972 metus pirmajam vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojui buvo pavesta atsakomybė ir už gamtos apsaugą. Iki to laiko valdžia visoje Lietuvoje buvo nuolatiniame konflikte su gamtos apsaugos įstatymais. Tai paradoksas. Tai sąlygojo gamtos darkymą ir saugomų objektų gadinimą ir naikinimą.

LTSR MT vadovauja pirmininkas. Tai premjero parodija, nes pirmininkas nėra savos vyriausybės ūkinės veiklos programos įgyvendinimo vadovas. Jis yra tik diktatūrinio SSKP CK ir LKP CK konjunktūrinis įrankis. Pirmininkas turi kelis pavaduotojus, atskiroms žmogaus veiklos sritims. Nemažiau kaip vienas pavaduotojas visados yra atėjūnas, taip vad. "tarybinių darbuotojų" kategorijos ypata, tinkanti betkurioms vyriausybinėms pareigoms.

Ministrų tarybos konkretaus darbo dešinė ranka yra LTSR Valstybinis plano komitetas. Tai didelė, turinti daug skyrių, vyriausybinė įstaiga. Čia, pasitelkus įvairių sričių mokslininkus, yra ruošiami LTSR MT ir LKP CK nutarimų projektai, sudaromi fantastiniai niekados nepasiekiami valstybiniai planai, suvedamos "švitinčios" ataskaitos apie tų planų "įgyvendinimą". Plano komitetui pavaldus yra stambus Liaudies ūkio planavimo ir ekonomikos mokslinių tyrimų institutas.

Ministerijų, nors ir perdėm subiurokratintų, veikla daug-maž atitinka jų pavadinimus. Jos, pagal SSKP CK direktyvas, pagal Maskvos to pat vardo ministerijų nurodymus (sąjunginėms - respublikinėms ministerijoms), ir pagal LKP CK komandas, vadovauja tam tikrai žmogaus veiklos sričiai. Tiesioginė ministerijų aukščiau stovinti žinyba yra LTSR MT, "premjero" asmenyje.

(Pabaiga 1985 m. Balandžio mėn. Nr. 93/130)

VEIKLOS PRAGIEDRULIAI IR ŠEŠĖLIAI

1984 metai jau istorijos puslapiuose. Lietuvių išeivijoje jie prabėgo šv. Kazimiero sukakties minėjimų, XXIII Los Angeles olimpiados, tautinių šokių šventės, naujo vyskupo paskyrimo, dešimtojo Amerikos Lietuvių kongreso, sukaktuvinio Vliko seimo, OSI bylų ženkle.

Negalime didžiuotis, kad išeivijos misijai skirti uždaviniai būtų įvykdyti gerai. Bet taip pat neturėtumėm smarkiai raudonuoti ir kai kieno tendencingai metamus kaltinimus besąlyginai priimti, kad mūsų Krašto laisvės ir išeivijos tautos išlikimo darbuose nebuvo parodyta gražių pastangų.

Šv. Kazimiero sukaktis, kuriai ypatingai didelį dėmesį parodė popiežius Jonas Paulius II, plačiai nuskambėjo per pasaulį. Lietuviai, organizuojant visas iškilmes, parodė gražios iniciatyvos ir sugebėjimo didingas šventes surengti. Kartu su bažnytinėmis iškilmėmis Šventojo garbei, sklido ir Lietuvos vardas, išryškinęs realiją okupuoto Krašto padėtį. Popiežiaus, kuris sakosi, kad jo pusė širdies priklauso Lietuvai, noras aplankyti Lietuvą ir Maskvos neigiamas atsakymas pademonstravo pasauliui Sovietų melą apie religijos, sąžinės ir kitoklas žmogiškas laisves. Tos žinios ilgai kursavo Europos, Amerikos spaudos puslapiuose, radijo ir televizijos pranešimuose ir komentaruose. Tai vertingas indėlis demaskuojant komunistinį melą, LKB kronikų ir kitų objektyvių šaltinių skleidžiamų teigimų teisingumą.

Minėjimai didžiosiose pasaulio katedrose, dalyvaujant Bažnyčios dignitoriams, Lietuvių katalikų kongresas Toronte, rugsėjo 1-2 dienomis buvo ne tik religinė, bet ir tautinė manifestacija.

Pabaltijo kraštų vardas tai pat plačiai nuaidėjo ir XXIII Los Angeles olimpiados proga, kai šioje tarptautinių žaidynių arenoje, kur dalyvavo 144 valstybės, atsisakė dalyvauti sovietai ir jų satelitų dauguma. Prie visų kitų priežasčių, privertusių rusus pasakyti savo plačiai žinomą "Ne", buvo ir Baltų laisvės lygos ir Ban the Soviets akcija ir propaganda, teigianti, kad bus sudarytos sąlygos spor-

tininkams, norintiems pasitraukti į laisvąjį pasaulį, ir tuo realizuoti savo svajones. Ši akcija sukėlė didelę audrą laisvojo pasaulio ir sovietijos spaudoje. Savo krašto gyventojams atimta galimybė iš kalėjimo išsiveržti į laisvę. Nors ir mūsuose šis losangeliečių užsimojimas buvo įvairiai komentuojamas, bet rezultate Pabaltijo klausimas iškilo pasauliniam forume. Laisvės lyga, neremiama mūsų veiksnių, atliko didžiulį patarnavimą propagandinėje srityje.

Lietuvių išeivija taip pat šiais metais susilaukė gražaus mosto iš Popiežiaus, paskiriant naują vyskupą Paulių Baltakį su platesniais įgaliojimais viso laisvojo pasaulio lietuviams katalikams. Nekalbant apie kitas teises ir atsakomybes, vysk. Baltakio privilegija dalyvauti JAV vyskupų konferencijose, jam suteikia tvirtesnį statusą, reprezentuojant lietuvius Amerikos hierarchų planuose. Ši stipri institucija yra taip pat geras forumas iškelti ir Lietuvos religinę padėtį. Naujasis vyskupas tokių progų tikrai nepraleis.

Tautinių šokių šventė, kaip ir kiti masiniai renginiai, išjudina visus lietuvius, ypač jaunimą, įskaitant ir ankstyvesnės imigracijos vaikus. Ir Clevelande įvykusioji VII laisvojo pasaulio lietuvių tautinių šokių šventė birželio 30 - liepos 1 dienomis sutraukė 10,000 šokėjų, dainininkų, muzikantų ir žiūrovų. Argentinos, Brazilijos ir Vokietijos jaunimas jungėsi prie JAV ir Kanados šokėjų šioje šokių demonstracijoje. Nors pats Amerikos prezidentas asmeniškai ir nedalyvavo šventėje, bet jo nuoširdus telefoninis sveikinimas buvo priimtas kaip gražaus gesto pareiškimas nedidelei šio krašto tautinei grupei. Gaila, kad ši puošni lietuviška manifestacija mūsų pačių nebuvo tinkamai išnaudota Lietuvos ir lietuvių vardui plačiau iškelti.

Tiek sukaktuvinis X-sis Amerikos lietuvių kongresas, įvykęs spalio 27 d. Chicagoje, tiek jubiliejinis Vliko 40 metų darbo sukaktį minint seimas taip pat Chicagoje, gruodžio 1-2 dienomis praėjo sveikinimų, padėkų, patriotinių pasisakymų ir minčių bei mėginimų nustatyti ateities planų rėmus ženkle. Gan tyliai jie praslinko pro didžiosios amerikiečių spaudos akis ir dėmesį. Nors tokie susibėgimai mums ir yra reikalingi, bet svarbu, kad jie nepasibaigtų tiktai mūsų pasišnekėjimais ir pasivaišinimais.

OSI damoklo kardas, grąsinąs kai kuriems mūsų tautiečiams, smarkiau ir drąsiau švaistosi virš mūsų galvų. Kai ši investigacijos komisija, remiama Amerikos finansų, talkinama KGB ir daugybe aukštais atlyginimais advokatų, apkaltintiesiems yra nepaprastai sunku prieš ją efektingai kovoti. Mūsų institucijos

į šį reikalą gal ilgai žiūrėjo pro pirštus, nemėgindamos nekaltai apskųstuosius paremti teisine pagalba ir finansais. Tiktai paskutiniu metu jie ateina į savanorių (adv. Povilo Žumbakio, Rasos Razgaitienės ir kitų) užsuktąjį gelbėjimo ratą, nors dar vistiek su maža parama. Čia reikalinga sudaryti stiprų finansinį užnugarį.

Svetimųjų informacijos srityje didelį vaidmenį vaidina mūsų svetimomis kalbomis leidžiami leidiniai bei periodika: Katalikų Bažnyčios kronikos anglų, vokiečių, ispanų kalbomis, Elta — anglų, prancūzų, italų ir ispanų kalbomis, Lietuvių Informacijos Centras, Lituanus, Bridges, The Observer, Baltic Bulletin ir kiti.

Užsitęsiusieji pasitarimai tarp Vliko ir PLB bei nepajėgumas išsinerti iš šio voratinklio narvo, visuomenę erzina ir skaldo.

Tokių faktų šviesoje įžengiame į naujuosius 1985 metus. Tėvynės aušros dar nematyti. Tremties misija nebaigta. Su tvirtu ryžtu, darbu ir auka turime stipriau įsijungti į žygį už Lietuvos laisvės rytojų.

"Nepaliko jis jokio medžiaginio turto. Nuėjo ten, kur jau prieš jį yra nuėję jo širdžiai taip brangūs Julijonas, kitas Juozas ir tūkstančiai mūsų tautos laisvės kovoje kritusiųjų. Jie visi ten susipranta. Tik mes čia vieni pailsome gyvenimo kely, kiti susitaikėme su padėtimi ir kapituliavome, dar kiti suburžuazėjome ir nebepajėgiame išsikrapštyti iš savo kasdienybės, o dar kiti neišsitenkame šalia vienas kito, pykstamės dėl pirmos vietos, dėl vadovaujamo vaidmens.

Ogi kaip labai ir šiandien mūsų išeivija reikalinga visuomeninių brazaitiškų kamščių.

Tiktai kas šiandien kad ir Vliko aplinkoj norės prisiimti tik visuomeninio kamščio vaidmens, kai kiekvienas manosi, kad jam dera tik variuoti, ne dirbti. Bet čia jau mūsų pačių, ne Juozo, gyvenimo dialektika".

(Iš Vytauto Vaitiekūno paruoštos kalbos, minint prof. Juozo Brazaičio mirties dešimtmetį).

LAIMINGŲ IR VILTINGŲ 1985 METŲ!

Į LAISVĘ FONDAS
LIETUVIŠKAI KULTŪRAI UGDYTI
5620 S. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636

FONDO LEIDINIAI:

Vytautas Mačernis POEZIJA. Redagavo K. Bradūnas. Iliustravo P. Augius. Įvadą parašė A. Nyka-Niliūnas. Išleista dr. A. Šmulkščio lėšomis. 1961.

Juozas Girnius TAUTA IR TAUTINĖ IŠTIKIMYBĖ. Veikalas, skirtas gyvosios lietuvybės problemoms išeivijoje. Dailininkas S. Ramanauskas. 1961.

Juozas Daumantas PARTIZANAI. II laida. Iliustruota P. Lapės. 1962.

N. E. Sąduvis VIENŲ VIENI. Lietuvių tautos dvidešimt penkerių metų rezistencija. Iliustracijos P. Jurkaus. 1964.

Juozas Girnius ŽMOGUS BE DIEVO. Dailininkas A. Kurauskas. Knyga, skiriama ateizmo filosofinei analizei. 1964.

LITHUANIA UNDER THE SOVIETS. Portrait of a Nation, 1940-65. Edited by V. Stanley Vardys. Frederic A. Prager, Publishers (mecenatas Į LAISVĘ FONDAS LIETUVIŠKAI KULTŪRAI UGDYTI). 1965.

Mykolas Vilčis NEPARAŠYTI LAIŠKAI. Eilėraščiai, skirti tiems, kurių atminimas ir kapai išniekinti. Iliustracijos P. Jurkaus. 1966.

LIETUVIŲ LITERATŪRA SVETUR 1945-1967. Redagavo K. Bradūnas. Dailininkas V. O. Virkau. Rašo: A. Vaičiulaitis, K. Keblys, R. Šilbajoris, S. Santvaras, V. Kulbokas, J. Girnius ir Č. Grincevičius. 1968.

Vladas Ramojus KRITUSIEJI UŽ LAISVĘ, II tomas. 1969.

Juozas Brazaitis RAŠTAI I. 1980.

Juozas Brazaitis Raštai II. 1981.

Juozas Brazaitis, RAŠTAI III, 1982

Juozas Brazaitis, RAŠTAI IV, 1983.

Aloyzas Baronas MIRTI VISADA SUSPESI. Paskutinis rašytojo romanas iš tragiškiausio Lietuvos istorijoje laikotarpio — partizanų kovų. 1981.

Alp(LKA) 3082
1984
Nr.92(129)

Šio numerio kaina 3.00 dol.